

Treball de Fi de Grau

Títol

Autoria

Professorat tutor

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autoria:

**Professorat
tutor:**

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

Agraïments

A la nostra tutora que ens ha guiat en aquest procés i que gràcies als seus coneixements hem pogut desenvolupar correctament aquesta investigació.

Volem dedicar el present treball a totes aquelles treballadores que es dediquen a la feina domèstica i en especial al col·lectiu de Les Kellys.

ÍNDIX

1. Introducció	1
2. Marc teòric	4
2. 1. El deteriorament de la funció social del periodisme i l'aparició dels mitjans alternatius	4
2.1.1. El periodisme tradicional	4
2.1.1.1. El periodisme com a constructor de la realitat i l'opinió pública.....	4
2.1.1.2. La comunicació com a quart poder	7
2.1.1.3. El problema de la desconexió de la funció pública	8
2.1.1.4. Diversitat i pluralisme en la cobertura informàtica: el tractament de les minories	11
2.1.2. La comunicació alternativa	15
2.1.2.1. El periodisme alternatiu: definició	15
2.1.2.2. Desenvolupament dels mitjans alternatius a Espanya/ Catalunya	18
2.1.3. Periodisme feminista i perspectiva de gènere	19
2.2. Pensar la teoria de la interseccionalitat aplicada al periodisme	24
2.2.1. Definició del concepte de interseccionalitat	24
2.2.2. Orígens i genealogia	28
2.2.2.1 Aportacions des del feminisme afroamericà, xicano i postcolonial	28
2.2.2.2. Aportacions de Kiemberlé Crenshaw	32
2.2.3. La utilitat de la interseccionalitat a l'hora de informar sobre les minories	36

2.2.4. Narratives que alimenten els discursos periodístics	41
2.3. El cas concret de la dona migrant treballadora: Una visió interseccional per contribuir a generar narratives inclusives	43
3. Hipòtesis	50
4. Metodologia	51
4.1. Objecte d'estudi	51
4.2. Mostra	52
4.2.1. Mitjans tradicionals: <i>El País</i> i <i>El Mundo</i>	52
4.2.2. Mitjans alternatius: <i>El Salto</i> i <i>Pikara Magazine</i>	53
4.2.3. Llistat de peces analitzades	54
4.3. Variables d'anàlisi	56
5. Anàlisi de resultats.....	59
5.1. Anàlisi quantitativa: aspectes formals.....	59
5.1.1. Presència dels paràmetres analitzats.....	59
5.1.1.1. Quantitat de paraules.....	59
5.1.1.2. Secció i signatura.....	60
5.1.1.3. Gènere.....	61
5.1.1.4. Fotografies.....	62
5.1.1.5. Fonts.....	63
5.1.2. Comparació mitjans tradicionals i mitjans alternatius.....	64
5.2. Anàlisi qualitativa: contingut i interseccionalitat.....	65
5.2.1. Perspectiva de Gènere.....	65
5.2.1.1. Mitjans tradicionals.....	66

5.2.1.2. Mitjans alternatius.....	68
5.2.1.3. Comparació mitjans tradicionals i alternatius.....	71
5.2.2. Migració, diversitat cultural i inclusió.....	72
5.2.2.1. Mitjans tradicionals.....	73
5.2.2.2. Mitjans alternatius.....	73
5.2.2.3. Comparació mitjans tradicionals i alternatius.....	74
5.2.3. Condicions laborals i desigualtats.....	75
5.2.3.1. Mitjans tradicionals.....	76
5.2.3.2. Mitjans alternatius.....	80
5.2.3.3. Comparació mitjans tradicionals i alternatius.....	84
5.2.4. Perspectiva interseccional: gènere, migració i condicions laborals.....	86
6. Conclusions.....	89
7. Bibliografia.....	93
8. Annexos.....	102

1. Introducció

El paper que el periodisme té en la construcció de l'opinió pública exigeix una pràctica professional responsable. És més, en aquest treball considerem que el periodisme té l'obligació social de constituir una eina empoderant i reivindicativa al servei de la població. Una de les seves responsabilitats principals és emprar una cobertura informativa que visibilitzi les desigualtats i discriminacions que pateixen els col·lectius oprimits amb l'ànim d'educar una opinió pública crítica i conscienciada amb les problemàtiques de l'actualitat. A l'hora de ser l'altaveu social de minories oprimides, els mitjans de comunicació han d'aplicar una mirada interseccional en la construcció dels seus relats si realment aspiren a donar veu a la multiplicitat d'opressions i defugir dels estereotips i les estigmatitzacions.

De fet, tal com s'especifica en el dotzè criteri del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes en referència a salvaguardar la dignitat de les persones i la seva integritat física i moral, els periodistes no poden discriminar a cap persona i *"han de ser especialment sensibles amb la diversitat i actuar amb sentit de justícia i respecte a les persones i els grups afectats"*¹. Nosaltres, plantegem una manera de fer més completa, que consisteix en l'aplicació de la perspectiva interseccional al periodisme.

Amb aquest punt de partida, hem decidit dedicar el present treball a l'estudi de la cobertura periodística que ofereix la premsa, tant tradicional com alternativa, al col·lectiu de Les Kellys, les cambreres de pis que netegen habitacions d'hotel. L'objectiu de la investigació serà comprovar si els mitjans tenen en compte les desigualtats que pateixen en matèria de gènere, ètnia i classe, a l'hora d'informar sobre la seva situació. Tenir present i validar l'existència d'aquesta triple opressió que no pot entendre's de forma aïllada, afavoreix que el periodista pugui difondre una visió més completa sobre les relacions de desigualtats que es generen dins les nostres estructures socials. Per tant, el nostre objecte d'estudi és l'aplicació de la perspectiva interseccional al periodisme i, més concretament, les diferències i similituds entre la premsa tradicional i l'alternativa.

¹ Codi deontològic | Col·legi de Periodistes de Catalunya. (2016). Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/codi-deontologic>

El nostre treball de camp consisteix en observar i comparar les diferències en l'elaboració de discursos dins del marc interseccional entre la premsa tradicional i alternativa. Hem fet una anàlisi sobre setze peces informatives que tracten Les Kellys publicades a dos diaris tradicionals, *El Mundo* i *El País*, i la premsa alternativa, *El Salto* i *Pikara Magazine*.

El contingut d'aquest document es troba estructurat en diversos apartats.

Per començar, presentem un marc teòric que ens proporciona una base sòlida sobre la qual realitzar la investigació posterior. Aquest apartat està dividit en tres capítols: 'El deteriorament de la funció social del periodisme i l'aparició dels mitjans alternatius', 'Pensar la teoria de la interseccionalitat aplicada al periodisme' i 'El cas concret de la dona migrant treballadora: Una visió interseccional per contribuir a generar narratives inclusives'. En la primera secció, raonem sobre la funció social del periodisme, exposem les característiques del periodisme tradicional i alternatiu, i fem un recorregut pel periodisme feminista actual i la incorporació de la perspectiva de gènere. En la segona part, el marc teòric s'enfoca cap a la teoria interseccional: es defineix el concepte, s'expliquen els seus orígens, es resumeixen algunes de les crítiques de les quals ha estat objecte i es plantegen els beneficis d'aplicar la interseccionalitat al discurs periodístic. Per últim, dediquem un apartat final a exemplificar la teoria interseccional aplicada al nostre objecte d'estudi: exposem el cas concret de la dona migrant treballadora oferint una panoràmica de la triple opressió de què és víctima.

En el segon apartat presentem les hipòtesis, és a dir, les afirmacions a comprovar i les preguntes, les qüestions a respondre, que anirem validant gràcies a les aportacions del treball.

En el següent punt trobarem l'apartat de metodologia, on indiquem quines eines, paràmetres i procediments hem seguit per escriure aquest treball de recerca i, més concretament, per dur a terme la nostra anàlisi de contingut. En ell es justifiquen les eleccions que hem pres al llarg del procés per poder desenvolupar aquesta

investigació. Aspectes com la descripció de l'objecte d'estudi, la definició de la mostra analitzada o dels criteris metodològics, formen part d'aquest apartat.

En el cas de l'anàlisi de resultats, dividim la seva exposició en dues seccions: l'anàlisi quantitativa i l'anàlisi qualitativa. El primer el dediquem a estudiar aspectes formals de les peces, com és la quantitat de paraules dels textos, la secció en la qual els situen, la signatura de la peça, el gènere periodístic que s'empra, les fotografies que l'acompanyen i les fonts en què es basen. Un cop extrets aquests paràmetres fem una comparativa entre els resultats dels mitjans tradicionals i els alternatius.

Pel que fa a l'anàlisi qualitativa, comprovem la presència de la interseccionalitat a l'estudiar el contingut de les peces. Primer parem atenció a com els mitjans tracten per separat els aspectes que considerem bàsics per poder aplicar la interseccionalitat a la informació sobre Les Kellys: la perspectiva de gènere; la migració, diversitat cultural i la inclusió; a més de les condicions laborals i les desigualtats que pateix el col·lectiu de Les Kellys. Després, ajuntem aquests paràmetres per estudiar si la premsa informa d'aquesta multiplicitat d'opressions de manera interseccional. Dels resultats obtinguts, fem una comparativa entre els dos tipus de mitjans.

Un cop elaborat el marc teòric i presentats els resultats, donem resposta a les hipòtesis i preguntes plantejades a l'apartat de conclusions. Aquí oferim la nostra aportació personal com investigadores sobre allò que hem analitzat, sempre basada en els resultats de la recerca.

Per acabar, en les dues últimes seccions incloem tota la bibliografia consultada al llarg d'aquest estudi i els annexos, on trobarem les taules d'anàlisi.

2. Marc teòric

2. 1. El deteriorament de la funció social del periodisme i l'aparició dels mitjans alternatius

2.1.1. El periodisme tradicional

2.1.1.1. El periodisme com a constructor de la realitat i l'opinió pública

Els mitjans de comunicació constitueixen un element decisiu i essencial en el funcionament de les nostres societats. A través d'ells, el periodista té la responsabilitat de satisfer una necessitat bàsica de la població: el dret a la informació. Reconegut com un dret fonamental per al desenvolupament ple en una societat democràtica, l'accés a la informació és un exercici de llibertat, a més de ser una eina crítica i reivindicativa davant abusos i injustícies, i un sistema de rendició de comptes per part de l'Estat. Per tant, la ciutadania necessita el periodisme, i és gràcies a la funció pública d'aquests professionals que pot exercir els seus drets de manera lliure.

Aquesta confecció de la informació a l'hora de plasmar la realitat, és una pràctica delicada que té la responsabilitat de ser una de les eines més efectives en el desenvolupament de la justícia social. El seu objectiu, tal com explica Mario Crespo Alcaraz (2013, pg, 197) ha de ser treballar per aconseguir un món més just:

“El periodismo tiene un papel fundamental que jugar como constructor de la sociedad mediante la transmisión de valores y la socialización de problemas en pos de lograr un mundo más justo.”

A través dels seus discursos, els mitjans representen i escullen les realitats socials que volen transmetre, jugant amb el paper de ser constructors de la realitat. És per això que tenen el deure de difondre tots aquells valors que ajudin a conduir la societat cap al desenvolupament de dinàmiques més justes.

La idea dels mitjans com a constructors de la realitat social ha estat desenvolupada per altres figures com Margarita Amalia Cruz Vilain, doctora en ciències de la comunicació amb les següents paraules:

“Los medios masivos de comunicación constituyen instrumentos en la construcción de imágenes de la realidad social y por tanto es donde se construye, conserva y expresa visiblemente los valores y la cultura de grupos sociales y de la sociedad en general” (2013, pg 190).

Els valors que transmeten els mitjans exerceixen una gran influència en el pensament col·lectiu i la conformació de l'opinió pública. És més, segons recollen Dênis de Moraes, Ignacio Ramonet i Pascual Serrano (2013), Pierre Bourdieu Pierre Bourdieu considera directament que *“La opinión pública no existe, es el reflejo de los medios”*. Això és degut al fet que els missatges que traslladen a la societat es converteixen en un punt de referència a l'hora de construir opinions individuals i col·lectives. Aquest és el veritable poder del periodisme: influir en les percepcions que la societat té sobre la realitat. Sovint l'espectador ja no creu que alguna cosa sigui certa perquè així li sembli, sinó perquè ho ha vist reflectit als mitjans.

“La profesión periodística conlleva una dimensión que la hace especial: su trabajo tiene una repercusión pública inmediata. (...) Eso condena a una responsabilidad mayor al periodista, cuyo mensaje puede ser seguido, puede influir en decisiones políticas o simplemente en las costumbres de los ciudadanos” (Crespo, 2013, pg 208).

De fet, el doctor en comunicació i cultura Dênis de Moraes, al llibre *Medios, poder y contrapoder: de la concentración monopólica a la democratización de la información*, exposa les principals característiques dels mitjans de comunicació incloent en ells la *“capacidad de fijar sentidos e ideologías, formar opiniones y trazas líneas predominantes del imaginario social”* (2013, pg 20). Això és conseqüència directa del fet que la realitat actual estigui construïda pel sistema mediàtic: la majoria de la societat coneix els successos, els conflictes i les demandes socials a través de l'oferta informativa que els mitjans els hi presenten.

Cal recalcar que aquesta capacitat d'influència que caracteritza el periodisme no té el poder de decidir com han de reflexionar les persones. Ja ho va deixar clar Bernard Cohen defensant que *"the press may not be successful much of the time in telling people what to think, but stunningly successful in telling its readers what to think about"* (op. cit, pg. 13). És a dir, l'opinió pública no assumeix de manera categòrica i inqüestionable el contingut dels missatges que transmeten els mitjans, però sí que els determina allò en què pensaran. No s'obliga al lector a creure's la informació traslladada de forma fidedigna, però sí els delimita el ventall d'assumptes sobre els quals reflexionaran.

"Los mensajes de los medios de comunicación de masas, incluidos los audiovisuales, no tienen una eficacia completa y directa sobre la audiencia, pero sí tienen un gran poder de influencia. No son capaces de moldear nuestra visión de la vida, pero sí de influir en nuestra forma de ver el mundo." (Crespo, 2013, pg 233)

Seguint aquesta línia, és important remarcar el paper que té la teoria de *l'Agenda Setting* en tot això. Formulada el 1972 per Maxwell McCombs i Donald Shaw, aquesta teoria defensa que el que s'entén per actualitat és una construcció a través d'un seguit de mecanismes que operen en la creació d'interès públic al voltant de certes temàtiques. Els mitjans atribueixen la importància que consideren a determinats continguts, sense tenir en compte si aquesta rellevància va d'acord amb la realitat. Per tant, l'audiència percep com a més o menys importants les notícies segons la representació que aquestes tinguin dins la premsa, la televisió o la ràdio. La població acaba assumint com a propis els criteris que utilitza el periodisme per seleccionar i representar la realitat.

"La audiencia llega a considerar como agenda de sus problemas particulares la que imponen los medios de comunicación, aunque traten de asuntos que no le afectan de forma inmediata." (Crespo, 2013, pg 253-254)

De la mateixa manera que la població assumeix com a importants els temes que els mitjans decideixen com a tal, aquells aspectes que queden exclosos de l'oferta informativa també ho estaran de l'opinió pública. Si el periodista no dóna veu a totes les perspectives i visions entorn una situació, aquestes probablement no tindran

representació dins l'imaginari col·lectiu, ni seran una qüestió present en el debat públic. Els mitjans són una eina per visibilitzar les diferents realitats socials, si aquestes no tenen cabuda en el mapa informatiu, difícilment seran escoltades. D'allò que no se'n parla no existeix. El sociòleg Manuel Castells ho explica amb les següents paraules:

“(...) la cuestión principal no es la modelación de la opinión a través de mensajes explícitos en los medios de comunicación, sino la ausencia de un contenido determinado en los medios. Lo que no existe en los medios no existe en la opinión del público, aunque tenga una presencia fragmentada en las opiniones individuales.”
(Castells, 2008, pg 4)

Per tant, durant l'exercici de selecció i reconstrucció de la realitat, el periodista ha d'assumir el deure de pensar en les necessitats informatives de la població i traslladar un missatge coherent amb la realitat que doni veu a tots els ítems que la conformen.

2.1.1.2. La comunicació com a quart poder

Totes aquestes dinàmiques de construcció i expressió de la realitat social converteixen als mitjans de comunicació en un instrument amb molt de poder. Representen l'espai en el qual es conforma part de l'opinió pública, a través d'uns valors que determinen el comportament de la societat. Manuel Castells (2008, pg 4) remarca la importància de la influència sobre el parer col·lectiu perquè *“La forma en que la gente piensa determina el destino de las normas y valores sobre los que se construyen las sociedades.”*

Intervenir en les reflexions que es planteja tota una societat, és una eina de poder susceptible a corrompre's i convertir-se en un recurs de control i dominació al servei d'aquells que la posseeixen. Pot acabar encarnant un mitjà de control social, exterioritzat en un format tan discret que no és qüestionat per l'audiència.

En l'article 'Los Medios Masivos de Comunicación y su papel en la construcción y deconstrucción de identidades', la seva autora, Margarita Amalia Cruz Vilain,

destaca la posició de poder de la que gaudeix el sistema mediàtic com a conseqüència de la seva importància en el funcionament de la societat.

“Los medios de comunicación de masas tienen considerable importancia en las actuales sociedades, pues estos suponen un recurso de poder en tanto son instrumentos potenciales de control social, por ser fuentes de información casi imprescindibles para el funcionamiento de las instituciones sociales; además, forman parte de una esfera en la que se dirimen asuntos de los sectores públicos, tanto nacionales como internacionales.” (2013, pg 189-199)

D'aquesta manera, ens referim als mitjans de comunicacions com a 'instruments potencials de control social' tal com defineix l'autora. No només com a òrgan de construcció, representació i difusió de la realitat, sinó per ser l'espai de debat públic que permet el correcte funcionament de la societat i les seves institucions.

Els mitjans de comunicació són els encarregats de qüestionar i pressionar la funció dels poders legítims i actuen com a correctors necessaris perquè la societat pugui gaudir d'una democràcia plena. És per això que sovint es reconeix el sistema mediàtic com el quart poder: a banda del poder legislatiu, executiu i judicial, els mitjans representen un altre poder independent amb l'objectiu d'exercir com a contrapès imprescindible per una articulació adequada entre els tres poders democràtics (Moraes, Dênis de., Ignacio. Ramonet, Pascual. Serrano, 2013). Cal, per tant, exercir de manera conseqüent aquest poder per evitar una corrupció de la seva funció social.

2.1.1.3. El problema de la desconexió de la funció pública

En una societat com la nostra, marcada per un capitalisme globalitzat, un poder amb tanta magnitud com és el sistema mediàtic, es converteix en un gran atractiu pel mercat global i els agents econòmics i polítics dominants. La intervenció d'aquests agents, agreujat per l'ideari d'un sistema que considera la rendibilitat econòmica com a única via funcional, posa en perill la funció pública de la qual presumeix el periodisme.

“La responsabilidad y la autonomía éticas se difuminan fácilmente cuando otros imperativos se muestran como dominantes e inescapables. El principal es el dinero. (...) Y ocurre que el servicio al dinero suele anular la función de servicio público. Parece que el único objetivo es vender, recabar audiencias, y que esta es la mejor forma de servir a un público extenso e indiscriminado.” (Camps, 1995, pg 99-110)

Hi ha moltes veus que denuncien com l'interès econòmic és el que acaba determinant la producció de continguts informatius, en funció de quin serà el seu consum. La funció pública i social s'allunya del periodisme en el moment en què l'estímul de la producció informativa ja no és convertir-se en una eina crítica i reflexiva com a mecanisme d'autodefensa davant abusos i injustícies socials, sinó la cerca de la rendibilitat i l'èxit econòmic. Ja no es busca oferir un contingut d'acord amb les necessitats i demandes de la població, sinó adaptar-se a la lògica mercantil. Les vendes, les visites i els anunciants són el motor de treball del sistema mediàtic.

Giovanni Cesareo és parafrasejat per Mario Crespo Alcaraz en 'Ética en el cuarto poder. La nueva realidad del periodismo' (2013, 233), on assenyala que la relació amb el públic és constituïda, programada i reproduïda pels mitjans de comunicació sense respondre a les exigències i les intencions dels productors individuals, sinó més aviat a la lògica i a l'economia global dels mitjans i els mercats.

Convertida la informació en objecte d'explotació capitalista, parlariem doncs dels continguts com a mercaderies i dels periodistes com a productors, alineats del compromís social de la seva professió. L'escriptor i periodista Jorge Martínez Reverte comparteix la perversió econòmica del deure periodístic en el seu llibre 'Perro come perro: guía para leer los periódicos' amb les següents paraules:

“La ocupación de los periodistas en los medios no se asocia con casi ningún tipo de compromiso social, ni de deber ético porque su misión es vender mercancía; la obligación y responsabilidad de esos trabajadores de los medios es garantizar la popularidad y aceptación de la mercancía que venden (...) incapaces de contextualizar y de interpretar lo que están viendo” (2002)

D'aquesta forma, donar visibilitat crítica a problemàtiques sobre l'actualitat i ser reconegut com un sistema de rendició de comptes de les institucions, ja no és, en

molts casos, la motivació que impulsa la producció i transmissió de continguts periodístics. La mercantilització del periodisme provoca que sigui l'interès econòmic el que determini la producció i emissió dels continguts dels mitjans de comunicació.

La lògica del mercat és qui dirigeix les empreses del sector i, per tant, el periodisme. Així és que la preocupació principal d'aquestes empreses és la rendibilitat i la facturació, o dit en altres paraules, captar el major nombre d'audiències possible. Per tant, captar l'atenció del públic és el que promou la producció de continguts en la majoria dels casos. La qualitat i l'esforç periodístic per interpretar la realitat no és rellevant si el missatge que produeix no atrau l'audiència i, aquesta audiència, al seu torn, atrau anunciant. Això desemboca en dinàmiques de producció desvinculades i alienades de les funcions i els deures socials del periodista que ja no busca oferir les millors peces, sinó obtenir clients.

Victoria Camps aprofundeix en aquest assumpte plantejant que el panorama actual comporta que la qualitat dels productes comunicatius sigui considerada una excepció, un exercici reservat per a un públic que sigui capaç de descodificar-lo i interpretar-lo. La qualitat en el sector de la comunicació no és sinònim de rendible, i com que no coincideix amb els interessos comercials, no és significant.

“Un periódico o un programa televisivo de calidad es, en principio, un programa o un periódico bien hecho. Pero como lo bien hecho no suele coincidir con lo más comprado, más leído o más visto, la calidad tiende a equipararse a lo elitista. Por tanto, a lo que no interesa desde el punto de vista exclusivamente comercial. Esto es así: la cultura de masas es mediocre si sólo pretende captar la atención de las masas. No puede ser alta cultura porque no todo el mundo está igualmente preparado para entenderla y valorarla” (Camps, 1995, pg 60).

La circulació de continguts que responen als interessos del mercat global, en detriment dels interessos de la ciutadania, crea una audiència anestesiada de la realitat, que no només és privada del consum d'una informació justa, que inclou diferents visions de la realitat i que l'anima a ser crítica i reflexiva, sinó que l'ha convertit en consumidora de productes dissenyats per captivar-la i transformar-la en una mercaderia més dins la societat capitalista.

D'aquesta manera, el periodisme perd el seu sentit com a eina empoderant i reivindicativa al servei de la població, per acabar representant un obstacle en la carrera cap a la justícia social.

Ignacio Ramonet en *Medios, poder y contrapoder* comparteix aquest discurs afegint la idea de com el poder econòmic ha desvirtuat el periodisme i l'ha desbancat de la seva posició com a quart poder.

“(...) vemos que los poderes mediáticos están confiscados por el poder económico y financieros y este cuarto poder ya no es un contrapoder sino que es un poder suplementario para oprimir la sociedad” (2013, pg 61)

Així doncs, la irrupció de la lògica mercantil dins el món de la comunicació, desemboca en la corrupció de l'oferta informativa que s'ofereix a la població. L'audiència s'ha d'adaptar als continguts periodístics que el mercat els deixa consumir. Dit d'una altra manera, com ho explica Mario Crespo Alcaraz, “*el consumidor ciertamente no es libre en su elección de contenidos, porque sólo puede asimilar los que el mercado le ofrece*”. (2013, pg. 243) Per tant, el dret a la informació es veu transgredida: la ciutadania només té accés als continguts que les empreses del sector creuen significants, no a les que donen visibilitat a totes aquelles temàtiques d'interès per la societat.

El dret a la informació, tipificat dins la Constitució Espanyola, reconeix la necessitat de rebre informació veraç. Al mateix temps, el Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya (2016), incideix en què el professional està compromès amb la recerca de la veritat i que té l'obligació d'acostar-se a la realitat dels esdeveniments amb la màxima fidelitat possible. Però aquestes qüestions tot i la supervisió de mecanismes d'autoregulació, es veuen trastocades quan els missatges informatius que rep la població no ofereixen la diversitat i la qualitat que mereixen.

2.1.1.4. Diversitat i pluralisme en la cobertura informàtica: el tractament de les minories

Tal com s'ha mencionat anteriorment, el periodisme té l'obligació deontològica de ser un transmissor fidel de la realitat i ha de saber visibilitzar el ventall de realitats socials per conscienciar a la societat de les diferents problemàtiques presents en l'actualitat. Malgrat tot, aquest deure s'extravia amb la pràctica, quan el discurs dels mitjans no és conseqüent amb totes les realitats marginals i dóna una visió homogeneïtzadora de la realitat. Com ja hem comentat, l'exclusió de certes veus dins l'oferta informativa és sinònim d'invisibilització i discriminació, perquè deixar-les al marge de l'opinió pública amaga la seva existència a ulls del gruix de la població.

L'exclusió informativa pot ser molt perjudicial per a les realitats més vulnerables, que ja de per si acostumen a ser marginals dins la societat. No poder aprofitar una eina d'impuls social com és el periodisme obstaculitza l'empoderament d'aquests col·lectius i el ressò de les seves demandes. Arantza Echaniz i Juan Pagola, en *Ética profesional de la comunicación*, recolzen aquest plantejament amb les següents paraules:

“Las minorías necesitan de los media para que sus reivindicaciones dejen de ser minoritarias y esporádicas, pero al mismo tiempo, pueden caer en el anonimato y ahondar en su insignificancia si no son atendidas desde el altavoz que suponen los medios de comunicación” (Echaniz i Pagola, 2004, pg 67)

Davant aquesta realitat, Echaniz i Pagola proposen una solució senzilla: “*abogar por una discriminación positiva en la presencia de estos grupos y acompañarla de un matiz concienciador y sensibilizador de la ciudadanía*”(Echaniz i Pagola, 2004, pg 67). Per tant, no només animen als professionals a reforçar la presència d'aquests col·lectius en els seus discursos, sinó que recalquen la importància de fer-ho a través d'una visió respectuosa, conscient i sensibilitzadora.

Ambdós autors emfatitzen la importància que el periodista assumeixi la seva obligació com a professional de la informació i doni representació a les demandes que manifesta la població. Té el deure de recollir tots aquests inputs perquè siguin escoltats per l'opinió pública.

El propio profesional de la información puede jugar un importante papel de buscador y receptor de esa demanda que proviene de la sociedad y canalizarla a través de la oferta de los medios en los que realiza su labor, por medio de la sugerencia en la redacción o a sus superiores. (Echaniz i Pagola, 2004, pg 68)

Tanmateix, Mario Crespo Alcaraz a la seva tesi 'Ética en el cuarto poder. La nueva realidad del periodismo' defensa que a la pràctica els periodistes es topen amb obstacles com el *"desinterés estructural de les empreses informativas hacia los movimientos sociales no mayoritarios"* o el fet que els *"condicionantes productivos de los procesos de información no favorecen a grupos menos poderosos"*.

Aquest mateix autor enumera altres obstacles que perpetuen l'escassa representació informativa de moviments i col·lectius minoritaris (Crespo, 2013, pg. 249-250):

Per una banda, observa una falta de sensibilitat de cara a les demandes socials que no són assumides com a majoritàries. És a dir, es refereix a aquelles demandes que suposen una millora per a tota la societat, però que en un inici només són defensades per les minories. És per això que aquestes reivindicacions són minimitzades i infravalorades, sovint presentades als mitjans amb tòpics despectius. Un exemple d'això podrien ser moviments com el feminisme, l'ecologisme o el pacifisme.

Altrament, Crespo parla d'una apropiació del missatge social de les minories. Amb el temps, el discurs dels col·lectius és progressivament acceptat per la ciutadania, gràcies al suport internacional i a les opinions d'experts. Davant aquest canvi, l'autor exposa que les empreses periodístiques adopten un tractament informatiu preferent sobre aquestes minories, però fent-ho de manera que els seus valors *"sean hurtados, desnaturalizados y manipulados por los sectores poderosos que en la mayoría de los casos no sólo no contribuyen a la solución sino que están en el origen de esos problemas."* (Crespo, 2013, pg. 249).

Per un altre costat, es creen “guetos informatius” com a forma d’encarar les demandes de la població. Els mitjans desplacen les reivindicacions socials minoritàries a pàgines especials, convidant a interpretar que les seves qüestions no són d’interès general. A més, cal recordar que habitualment poques minories veuen reflectides els seus problemes als mitjans i que, quan ho aconsegueixen, sovint les seves veus es veuen contaminades per estereotips negatius.

Tot això es veu reforçat, tal com menciona l’autor, per la tendència a invisibilitzar els discursos crítics amb les estructures de poder. En canvi, és interessant destacar *“el excelente trato informativo que reciben otros colectivos portadores de valores sociales o tradiciones que no implican una crítica al sistema”*. Les tradicions i festivitats religioses, per exemple, tenen una gran cabuda en el sistema informatiu amb la justificació que *“reproducen una serie de valores de esos que no se pueden explicar con palabras y que pertenecen al imaginario emocional de los pueblos”*. (Crespo, 2013, pg. 250)

Tot seguit, Crespo recalca com la marginalització informativa dels moviments crítics implica la creació d’espais d’exclusió on les alternatives són silenciades. Així, les opcions minoritàries deixen d’existir, minvant l’oportunitat que puguin convertir-se en majoria. A més, *“niegan que las minorías cumplen un papel importante en un contexto de democracia que no debe ser entendida sólo como el gobierno de la mayoría sino como el respeto a la existencia de minorías.”* (Crespo, 2013, pg. 250)

Per acabar, l’autor desenvolupa una idea que ja ha estat expressada amb anterioritat en aquestes pàgines, en la que posa en relleu com la competència informativa i la persecució de les màximes audiències comporta una reducció de la varietat i la creativitat als mitjans. Crespo ho defineix observant que *“la dura competencia por la audiencia reduce sensiblemente la variedad, supone una cortapisa a la creatividad y pone a las empresas periodísticas a competir por producir lo mismo para el mismo público mayoritario”* (Crespo, 2013, pg. 250). Queda sobreentès que en aquests continguts les demandes de col·lectius minoritaris excloses, ja que no són cap palanca d’èxit informatiu.

2.1.2. La comunicació alternativa

A l'hora de definir el concepte de mitjans alternatius o comunicació alternativa cal reflexionar primer sobre què s'entén per mitjà de comunicació tradicional. En aquest cas, a partir de les lectures realitzades podem distingir els mitjans tradicionals (també anomenats *de masses* o *convencionals*) a aquells que estableixen una comunicació unidireccional de l'emissor al receptor: aquest rep la informació de manera passiva, sense una interacció entre els dos elements. Al llarg de la història aquests s'han convertit en els dominants, formats amb una determinada estructura i característiques que els permet abastar pràcticament tot el sistema de mitjans i l'espectre comunicatiu.

María Angulo Egea fa una crítica envers aquests mitjans, assenyalant-los com un periodisme convencional i normatiu que tan sols es dirigeix cap a un "lector" universal al qual no l'interessen els conflictes ni les inquietuds socials (Fernández, 2020, p. 11). En contra del plantejament de mitjans tradicionals, han aparegut diverses formes de comunicació alternativa. Aquestes iniciatives sorgeixen per desvincular-se del periodisme de masses, el qual ha estat molt criticat entre d'altres, per no respondre a un dels objectius fonamentals del periodisme com és la funció i responsabilitat social.

2.1.2.1. El periodisme alternatiu: definició

Des de l'àmbit acadèmic, ha estat difícil trobar una única definició per descriure què és la comunicació alternativa o els mitjans alternatius. Aquests conceptes, sovint s'associen amb els termes de mitjans independents, ciutadans, comunitaris, populars, etc. Aquells que s'oposen als tradicionals i que s'originen des d'una crítica al sistema dominant. (Calzada y Ginesta, 2009)

En aquest camp, un dels autors de referència que introdueix un significat al periodisme alternatiu és Chris Atton. Ja dins del segle XXI, en la seva obra 'Alternative Media' parteix de la idea que els mitjans de comunicació d'alguna manera criminalitzen aquells grups socials més desfavorits i pel contrari, donen veu als poders econòmics i a les figures més influents, reflectint així una desigualtat en el tractament de la informació:

“(…) els mitjans de comunicació caracteritzen i representen a grups socials específics de manera que suggereixen que aquests grups són culpables de determinades condicions econòmiques o que tenen opinions polítiques o culturals extremes. Aquests grups poques vegades formen part de les elits poderoses i influents que habitualment tenen accés a aquests mitjans. Per contra, altres grups es veuen marginats i desprotegits pel tractament que reben en els mitjans de comunicació, un tractament contra el que generalment no poden recórrer”²(Atton, 2002, p.10)

En l'obra d'Atton els mitjans alternatius conviden a la participació per la transformació social; aquests donen veu a causes socials i col·lectius, complint una funció menys excloent amb la gent. L'autor anglès afirma que són els mitjans alternatius els que compten amb la capacitat de generar un canvi en les relacions implantades pels mitjans tradicionals. Aquests han de presentar històries que desafien la jerarquia predominant dels mitjans tradicionals. Proposa que creïn un espai en el qual l'objecte de la informació es converteix en el subjecte de manera que la informació sorgeixi des de moviments o col·lectius socials:

(..) desenvolupar mitjans de comunicació que fomentin i normalitzin aquest accés, en el qual els treballadors, les minories sexuals, els sindicats, els grups de protesta -persones de baix estatus pel que fa la seva relació amb els grups de l'elit de propietaris, directius i professionals d'alt nivell- puguin crear les seves pròpies notícies, ja sigui apareixent en elles com actors significatius o creant notícies rellevants per la seva situació³ (Atton, 2002, p.11)

John Downing, en canvi, opta per la definició de mitjans alternatius com mitjans “radicals”. Els defineix com aquells que “*expressen una visió alternativa de les polítiques, prioritats i perspectives hegemòniques*” (Downing, 2000, p.5). Són mitjans que d'alguna manera aprofundeixen en una audiència més activa, i que representen formes d'expressió oposades a les dominants i independents de l'agenda dels poders més influents.

Els moviments socials també juguen un paper fonamental en el desenvolupament de mitjans radicals o alternatius. Segons Dowing, l'augment de participació o

² traducció pròpia

³ traducció pròpia

mobilització social ajuda en la creació d'aquestes noves formes de comunicació degut a que es retroalimenten:

L'augment dels moviments semblen generar i ser estimulats pels mitjans de comunicació radicals. Per contra, en els moments en què aquests moviments experimenten un flux baix, l'allau de mitjans de comunicació alternatius també disminueix ⁴ (Downing, 2000, p.23)

Per identificar aquells mitjans que són alternatius, en l'article acadèmic 'La comunicación alternativa en nuestros días: un acercamiento a los medios de la alternancia y la participación' Les autores García, Flores i Gabriela esmenten algunes de les característiques pròpies d'aquest tipus de comunicació (Gabriela et al., 2009).

Fan referència al fet que aquests majoritàriament naixen d'una necessitat social, sigui política, cultural o econòmica, entre d'altres. Conviden a la mobilització social, promouen i convoquen ideologies en les quals les persones puguin manifestar-se. A més, volen impulsar una conscienciació social i generar una retroalimentació continua entre l'audiència i el mitjà. En l'actualitat, molts cops aquesta forma de comunicació té a veure amb posicions oposades al sistema capitalista actual o al neoliberalisme. Pel que fa al missatge, exposen una realitat social sense tenir en compte el benefici econòmic com a única preocupació a l'hora de transmetre segons quines informacions -a diferència dels mitjans convencionals-.(García et al.,2009)

En el mateix estudi, les autores fan referència als mitjans alternatius com a 'nous' mitjans perquè amb el sorgiment de les noves tecnologies de la informació i una societat digital, aquests s'han pogut desenvolupar amb més facilitat; compten amb el suport d'una xarxa (Internet) que permet, entre d'altres, una multiplicació dels mitjans alternatius acompanyada d'un gran nombre d'usuaris que participen activament. (Garcia et al.,2009).

Aquesta premissa que relaciona directament els conceptes alternatiu i digital no és 100% afirmativa perquè els mitjans alternatius van sorgir abans de l'aparició d'Internet. Tot i això, aquests han tingut l'oportunitat d'expandir-se gràcies al ciberespai.

⁴ traducció pròpia

Segons Arévalo Salinas, una altra manera d'anomenar el periodisme menys convencional és a través del 'periodisme de pau' (Salinas, 2014, p. 68). Aquest model es caracteritza per la transparència en la subjectivitat; en oposició als tradicionals, tenen un posicionament compromès en qüestions de drets humans, entre d'altres. El fet que la qualitat del contingut sigui més important que la rendibilitat econòmica és una altra característica clau; molts cops els mitjans tradicionals afavoreixen abans aquesta rendibilitat que no pas el missatge que transmeten. A l'hora de recórrer a determinades fonts informatives, el *periodisme de pau* sol apostar abans per una diversitat de fonts que no estiguin lligades al poder o a l'elit política i econòmica, sinó seleccionar altres actors socials, sindicats i moviments populars com a representants de la realitat.

2.1.2.2. Desenvolupament dels mitjans alternatius a Espanya/Catalunya

Referint-nos al sistema de mitjans de comunicació a l'estat espanyol, parlem del ressorgiment dels mitjans alternatius com una reacció a la gran crisi del 2008; econòmica, política i social, aquesta va provocar greus conseqüències per al món del periodisme.

Annexionats a un model de negoci tradicional, quan es va produir la caiguda dels ingressos publicitaris, el mercat de mitjans va desembocar en una forta precarietat deixant milers de periodistes a l'atur. Aquest context també va suposar una crisi de credibilitat cap a la professió, i és a partir d'aquest moment on es posa en dubte el model tradicional i emergeixen alternatives al sistema de mitjans de comunicació (Moncada y Carretero, 2018)

A poc a poc s'han anat desenvolupant altres formes de comunicació que han replantejat tot el sistema de mitjans després d'observar les mancances d'aquest arran de la crisi. Són mitjans de comunicació que defensen una independència econòmica amb un model de negoci que no depèn de la publicitat i, d'aquesta manera, tenen la possibilitat d'obtenir una major llibertat de premsa que a les redaccions tradicionals (Sastre et al., 2019)

En aquest cas, els mitjans alternatius sorgits a l'estat espanyol posteriors a la crisi del 2008, contribueixen a diversificar les fonts de finançament i aplicar un model dirigit a les subscripcions dels usuaris o lectors. En l'article 'Medios informativos

alternativos y economía solidaria en España' s'assenyala l'impuls de l'economia "solidària" com una alternativa al sistema capitalista -reflectida en molts casos en els mitjans tradicionals- que engloba aquells nous productes periodístics que introdueixen un canvi en les estructures mediàtiques (Salinas, 2020).

A Espanya destaquen alguns mitjans com eldiario.es, InfoLibre, Pikara Magazine o La Marea, que després de la crisi van trobar un lloc per crear un periodisme més solidari.

2.1.3. Periodisme feminista i perspectiva de gènere

Aquests últims anys s'ha produït un ressorgiment dels moviments feministes, sobretot a Espanya, on des de fa temps aquest s'ha anat obrint pas en tots els àmbits de la societat, posant en qüestió moltes pràctiques i polítiques que discriminen encara avui dia a les dones. És per això que, com en la resta d'àmbits, si la societat evoluciona els mitjans de comunicació també ho han de fer. Aquests s'han vist obligats a donar veu a nous moviments socials i a incorporar en les seves redaccions una nova perspectiva de gènere.

Respecte això, ja són molts els estudis que han analitzar quin és el paper de les dones o del moviment feminista en els mitjans. El 2009, en l'estudi 'La representación de las mujeres trabajadoras en la prensa española. Cuestiones de género: de la igualdad y la diferencia' ja es va analitzar el pes de les dones en diaris espanyols i com aquests tractaven la informació on elles eren les protagonistes. Les autores, Solà i Gonem, reflexionen sobre com els mitjans han infrarepresentat a les dones, sobretot després d'una transformació en la vida laboral d'aquestes, amb la incorporació de la dona al mercat de treball. Consideren que aquesta transformació és un succés importantíssim perquè d'alguna manera, ha significat una major independència de les dones i un apropament a la vida pública, després de tants anys marginades. És per això, que qüestionen que la poca presència de les dones en els mitjans pot incidir de forma negativa en la participació pública i política d'aquestes:

Un desproporcionado acceso a los niveles de representación de las mujeres [...] en los medios puede incidir sobre la capacidad de participación activa en los escenarios

públicos, máxime si tenemos en cuenta que una de las principales funciones de los medios de comunicación, en la sociedad democrática moderna, es servir de instrumento para el acceso a conocimientos significativos que faciliten a la ciudadanía participar en la vida pública, intervenir políticamente y tomar decisiones de carácter individual y colectivo (Solà i Gonem, 2009, p.194-195)

Un canvi en aquesta manera de fer periodisme passa per informar sobre les transformacions tant socials, polítiques o econòmiques que s'estan produint en matèria de gènere i això pot proporcionar a les dones a evolucionar i desenvolupar-se en la vida política i pública i seguidament criticar i avaluar les polítiques que van destinades a les dones. (Solà i Gonem, 2009, p.195)

No només l'evolució dels mitjans cap a un periodisme amb perspectiva de gènere ha de tenir en compte la quantitat del pes informatiu que proporciona a les dones sinó que ha de canviar la figura de la dona, que ancorada a rols tradicionals i estereotips de gènere, encara mostra una imatge poc realista d'aquesta.

Per exemple, a la Conferència de la Dona en Beijing en 1995 (encara una etapa on els moviments feministes no tenien quasi pes), es va proposar als mitjans de comunicació preparar els seus periodistes en matèria de gènere per transformar d'alguna manera l'estereotipació de les dones en l'àmbit comunicatiu (Gil i F. Hasan, 2014, p. 46)

En matèria del paper que desenvolupen els mitjans de comunicació en la configuració de l'opinió pública i la societat, es fa evident no només una infrarepresentació del col·lectiu de les dones sinó d'altres col·lectius minoritaris i oprimits, enlloc de representar una realitat diversa i plural amb el focus en proporcionar a la ciutadania eines per fomentar una societat crítica:

Es evidente que las mujeres y el resto de los hombres que no forman parte de las élites de poder, no se encuentran representados en el discurso informativo. Y esta forma de explicar la realidad, en lugar de fomentar el papel activo de la ciudadanía plural en el control democrático, reduce las posibilidades de intervención a unas

minorías, exaltando y reproduciendo una forma de poder despótica desde el centro hacia la periferia (Solà i Gonem, 2009, p.198)

En aquest estudi de fa més de 10 anys ja s'esmentava la necessitat d'incloure debats dins de la comunicació sobre les problemàtiques que viuen les dones com pot ser la precarietat laboral, la conciliació familiar o la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. Des de les redaccions periodístiques, els professionals han de mostrar i explicar històries des del punt de vista de les protagonistes o els col·lectius en concret, fomentant així un canvi en les rutines periodístiques tradicionals (Solà i Gonem, 2009, p.213)

És per això que actualment, en alguns mitjans de comunicació es comença a introduir la "perspectiva de gènere" en les redaccions, o una pròpia secció de "gènere" o "feminisme" en les capçaleres dels diaris. Luciana Peker ja va proposar una figura que es dediqués exclusivament a produir una agenda de gènere per garantir que els diaris incloguin temes i qüestions sobre dones, i que les fonts principals siguin elles mateixes (citada per Cadau, 2020, p.35).

Però, encara no s'ha establert un model únic o s'ha desenvolupat una estratègia comuna (com pot ser un llibre d'estil) per abordar l'agenda informativa des d'un punt de vista feminista. Com es definiria aleshores, el "periodisme feminista"? Tot i que no hi ha un consens a l'hora de donar-li un significat en aquest concepte, segons les lectures realitzades hem pogut observar com autores periodistes i especialitzades en perspectiva de gènere, coincideixen en què és un periodisme que s'allunya de les pràctiques habituals i tradicionals, contrari a tractar la informació des d'un punt de vista masculí i homogeni. Per exemple, en la tesi 'Periodismo feminista; fuentes, estrategias e impacto de la información en el público' a través de diverses periodistes expliquen el periodisme feminista o el periodisme amb perspectiva de gènere. Segons María Florencia Alcaraz aquest té l'objectiu de reformular les narratives utilitzades constantment des dels mitjans per referir-se a qüestions de gènere:

Un periodismo feminista no es un periodismo de víctimas. Tiene el desafío de fugar de las narrativas victimizantes que, muchas veces, aplastan e inmovilizan; desarmar

sentidos comunes y aportar nuevos enfoques que incomoden (citad per Cadau, 2020, p. 33)

La pròpia autora de la tesi, Sofia Belén Cadau explica aquest periodisme com una *“branca del periodisme destinada a tractar, construir i difondre notícies amb perspectiva de gènere”* (Cadau, 2020, p.33). Tot i que insisteix en diferenciar periodisme feminista de periodisme amb perspectiva de gènere, el primer no només ha de tractar temàtiques amb perspectiva de gènere sinó que és una visió integral del periodisme que reproduceix l'acció del feminisme en la vida quotidiana. El periodisme amb perspectiva de gènere és el pas anterior al periodisme feminista, és una eina per devenir posteriorment aquest periodisme.

Una qüestió molt important és que Cadau relaciona periodisme i activisme perquè considera que aquests dos han d'anar de la mà, fent periodisme feminista d'alguna manera també es fa activisme. De la mateixa forma que aquest es caracteritza per incentivar aquesta participació política i que revisa constantment les seves pràctiques, a diferència del periodisme convencional (Cadau, 2020). L'escriptora i periodista June Fernández també remarca que el periodisme feminista s'ha d'entendre com una eina de transformació de la societat, però critica que molts cops aquest es queda instaurat com un periodisme “especialitzat” (Fernández, 2020).

Magdalena Artigues Garnier també posa l'accent en el canvi social i en la militància política proposa una definició de periodisme feminista que va més enllà dels mitjans de comunicació.

el periodismo feminista va más allá porque busca los cambios sociales, los cambios de la condición de la existencia, de la emancipación de la mujer, una revolución social. Y en eso se nos va el tiempo, las ganas, la vida, le ponemos el cuerpo. Nuestra forma de militancia es a través del periodismo (citad per Cadau, 2020, p.39)

A més, considera que és un concepte que també va separat del periodisme amb perspectiva de gènere, aquest tan sols produeix informació que no discrimini a les

dones pel fet de ser-ho, només aborda la igualtat entre homes i dones sense buscar una transformació real en la societat.

Les autores Valeria F. Hasan i Ana Soledad Gil també intenten explicar quin és el rol del periodisme feminista dins de l'àmbit comunicatiu:

El rol del periodismo feminista y/o de género ha colaborado fuertemente tanto a instalar [...] la agenda feminista como a desarrollar una serie de prácticas específicamente periodísticas que tienen que ver con desnaturalizar el papel supuestamente neutro del/la profesional de las noticias, la construcción de lo noticioso desde un punto de vista de género y la crítica feminista a las instituciones periodísticas desde una perspectiva política (Gil i F.Hasan, 2014, p.44)

Tornant al principi amb la periodista Florencia Alcaraz, conclou que amb les pràctiques del periodisme tradicional no s'arriba a portar a terme un periodisme feminista, perquè aquest reuneix l'acció de denunciar, introduir en l'agenda les demandes específiques de les dones i contrastar i proporcionar dades.

(...) denuncia de la precariedad, en tanto distribución diferencial de la condición precaria; demanda a quienes tienen responsabilidades sobre esa distribución diferencial; y al mismo tiempo, no debe dejar de poner en palabras todo lo que hacen todas las personas para hacer las vidas de todas más vivibles todos los días (citad per Cadau, 2020, p.40)

Dins d'aquest tipus de periodisme també es fa referència a produir la informació d'una manera més interseccional. Cal destacar que algunes autores aposten per explicar les desigualtats de gènere i la discriminació dins d'un periodisme feminista que consideri altres elements com l'opressió per qüestió d'ètnia o per qüestions de classe (Mesyngier, et al., 2019). És per això que opten per un periodisme més transversal, que expliqui no només les desigualtats en clau de gènere, sinó que es tractin temes com la bretxa salarial, les dificultats econòmiques i laborals de les dones, la discriminació cap al col·lectiu LGBTI, etc. La periodista June Fernández també remarca la idea de fer un periodisme feministes des de la denúncia dels

estereotips i particularitats a les quals s'enfronta cada col·lectiu (Fernández, 2020, p.20).

2.2. Pensar la teoria de la interseccionalitat aplicada al periodisme

2.2.1. Definició del concepte de interseccionalitat

La interseccionalitat aplicada en la teoria feminista d'alguna manera crítica i posa en evidència un feminisme hegemònic, aquest s'entén com l'únic corrent adoptat per un feminisme global, que manifesta l'opressió de les dones com una opressió comuna, sense reivindicar les discriminacions que poden patir altres grups o col·lectius de dones dins del mateix feminisme; d'alguna manera se centra en les dones blanques, occidentals, de classe mitjana i heterosexuales; no tenen en compte un altre concepte de 'dona' (Cubillos, 2015, p.121). L'escriptora Javiera Cubillos explica aquest feminisme com un moviment que molts cops no ha reflectit la diversitat de les dones, marginant altres formes de discriminació com la qüestió de raça o ètnia o la classe social:

(...) la interseccionalidad se caracteriza por ser un descentramiento del sujeto del feminismo, al denunciar la perspectiva sesgada del feminismo hegemónico (o "blanco") que, promoviendo la idea de una identidad común, invisibilizó a las mujeres de color y que no pertenecían a la clase social dominante (Cubillos, 2015, p. 122)

María Lugones, filòsofa i activista feminista en la seva obra 'Multiculturalismo radical y feminismos de mujeres de color' també fa referència a un feminisme blanc generalitzat, dirigit per dones blanques de classe benestant i que no contemplava una figura de dona racialitzada:

Ese feminismo centraba su lucha y sus maneras de conocimiento y teorización, contra una caracterización de la mujer como frágil, débil de cuerpo y mente, recluida en lo privado y sexualmente pasiva. Pero no llegó a hacerse consciente de que esas características construían sólo a las mujeres blancas burguesas. En realidad, al comenzar desde esa caracterización, las feministas blancas burguesas teorizaban a

la femineidad blanca como si todas las mujeres fueran blancas (Lugones, 2005, p. 62)

Per quin motiu la interseccionalitat promou que s'estudien les opressions de les dones més enllà del gènere? Aniol Hernández, investigador en Estudis de Gènere i Polítiques d'Igualtat entén el gènere com una categoria “transversal” perquè està present en la resta d'opressions i reflexiona sobre que aquesta categoria s'ha interpretat com el motiu principal de discriminació, cosa que exclou a altres persones com dones orientals, llatines o lesbianes (Hernández, 2018, p. 281)

Tornant a Javiera Cubillos, l'acadèmica reflexiona sobre el concepte de la interseccionalitat com a tal i determina un significat per aquesta, exposant-la com una eina que integra tots els eixos d'exclusió:

La interseccionalidad se posiciona como una herramienta conceptual y analítica útil para la investigación, que permite comprender y atender las formas particulares en que el género se imbrica con otros ejes de exclusión en diferentes contextos, niveles y ámbitos. (Cubillos, 2015, p.132)

D'altra banda, autores com Patricia Hill Collins, des d'una perspectiva sociològica, fa referència a la interseccionalitat com una matriu de dominació que organitza el poder a escala global i que presenta diferents manifestacions a partir d'un determinat context social i històric. Entén que els diferents sistemes d'opressió formen part d'una interacció que a vegades pot ser contradictòria, ja que alguns col·lectius poden jugar el paper d'opressors i oprimits a la vegada, com per exemple les dones de classe mitjana o els homes negres (citats per Cubillos, 2015, p.123).

La sociòloga nord-americana divideix aquesta interacció en quatre àmbits de dominació; en primer lloc, parla d'un domini estructural, amb el qual es refereix als factors que organitzen les relacions i l'accés al poder en una societat, com la política o la religió. La dominació disciplinària d'altra banda, és aquella que s'encarrega de gestionar l'opressió derivada del domini estructural, com les institucions burocràtiques, estatals, civils i religioses. En tercer lloc, el domini hegemònic, que permet legitimar les opressions mitjançant els dominis anteriors i reproduint-los

d'acord amb les creences, estereotips, prejudicis o valors. Com a quart domini, fa referència a aquell que és interpersonal, esmenta les relacions intersubjectives que configuren la trajectòria vital de les persones i dels col·lectius (citats per Cubillos, 2015, p.123).

Una altra sociòloga, Nira Yuval-Davis, aposta perquè els diferents eixos de poder són els que representen la classe, el gènere, l'ètnia/raça, la discapacitat i el cicle vital (l'edat). Y que, cadascuna d'aquestes divisions socials tenen una *'base autònoma, i que cadascuna prioritza diferents esferes de les relacions socials'* (Yuval-Davis, 2006, p. 201).

A l'article 'Repensando la interseccionalidad desde la teoría feminista' Toleu Sales Gelabert també proposa que aquesta conceptualització de interseccionalitat s'utilitzi per referir-se a altres eixos de poder i opressions, com pot ser la sexualitat, la religió, la diversitat funcional o l'estatus del ciutadà; eixos que no contemplaven els primers estudis sobre la interseccionalitat (Sales, 2017).

En la mateixa línia, María José Magliano posa l'accent en la manera que la "intersecció" de classificacions socials i opressions produeixen i reproduïxen noves formes per exemple, d'explotació laboral:

El foco puesto en las relaciones de poder y las desigualdades sociales a partir de identificar interseccionalmente distintas clasificaciones sociales, históricamente situadas, ha permitido revelar lógicas de explotación antes invisibilizadas y también las resistencias y estrategias que las personas despliegan en pos de enfrentarlas (Magliano, 2015, 706).

La interseccionalitat també pot utilitzar-se com una eina que permet conèixer en profunditat el nivell de desigualtat que pateixen les dones en funció de diferents "variables", d'aquesta manera es pot actuar i destinar els recursos necessaris a determinats grups socials (Expósito, 2013, p. 218).

Com un concepte molt més teòric, Mara Viveros, professora del Departament d'Antropologia i l'Escola d'Estudis de Gènere de la Universitat Nacional de Colòmbia

i presidenta del Latin American Studies Association (LASA), assenyala que la interseccionalitat es pot entendre com una perspectiva teòrica i metodològica que es focalitza en una percepció creuada de les relacions de poder (Viveros, 2016, p. 2).

Finalment, cal destacar que la interseccionalitat s'ha mantingut i ha perdurat en el temps, ha passat de ser un discurs i teoria pròpiament acadèmics a traslladar-se internacionalment a la Plataforma d'Acció de Beijing de les Nacions Unides (2000) o el Comitè per a l'Eliminació de la discriminació Racial (2000) on es van fer referències cap a la interseccionalitat. Fins i tot, en la Comissió de drets humans de l'ONU en referència als drets de les dones, van “*reconèixer la importància d'examinar la intersecció de múltiples formes de discriminació*”⁵ (Citat per Carastathis, 2014, p. 304)

Tot i que la interseccionalitat és una teoria que posa l'accent en totes les formes d'opressió sense discriminar cap altre col·lectiu, després de l'augment d'aquest discurs en el moviment feminista contemporani, diverses autores han tractat de puntualitzar aquells problemes i obstacles que mostra la teoria de la interseccionalitat. La crítica més generalitzada engloba el fet que la interseccionalitat, dins d'un context polític de neoliberalisme i capitalisme, fa desaparèixer les mateixes reivindicacions polítiques feministes, ja que en aquesta teoria s'introdueixen múltiples reivindicacions i al mateix nivell que les reivindicacions feministes. D'aquesta manera, la lluita feminista queda articulada en moltes formes de desigualtat que políticament no es relacionen entre si. (Gelabert, 2017, p. 245). L'autora Sara Salem (citada per Gelabert, 2017, p. 249) des d'una perspectiva de feminisme marxista, valora que la interseccionalitat no és políticament tan inclusiva:

(...) una perspectiva celebratoria de la diversidad, no un intento por explicar las diferentes desigualdades sociales y de poder [...] lo colectivo, la construcción del sujeto político se ha dividido, atomizado y pluralizado hasta llegar al extremo de la individualización radical.

⁵ traducció pròpia

2.2.2. Orígens i genealogia

2.2.2.1. Aportacions des del feminisme afroamericà, xicano i postcolonial

La perspectiva que actualment definim com a interseccional sorgeix per primer cop en un format abstracte entre els segles XVIII i XIX als Estats Units i a França. Així ho exposa Mara Viveros (2020) al seu article "La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación". Al llarg del seu article, Viveros explica com la interseccionalitat no es menciona com a tal, ni s'arriba aprofundir i teoritzar, però s'exposa un plantejament inicial arran de les preocupacions que sorgeixen davant la confluència entre diverses opressions.

Però és durant el segle XX quan la interseccionalitat comença a prendre forma a partir de les reivindicacions sorgides arran de nous corrents feministes en contraposició al moviment hegemònic. Per tant, l'origen de la interseccionalitat es troba fortament incrustat en el desenvolupament del pensament i la praxi feminista no-hegemònica (La Barbera, 2016, pg. 110), encapçalat pel feminisme negre, xicano i postcolonial.

Anna Carastathis, filòsofa feminista i teòrica política, destaca en l'article 'The concept of intersectionality in feminist theory' les paraules del sociòleg Jean Ait Belkhir que posa l'accent en el paper del feminisme negre dins la teorització sobre la integració de l'opressió:

"[fins] l'aparició del feminisme negre als Estats Units, ni un sol teòric social es va prendre seriosament el concepte de simultaneïtat de [raça, gènere i classe] intersecció en la vida de les persones. Aquest concepte és un dels millors regals dels estudis sobre les dones negres a la teoria social en general "(pg. 305).⁶

Altrament, Carastathis remarca que el terme "interseccionalitat" no va néixer com a tal, sinó que és el resultat d'un treball previ conceptualitzat a través de l'expressió "sistemes d'opressió entrelaçats", definida per primer cop a 'A Black Feminist Statement' (1977), la declaració del col·lectiu Combahee River Collective, una organització feminista negra i lèsbica que va operar als Estats Units a la dècada dels setanta.

⁶ Traducció pròpia.

A principis dels vuitanta, comença una allau de publicacions en el marc de la teoria feminista antiracista elaborada amb la inclusió del llenguatge 'interseccions' per posar nom als fenòmens que descriuen (Carastathis, 2014, pg. 306). El desenvolupament d'aquest pensament és denominat amb termes com "múltiple exclusió" (King, 1988), "matriu d'opressió" (Hill Collins, 1990) o "consustancialitat de les relacions socials" (Kergoat, 1978) (La Barbera, 2017, pg. 192).

Per entendre la relació del feminisme negre o afroamericà amb la interseccionalitat cal aprofundir en la crítica que fa aquest moviment sobre l'essencialisme del concepte de gènere. Diverses autores defensaven que la conceptualització que el feminisme feia de la dona estava basada en l'estandardització de l'experiència de les dones blanques heterosexuales i del model familiar de classe mitjana, sense tenir en compte com l'ètnia, la classe o l'orientació sexual particularitzen i pluralitzen el significat de ser dona (La Barbera, 2016, pg. 108).

Les feministes negres s'havien adonat que es trobaven pressionades per un feminisme i una concepció del gènere homogeneïtzadores que no les definia i que, per tant, no les representava a l'hora de lluitar i reivindicar pels seus drets. Tal com expressa Maria Caterina La Barbera (2016): *"El feminisme afroamericà ha criticat el feminisme hegemònic com una veu que pretén parlar per totes i que descansa en una suposada universalitat i neutralitat que es construeix atribuint les característiques del grup dominant a totes les altres"* (pg. 108).

Pel feminisme hegemònic la desigualtat que patien les dones només era reconeguda en relació amb el seu gènere, ignorant l'existència d'altres possibles discriminacions. Així doncs, aquesta concepció essencialista no permet considerar les interaccions entre el gènere i altres formes de subordinació (Barlett i Harris 1998, 1007-1008).

Les dones negres se senten desemparades tant pel moviment hegemònic feminista com per l'antiracista. Javier Cubillos (2015) exposa aquest dilema amb les següents paraules:

"El movimiento de mujeres negras alerta sobre un "no-lugar" para sus reivindicaciones políticas; una experiencia que es invisibilizada tanto por quienes demandan igualdad en razón de su género y aquellos que exigen igual reconocimiento en función de su raza." (pg 122).

Des d'altres corrents feministes racialitzades també es teoritza en contra la universalització de l'experiència de la dona. Norma Alarcón (1990), figura cabdal en el feminisme xicano, el moviment de la dona hispana als Estats Units, exposa la problemàtica amb les següents paraules:

"La inclusión de otras categorías de análisis como la raza y la clase se convierte en algo imposible para un sujeto cuya conciencia se niega a reconocer que 'una se convierte en mujer' de maneras que son mucho más complejas que en simple oposición a los hombres." (pg 356)⁷

L'essencialisme de la concepció del gènere no possibilita veure la diversitat d'experiències que viuen les dones i les relacions de poder que s'hi generen. L'aïllament del gènere permet al model dominant, és a dir, a les dones blanques, heterosexuales i de classe mitjana, no ser conscients que a banda de ser oprimides per ser dones, també són opressores i gaudeixen d'uns privilegis dels quals no totes poden beneficiar-se.

Els feminismes de la segona meitat del segle XX busquen posar sobre la taula altres dinàmiques d'opressió que agreugen les experiències de discriminació i marginació de moltes dones. Aquests moviments van alertar que les diferents posicions socials, i les diferències de privilegis i poder entre les dones, fan profundament diferents les seves experiències de la discriminació. (La Barbera, 2016, pg. 108)

Existeixen altres principis organitzadors de la societat, com són l'ètnia o la classe, que canvien substancialment les condicions de vida de les dones i que han de ser analitzats de manera conjunta per entendre i conèixer la discriminació a la qual s'enfronten. El problema de l'essencialisme és que redueix aquesta discriminació múltiple a un problema de summa aritmètica (Spelman 1988, 128). Però l'opressió a la qual s'enfronta una dona afroamericana lesbiana, per exemple, no es pot entendre a partir del masclisme que viu una dona blanca, o del racisme d'un home negre, ni a partir de l'homofòbia que experimenta qualsevol persona LGBTI. Només és analitzable de forma coherent a partir de la intersecció de totes aquestes discriminacions.

Les feministes blanques havien construït la norma femenina a través de la generalització basant-se en la seva única experiència, pràctica similar a la norma

⁷ Traducció pròpia.

masculina estandarditzada (La Barbera, 2016, pg 108), obviant les experiències d'altres dones que es veien obligades a fragmentar la seva identitat entre, per exemple, la discriminació racial i la de gènere, i lluitar per causes separades quan realment cap de les dues representava els seus interessos.

D'aquesta manera, les feministes negres introdueixen la noció de 'consciència múltiple', reconceptualitzant la identitat com a diversa, composta i contradictòria. Entenen que la identitat no és un terme fix, assolit una vegada i per sempre, sinó més aviat un procés incessant de construcció social en què tant el context social com les voluntats individuals hi estan involucrades (Harris 1990, 584).

Aquesta reflexió també és compartida per les feministes xicanes, que empen la identitat múltiple i opositiva (Sandoval 1991, 2004) com a concepte crucial per entendre les desigualtats socials. (La Barbera, 2016, pg. 109-110).

En la mateixa línia, el feminisme llatinoamericà postcolonial dels anys vuitanta coincideix a considerar la identitat com a múltiple i la construcció del gènere com una variable alterable. El moviment, segons defensa La Barbera (2016, pg 110) contribueix a la concepció de la interseccionalitat amb un discurs crític davant la representació de la dona únicament a través de la seva condició de gènere:

"El objetivo de las feministas poscoloniales en los años ochenta fue dismantelar la alterización discursiva que situó a las mujeres dentro de las estructuras sociales como si fuera un material inerte. Las feministas poscoloniales contestaron la sororidad asumida en base a una discriminación de género supuestamente común y reclamaron la posibilidad de formar alianzas en momentos históricos concretos y praxis políticas determinadas con el fin de alcanzar algunos objetivos sociales compartidos" (Ahmed 1992, 15; Mani 1987, 130; Obiora 1993, 237; Spivak 1988, 306).

Però la mirada crítica del postcolonialisme davant les opressions de classe, ètnia i gènere, no és l'únic pronunciament enllaçat amb la interseccionalitat en el continent llatinoamericà. A Brasil, des de la dècada dels seixanta, el Partit Comunista Brasiler (Barroso i Costa, 1983) inserta dins el seu debat polític les problemàtiques a les quals viuen sotmeses les dones negres. Diverses activistes i intel·lectuals integrants del partit (Thereza Santos, Leila González, Maria Beatriz do Nascimento, Luiza Bairro, entre altres), van donar veu a la triple opressió entre ètnia, classe i gènere,

per articular les diferències entre les dones brasileres, aspectes que el discurs feminista dominant havia ignorat (Viveros, 2016, pg. 5).

Cal afegir que la crítica a la falta d'un discurs antiracista dins els debats feministes del moment, va ser evidenciat també per diferents moviments, alguns d'ells exposats al Segundo Encuentro Feminista de América Latina y el Caribe (1983) a la ciutat de Lima (Viveros, 2016, pg. 5).

En definitiva, diversos moviments feministes de la segona onada van posar a debat com les dones blanques s'havien abanderat d'un feminisme que no responia a les necessitats de totes. L'exclusió d'altres opressions (ètnia, classe, sexualitat, etc.) mitjançant la concepció essencialista del gènere, obligava a fragmentar les experiències de discriminació que vivien les dones que es desmarcaven del model femení dominant blanc, burgès i heterosexual. Tal com ho explica la doctora en ciències socials Marta Viveros Vigoya, el que uneix tots aquests discursos és la crítica a "*las exclusiones creadas por la utilización de marcos teóricos que ignoraban la imbricación de las relaciones de poder circulaba desde hacía mucho tiempo en contextos históricos y geopolíticos diversos.*" (2016, pg. 5)

2.2.2.2. Definició i aportacions de Kimberlé Crenshaw

Una de les autores més reconegudes quan parlem de la idea d'interseccionalitat és l'acadèmica i advocada nord-americana Kimberlé Crenshaw. Impulsada per les aportacions del discurs crític dels feminismes no hegemònics, és considerada la primera dona a encunyar el concepte d'interseccionalitat el 1989, en un context encara molt difícil per les dones i la seva emancipació. Crenshaw explicava que la interseccionalitat és l'expressió d'un sistema complex d'estructures d'opressió que són múltiples i simultànies. Aquesta teoria mostra com el gènere i la raça interactuen entre elles per donar forma a discriminacions que pateixen en aquest cas, les dones negres. En concret, l'autora, una dona afroamericana, va començar a percebre que en el moviment i en la teoria feminista, es menyspreaven o discriminaven a les dones negres per la seva condició de raça. I que, en els moviments antiracistes, les dones negres estaven en una posició inferior a la dels homes negres, és a dir, patien discriminació per una qüestió de gènere i per una qüestió de raça:

(...) les dones negres són molts cops excloses de la teoria feminista i del discurs polític antiracista perquè tots dos es basen en un conjunt discret d'experiències que sovint no reflecteixen amb precisió la interacció de la raça i el gènere (Crenshaw 1989, p.140)⁸

En un moment donat l'autora explica la interseccionalitat a manera de metàfora, comparant-la amb un accident de trànsit, per demostrar que era inadequat separar els sistemes d'opressió, aïllant-se i centrant-se en un de sol. La interseccionalitat diu, és com una intersecció en la carretera, un encreuament cap a més d'una direcció. Explica que en aquesta intersecció pot haver-hi un accident produït per cotxes que es desplacen en diferents sentits, de la mateixa manera que una dona negra pot trobar-se en una situació de discriminació per patir més d'una opressió (gènere i raça). Afegeix, que aquesta discriminació múltiple pot produir-se simultàniament sense saber quina és l'opressió que l'ha provocada, igual que un accident en una intersecció (Crenshaw, 1989, p.149).

Crenshaw va començar a parlar d'interseccionalitat a partir d'un cas jurídic, on es feia evident una invisibilitat jurídica que patien treballadores de la companyia nord-americana d'automòbils General Motors. En el moment que tres dones negres van denunciar l'empresa per discriminació, Crenshaw es va adonar que les lleis antidiscriminatòries no garanteixen la protecció de les dones negres perquè les seves experiències de discriminació coincideixen amb les experiències dels homes negres o de les dones blanques. És per aquest motiu que l'advocada proposa crear noves categories jurídiques per integrar la discriminació múltiple com per qüestió de raça i gènere en aquest cas:

(...) sosté que els conceptes jurídics de la discriminació han de ser revisats perquè serveixin de remei a l'opressió històrica i estructural. La discriminació ha de reconceptualitzar en termes de les experiències concretes de les dones negres (Carastathis, 2014, p.306)⁹

El llibre 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics' publicat l'any

⁸ Traducció pròpia.

⁹ Traducció pròpia

1989 també és un dels primers contactes de Crenshaw amb el que seria una teoria feminista de tipus interseccional. En el context del moviment feminista de l'època (centrat sobretot en els Estats Units), l'autora critica que dins d'aquest moviment que lluita contra la discriminació cap a les dones, hi ha una part del grup que té més privilegis que l'altre. Crenshaw assegura que tant els moviments feministes com els antiracistes s'han organitzat d'una manera en la qual s'equipara el racisme amb allò que pateix la classe mitjana negra o els homes negres, i anomenen sexisme o masclisme amb allò que li passa a les dones blanques de classe benestant (Crenshaw, 1989, p.152). És per això que l'advocada critica el feminisme contemporani de l'època, considera que no tenen en compte les interseccions de racisme i patriarcat, i per això fracassen les seves proclames.

La violència que les dones pateixen pel seu gènere, també es conforma amb altres dimensions i identitats, hem parlat de la raça, però Crenshaw també desenvolupa el fet de discriminar en relació amb la classe; no és el mateix una dona amb recursos econòmics, que una altra que és pobre, de classe baixa, i que té accés a una vida menys privilegiada.

A 'Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of color' una altra obra que destaca el feminisme interseccional, l'autora encara posa l'accent en la violència cap a les dones, la qual torna a repetir que molts cops es conforma per unes altres dimensions que no són la del gènere, sinó la raça o la classe:

(...) la intersección del racismo y del sexismo en las vidas de las mujeres negras afectan sus vidas de maneras que no se pueden entender del todo mirando por separado las dimensiones de raza o género (Crenshaw, 1991, p.89).

Tipus d'interseccionalitat segons Crenshaw

Crenshaw planteja fins a tres tipus d'interseccionalitat: l'estructural, la política i la representacional o simbòlica.

Interseccionalitat Estructural

A través d'exemples com el maltractament domèstic o les violacions, Crenshaw fa referència a les formes en què la posició de les "dones de color" en la intersecció de raça i gènere fa que aquestes situacions de violència masclista siguin diferents de les experiències que poden patir les dones blanques (Crenshaw, 1991, p.90), és a dir, posa l'accent en l'experiència interseccional dels individus o col·lectius que pateixen aquestes opressions interseccionals. Per exemple, les dones negres s'han d'enfrontar a càrregues com les dificultats econòmiques (la majoria són pobres), la responsabilitat i la cura dels infants, o la manca d'habilitats per inserir-se en el món laboral:

(...) los aspectos económicos —acceso al empleo, vivienda y riqueza— confirman que las estructuras de clase juegan un papel importante a la hora de definir las vivencias de las mujeres de color en situaciones de maltrato. Pero sería un error llegar a la conclusión de que es simplemente una cuestión ligada a la pobreza. En realidad, las experiencias de las mujeres de color evidencian como intersectan las diferentes estructuras, donde la dimensión de clase no es independiente de la de raza o género (Crenshaw, 1991, p.91).

L'autora considera que no només l'opressió de raça sinó que també l'opressió per qüestió de gènere són factors que generen diferències de classe social. En el cas de les dones que provenen de classe baixa, les estructures de gènere i la classe conformen una determinada manera de viure la pobresa, en comparació amb altres col·lectius o grups socials. Quan ens referim a les dones immigrants, aquestes també pateixen un cert tipus de vulnerabilitat afegida. Crenshaw pren com a exemple l'Esmena al Frau en el Matrimoni que es va integrar a la Llei d'Immigració de l'any 1986, aquesta assenyala entre d'altres, que *"una persona que emigra als Estats Units per contraure matrimoni amb un ciutadà nord-americà o resident permanent, hauria d'estar 'adequadament' casada durant dos anys abans de poder sol·licitar l'estatus de resident"* (Crenshaw, 1991, p.93). Per aquest motiu, aquest factor pot desencadenar una discriminació cap a les dones immigrants perquè es poden veure obligades a mantenir un matrimoni i conviure amb un maltractador només per la por que la deportessin del país.

Interseccionalitat política

Es parla d'interseccionalitat política per referir-se al marc teòric de les polítiques públiques que invisibilitzen les experiències interseccionals. Més concretament al fet que les dones negres estan situades dins de dos col·lectius oprimits i que amb freqüència persegueixen agendes polítiques i objectius enfrontats que provoca un 'desempoderament interseccional'. L'advocada afegeix que els dos discursos obvien la presència de les dones negres, ja que no reconeixen la càrrega addicional de patriarcat o de racisme, sinó que normalment aquests discursos poden ser inadequats (Crenshaw, 1991, p.98). En aquest fragment també destaca que el problema de tot plegat és que, el feminisme no té en compte els interessos racials ni la qüestió de raça en la seva lluita, i això implica indirectament que les estratègies polítiques que s'adopten des d'aquest moviment puguin reproduir o incentivar l'opressió de les persones negres i al revés; l'antiracisme pot reforçar una discriminació cap a les dones perquè només posa l'accent en els homes negres.

Interseccionalitat Representacional

En aquest concepte Crenshaw es refereix a la producció d'imatge de la dona negra i a la construcció cultural i estereotips d'aquest col·lectiu oprimat, basat en tòpics sexistes i racistes. Considera que en el discurs públic i sobretot en els mitjans de comunicació, es reproduïen aquests estereotips que d'alguna manera marginen i discriminen a les dones negres.

En definitiva, segons la idea de Crenshaw, les discriminacions racials i per gènere, són dissenyades com a formes de discriminacions independents unes de les altres i d'aquesta manera no visibilitzen les experiències de col·lectius oprimits (dones negres) dins dels col·lectius dels discriminats (persones negres i dones). Destaca la necessitat de repensar el marc teòric de la discriminació i les opressions, parla d'un marc que sigui capaç de recollir les experiències interseccionals de les dones per convertir aquestes en reivindicacions i traduir-les en polítiques públiques.

2.2.3. La utilitat de la interseccionalitat a l'hora de informar sobre les minories

Superar la concepció aritmètica de les desigualtats ens permet adoptar una nova perspectiva amb la qual afrontar i tractar les discriminacions. Entendre l'existència de la multiplicitat d'experiències i assimilar que aquestes no només són diferents sinó que també són variables i estan subjectes al canvi, ens possibilita adquirir una visió més completa sobre les relacions de desigualtats que es generen dins les nostres estructures socials.

Fins a l'adopció de la interseccionalitat com a criteri analític, la concepció de les opressions era considerada a partir de l'experiència dominant, és a dir, del racisme a través de la discriminació de l'home negre i del sexisme a partir de la concepció de la dona blanca burgesa. La incorporació d'una mirada atenta a la diversitat de discriminacions ens obre els ulls a opressions sobre les quals no es teoritza, no es coneix i, per consegüent, no s'erradica.

Aplicar un enfocament interseccional a l'hora d'analitzar i exposar desigualtats ens ajuda a entendre les experiències producte de la intersecció entre categories com el gènere, l'ètnia o la classe, al marge de conceptes hegemònics universals que ens deixen a la superfície i contribueixen a marginar la totalitat d'oppressions a les quals s'enfronten certs col·lectius.

En aquesta línia, Mara Viveros (2016), considera que: *"este tipo de análisis ofrece nuevas perspectivas que se desaprovechan cuando se limita su uso a un enfoque jurídico y formalista de la dominación cruzada, y a las relaciones sociales —género, raza, clase— como sectores de intervención social"* (pg. 8).

Per tant, cal abandonar raonaments que emprin les diferents experiències com una suma d'oppressions sense cap relació, perquè no fan més que retroalimentar les discriminacions latents, i passar a reconèixer-les i tractar-les com el que són: dominacions interseccionals.

Tal com afegeix Aniol Hernández Artigas, a l'article 'Opresión e interseccionalidad', *"aplicar el concepto de interseccionalidad es necesario para conocer y, por tanto, incluir a todos aquellos colectivos que por una o varias razones (sexo, género, raza, clase, sexualidad, etc.) no encajan y/o no son aceptados en la restrictiva sociedad actual"* (2017, pg 283).

Utilitzar una mirada interseccional des d'espais que actuen com a altaveu social, com són els mitjans de comunicació, ajuda a visibilitzar minories excloses per la societat dominant des d'una òptica que comprèn la realitat i la multidimensionalitat de les seves experiències (classe social, gènere, ètnia, sexualitat, edat, diversitat funcional, etc.). El Colectivo IOÉ (1998), tal com el cita Carmen Expósito (2013, pg. 211), experta en multiculturalisme i gènere, reforça aquest pensament en considerar la visió interseccional com a necessària: *"la interacción entre estos ejes de desigualdad se contempla como una necesidad para aproximarse y entender sus realidades"*.

Altrament, si ens centrem en l'anàlisi enfocada en les experiències de les dones, la interseccionalitat té molt de pes perquè incorpora una nova dimensió amb la qual analitzar i entendre el gènere (Expósito, 2013, pg. 211). Es contempla la dona valorant i visibilitzant cada opressió sota la qual es troba sotmesa, obrint pas per donar veu a realitats amagades:

"[el análisis interseccional] es, además, realmente enriquecedor, no solo para comprender y contribuir a solucionar diversidad de opresiones, sino también para permitir que varias perspectivas y feminismos salgan a la luz, ampliando el conocimiento de nuevas mujeres que, a su vez, participarán en el desarrollo de redes de apoyo y lucharán para inculcar mayor tolerancia, igualdad y libertad". (Hernández, 2017, pg. 282)

D'aquesta manera, s'evita que els moviments socials, sigui el feminisme com l'antiracisme com molts altres, es converteixin en corrents que s'opremeixen a ells mateixos (Hernández, 2017, pg. 282), per no tenir en compte i respectar la diversitat d'experiències dels seus propis membres. Però no només els moviments socials, qualsevol pràctica que adopti una visió multidimensional i interseccional estarà difonent un discurs respectuós amb les minories discriminades i evitarà invisibilitzar-les o oprimir-les.

Tot això s'aconsegueix, tal com defensa Maria Caterina La Barbera al destacar les novetats introduïdes per la interseccionalitat (2016, pg. 113), perquè aquesta visió ubica el focus d'atenció en l'individu, ja que la seva identitat no pot ser explicada utilitzant de forma aïllada les categories de classificació social (2016, pg. 113). És evident que no es pot obligar a l'individu a triar una de les categories que conformen

la seva identitat i privilegiar una discriminació sobre una altra, perquè no farem més que contribuir en la reproducció de les opressions que experimenta.

Altres utilitats que proporciona la interseccionalitat són les que exposa Anna Carastathis, filòsofa i teòrica política mencionada anteriorment, qui addueix quatre beneficis analítics que aporta la perspectiva interseccional: la simultaneïtat, la complexitat, la irreductibilitat i la inclusivitat (2014, pg. 307-311).

D'entrada, la interseccionalitat qüestiona i suposa un contrast a les perspectives monistes que teoritzen sobre l'opressió, on donen visibilitat a una única categoria obviat la identitat múltiple i les repercussions que generen en l'individu altres formes d'identificació. Tal com expressa Carastathis, "*[la interseccionalitat] insisteix en el fet que múltiples categories analítiques co-constituents són operatives i igualment destacades en la construcció de pràctiques institucionalitzades i experiències viscudes*"¹⁰. Per tant, d'aquestes reflexions l'autora extreu que l'enfocament interseccional aporta el benefici de la simultaneïtat a l'hora d'analitzar diferents factors de discriminació. Carastathis cita les paraules de la filòsofa Kathryn Russell (2007, pg. 47) que evidencia de manera clara i visual els beneficis d'un enfocament simultani:

"Una persona de la vida real no és, per exemple, una dona el dilluns, un membre de la classe treballadora el dimarts i una dona d'ascendència africana el dimecres", la interseccionalitat respon a la "demanda teòrica [...] de llegir-les categories simultàniament" (2014, pg. 307).¹¹

D'altra banda, la interseccionalitat és capaç de captar la complexitat experiencial i estructural que experimenten diversos col·lectius oprimits. Carastathis presenta la segona qualitat favorable, la complexitat, criticant la perspectiva monista, considerant que l'anàlisi d'un sol eix no és capaç de captar la complexitat de les estructures socials i les experiències subjectives (2014, pg. 308). És a dir, és necessari entendre la multiplicitat d'experiències que conformen la identitat de les persones per poder mitigar la discriminació interseccional a la qual s'enfronten i si neguem la complexitat de l'experiència humana, estarem reduint i invisibilitzant les múltiples opressions. Per tant, la interseccionalitat estudia i concep les estructures socials tenint en compte la seva complexitat.

¹⁰Traducció pròpia.

¹¹ Traducció pròpia.

D'altra banda, Carastathis defineix com a característica principal de la teoria interseccional la defensa de la intersecció d'eixos múltiples, descentralitzats i co-constitutius (2014, pg. 308). Parlem, doncs, del benefici de la irreductibilitat. L'acadèmica Deborah King (1988), relacionant-ho amb el feminisme negre (Carastathis, 2014, pg 308), considera un "segell distintiu" de la interseccionalitat la "necessitat d'abordar totes les opressions"¹² (pg 43).

Per últim, però no menys important, l'autora parla del benefici de la inclusivitat. La interseccionalitat és inclusiva per definició, busca comprendre i donar veu a totes les capes discriminatòries que interseccionen per agreujar l'experiència opressiva de les minories. Ange-Marie Hancock (2011, pg. 183), citada per Anna Carastathis, sosté que aquesta perspectiva fomenta una "profunda solidaritat política" (2014, pg. 209).

L'autora que reflexiona sobre aquests quatre beneficis retrata el benefici de la inclusivitat amb les següents paraules:

"L'afirmació és que, com a paradigma teòric, la interseccionalitat pot actuar com a corrector contra el solipsisme blanc, l'heteronormativitat, l'elitisme i el capacitisme del poder dominant i de la teoria feminista hegemònica fent visibles les ubicacions i experiències socials ocloses en les construccions essencialistes i exclusives de la categoria dones" (2014, pg. 309).

Per tant, la interseccionalitat és una arma per combatre l'essencialisme i l'homogeneïtat del discurs dominant que exclou les experiències que es desmarquen de la norma.

En definitiva, qualsevol pràctica social que inclogui la difusió, el tractament o l'anàlisi de minories oprimides i altres estructures socials té l'obligació d'oferir una cobertura inclusiva, respectuosa i conscient de la seva complexitat, que reconegui i abordi la diversitat d'opressions, sense reduir aquestes experiències i privilegiar-ne una de concreta (com és el cas del gènere dins el feminisme blanc hegemònic o la classe en el marxisme), i que plantegi aquestes opressions de forma simultània, sense desglossar-les. És per això que un recurs com el periodisme, actor clau en la visibilització i conscienciació de les diferents problemàtiques socials, necessita incloure aquests eixos a l'hora de donar veu a realitats oprimides.

¹² Traducció pròpia.

2.2.4. Narratives que alimenten els discursos periodístics

La forma en què es categoritzen i es narren les opressions socials des de diferents àmbits, sigui en sectors jurídics, institucionals o a través dels mitjans de comunicació, tenen una afectació directa en com la societat percep i combat aquestes opressions.

Tanmateix, abans d'exposar aquestes reflexions cal rebobinar i tenir en compte que les desigualtats no només es consoliden per culpa d'unes estructures que no saben com analitzar-les, sinó que directament són producte d'aquestes. És a dir, són les estructures dins d'una societat les que originen, reproduïxen i propaguen les desigualtats que s'hi desenvolupen. Carmen Expósito (2013) cita les paraules de María Bustelo (2008), professora en Ciències Polítiques i Sociologia, criticant la manca d'una reflexió que consideri les estructures institucionals i polítiques com l'origen de les desigualtats: *"No se considera que hay factores estructurales que están en la base de las desigualdades (Bustelo, 2008), y por tanto la desigualdad sólo se trata de forma parcial a través de sus efectos"* (pg 215).

Tenint present aquest concepte, passem a desenvolupar com la perspectiva interseccional afavoreix l'ús de narratives més tolerants i conscients amb les discriminacions.

Per començar, hem d'entendre com l'àmbit jurídic fou un dels punts claus en el desenvolupament de marcs interseccionals. La consolidació de la interseccionalitat jurídica té lloc dins la història social americana (La Barbera, 2016, pg. 111), on a partir de la dècada dels seixanta es permet l'accés a les facultats de dret i les professions jurídiques a les dones i la població afroamericana. Això suposa tot un canvi de paradigma: *"La mayor presencia de mujeres y afroamericanos entre los abogados y teóricos de derecho permitió empezar a cuestionar las categorías jurídicas tradicionales que excluían tanto las unas como los otros"* (La Barbera, 2016 pg. 111).

És en aquest moment quan els conceptes jurídics i les polítiques públiques establertes en la lluita per l'antidiscriminació comencen a ser objecte de crítica per la nova generació d'advocats i juristes. Aquests defensen que la narrativa jurídica i

política no inclou les experiències de les opressions interseccionals que pateixen moltes minories.

Un dels casos més il·lustratius d'aquesta problemàtica és el cas De Graffenreid c. General Motors (1977), analitzat per una de les propulsores de la perspectiva interseccional. A partir d'aquesta sentència¹³, l'advocada Kimberlé Crenshaw s'adona que no existeixen lleis que garanteixin la protecció de la dona negra, perquè aquesta havia de triar si adherir-se a la llei antidiscriminatòria de gènere, basada en l'experiència de la dona blanca, o en l'antiracista, definida a partir de l'experiència de l'home negre. Per tant, la legislació es fonamenta basant-se en els models dominants, marginant altres identitats:

"En esta sentencia se reafirmó la posibilidad de recurrir a la justicia por discriminación racial o discriminación sexual, excluyendo la posibilidad de alegar la combinación de ambas. Con esta sentencia se estableció que las mujeres afroamericanas no constituían una clase especial y por lo tanto no se permitió el uso de un "súper-remedio" que combinara remedios previstos para tipos de discriminación distintos" (La Barbera, 2016, pg 111).

L'exclusió jurídica reforça paradoxalment la situació de subordinació i desavantatge que pateixen les dones afroamericanes (Crenshaw¹⁴ 1991, 1252). A partir de casos com aquests, es proposa una re-teorització de les categories jurídiques amb l'ànim d'incorporar altres identitats oprimides:

(...) els conceptes jurídics de la discriminació han de ser revisats perquè serveixin de remei a l'opressió històrica i estructural. La discriminació s'ha de reconceptualitzar en termes de les experiències concretes de les dones negres (Carastathis, 2014, pg.306).¹⁵

En definitiva, reformar les narratives jurídiques i polítiques cap a una visió més conscient i inclusiva amb la diversitat d'experiències, ens facilitarà el camí cap a una societat lliure de discriminacions.

En la mateixa línia, La Barbera ens explica com la interseccionalitat evidencia "*los efectos paradójicos de análisis, intervenciones y políticas públicas basadas en un solo eje de discriminación que, abordando separadamente raza, género y clase,*

¹³ Consultar l'apartat 2.2.3.

¹⁴ Citada per La Barbera, 2016, pg. 112.

¹⁵ Traducció pròpia.

crean nuevas dinámicas de desempoderamiento" (2016, pg. 113). Aquests efectes són reproduïts per diverses estructures i institucions dins la nostra societat, tant jurídiques com polítiques com a través dels mitjans de comunicació, entre d'altres, i és fonamental que comencin a adoptar noves conductes si realment volen contribuir a eradicar les diverses formes d'opressió actuals.

El sector de la comunicació en especial té la responsabilitat d'oferir una visió inclusiva i respectuosa dels col·lectius oprimits, per sensibilitzar a la població i ajudar a construir una societat cada dia més tolerant. L'opressió es fa ressò a través dels mitjans, perquè tal com explica Aniol Hernández Artigas, especialista en Gènere i Polítiques d'Igualtat, *"la opresión (...) puede manifestarse a través de estereotipos difundidos por los medios de comunicación, estereotipos culturales, mecanismos del mercado, etc., esto es, formas de hábito que son normales en la vida cotidiana de las personas."* (2017, pg 276).

El periodisme té el deure d'utilitzar narratives conscients, tolerants i respectuoses amb les minories oprimides, per evitar caure en la reproducció d'estereotips discriminants que s'acabin propagant i arribin a implantar-se en l'opinió pública i l'imaginari social.

Així i tot, cal tenir present que les estructures en general es retroalimenten mútuament reproduint el discurs i les narratives discriminatòries que projecten. És a dir, si en l'àmbit jurídic les lleis es fonamenten en un model dominant exclusiu que no dona veu a la diversitat, això repercutirà en la formulació de polítiques públiques que actuaran en la mateixa línia, i d'alguna manera aquestes actituds acabaran afectant el grau d'inclusivitat de les narratives periodístiques i, per consegüent, la visió de la població.

2.3. El cas concret de la dona migrant treballadora: Una visió interseccional per contribuir a generar narratives inclusives

Per comprendre la interseccionalitat en el discurs periodístic i el seu tractament cap a les minories o grups oprimits, atès el nostre objecte d'estudi que analitza com la premsa tracta els problemes de les dones migrants treballadores i comprovar si hi ha diferència entre la premsa tradicional i alternativa, creiem convenient exemplificar

la teoria interseccional a través de la situació de les dones migrants treballadores. D'aquesta manera, es visibilitza clarament un grup que pateix diverses opressions dins de la categoria "dona".

En primer lloc, cal parlar sobre la discriminació laboral perquè és en aquest àmbit on moltes opressions interactuen entre elles i es reflecteixen vertaderes discriminacions tant per qüestió de classe, de gènere i d'ètnia. És per això que a partir de les lectures realitzades per portar a terme aquest apartat, podem dir que la desigualtat de gènere produeix i reproduïx una desigualtat laboral; entenem que el gènere determina a través de prejudicis i estereotips quines són "les feines d'homes" i "les feines de dones". És per això que, culturalment s'ha associat el treball reproductiu (feines de casa, cures, treball domèstic, prostitució...) a les dones i el treball productiu als homes. En l'informe 'Análisis sobre desigualdades de género en la sociedad actual' realitzat per Magdalena Díaz Gorfinkiel i Begoña Elizalde, es mostra com l'any 2017 només un 53,2% de les dones es declarava activa ocupacionalment, enfront del 64,7% d'homes. La divisió del treball per qüestió de sexe segueix present avui dia, per exemple, les feines a temps parcial estan ocupades sobretot per dones, en l'any 2017 una de cada quatre dones tenia un contracte a temps parcial, es redueix a un de cada catorze si parlem dels homes. Feines com la cura de persones dependents també s'han convertit en treballs feminitzats, en aquest cas les dades són encara més sorprenents; el 94,9% de les persones són dones, enfront del 5,1% d'homes (dades del 2017). Una altra qüestió en què es reflecteix aquesta discriminació laboral és l'anomenada bretxa salarial, el 2018 es situava en el 11,9% a Espanya (dades Idescat).

En definitiva, les desigualtats laborals de les dones s'explica per una segregació horitzontal i vertical del treball, homes i dones executen activitats diferents pel seu sexe i això fa que les dones ocupin les feines menys qualificades i pitjor pagades en llocs que d'alguna manera no són llocs amb una gran responsabilitat o decisió de poder (Parella, 2005, p. 103). En un text anterior, Parella (2000, p. 280) parlava de les activitats considerades més femenines "*en las que mayormente las mujeres prolongan sus habilidades como madres, esposas y cuidadoras, adquiridas a través de la socialización diferencial de género*". Un exemple és l'anomenat treball domèstic:

Tradicionalmente, en la organización de este tipo de tareas se impuso, desde un sistema patriarcal, un modelo en el que las mujeres eran las responsables de la actividad doméstica, es decir, del llamado ámbito privado, mientras que los hombres se responsabilizaban del ámbito público y, principalmente, de la actividad laboral remunerada (citada per Martínez et al., 2016)

En l'informe 'Desigualdades de género y procesos de empobrecimiento y exclusión social' de Paola Damonti s'assenyalen aquestes fragilitats en el mercat de treball com el desencadenament d'una situació de pobresa i la probabilitat d'enfrontar-se a circumstàncies d'exclusió residencial. Com un cercle viciós, les dificultats econòmiques com la precarietat a escala d'habitatge també poden ocasionar problemes psicològics i físics que a la vegada, redueix la possibilitat de trobar una feina.

Tot i que les dones estan discriminades en l'àmbit laboral només pel fet de ser-ho, per la seva condició de dona, dins d'aquest col·lectiu encara hi ha grups que pateixen una discriminació més gran. Després d'observar com les opressions i les discriminacions poden actuar interseccionalment, és a dir, entendre com un mateix col·lectiu pot experimentar diferents eixos de desigualtat, ens centrem en aquells grups formats per dones que d'alguna manera pateixen més d'una opressió en l'època actual. Ja no és el cas de les dones negres dels Estats Units, sinó de les dones migrants que arriben als països europeus (sobretot a Espanya) procedents de les diferents regions de l'Amèrica Llatina. Quan estudiem el cas d'aquestes persones, veiem que és en l'àmbit laboral on pateixen el grau més elevat de discriminació, i no només per ser dones sinó també per la seva procedència i la seva condició socioeconòmica (Gabàs i Gasa, 2003, p. 7). Parlem doncs, d'una triple discriminació; dona, immigrant i de classe treballadora.

En l'any 2003 Sònia Parella és de les primeres autores a introduir aquest concepte, que té com a punt de partida l'estudi dels moviments migratoris i la relació d'aquests amb les desigualtats de gènere o també l'estudi pròpiament dit dels "processos migratoris femenins" (citada per Expósito, 2013, p. 212). Parella fa referència a com la triple discriminació del col·lectiu explica perquè es troben en una situació de

vulnerabilitat social, “*entendiendo por vulnerabilidad social la desigualdad o la distancia entre niveles de vida de un colectivo al resto*” (citat per Parella, 2005, p. 97). Més, endavant, al 2010 es reafirma aquesta teoria de la triple discriminació en el projecte ‘Genderace, Uso de las leyes de antidiscriminación racial, Género y Ciudadanía en un contexto multicultural’ que conclou amb què la discriminació està fundada sobre el gènere, la etnicitat i la condició socioeconòmica (citat per Expósito, 2013, p. 214).

Com assenyala M.José Magliano a ‘Interseccionalidad y migraciones: potencialidades y desafíos’, el procés migratori pel qual han de passar els homes i dones que marxen del seu país natal, està condicionat pels diferents eixos de poder instaurats en la societat:

(...) las clasificaciones de género, clase, origen nacional, raza, etnicidad, edad, condición migratoria y religión pueden incidir directamente en la vida cotidiana de mujeres y varones e influir de manera determinante en su acceso a derechos y oportunidades, así como en las situaciones de privilegios o de exclusión que de ellas se derivan (Magliano, 2015, p. 700)

És per això que les dones blanques “autòctones” i sobretot de classe mitjana, no perceben les mateixes situacions d’opressió que les dones migrants, les peculiaritats d’aquestes fan que es trobin en una posició molt més vulnerable que les altres i tinguin experiències laborals més precàries i difícils que les altres. No només en l’àmbit laboral, Parella també explica que en la vida familiar que desenvolupen en el seu país d’origen les dones migrants pateixen una càrrega major sobretot perquè en algunes regions és freqüent que l’home abandoni l’habitatge familiar:

Es una carga suplementaria para las mujeres, que pasan a dirigir hogares monoparentales y a asumir, con sus precarios ingresos, la totalidad de la responsabilidad de la manutención de los hijos [...] El gran error de la feminista de clase media es dar por supuesto que, con independencia del origen de clase y de la etnia, la experiencia del sexismo es la misma, como si en realidad existiera la mujer genérica (Parella, 2005, p.108)

Tenint en compte que la política migratòria que s'exerceix des dels governs occidentals afavoreix que els treballadors immigrants ocupin sectors econòmics caracteritzats per presentar les pitjors condicions de feina, aquest marc institucional actua de diferent manera si són dones:

(...) la promoción de la migración femenina fundamentalmente de carácter laboral, como respuesta a la demanda en el mercado de trabajo de trabajadoras para determinadas actividades dentro de los servicios de proximidad (Parella, 2000, p. 286)

Entenem com serveis de proximitat aquelles activitats o serveis que es donen en la vida quotidiana que estan destinats a satisfer les necessitats de les persones normalment, que apareixen en les societats occidentals (Parella, 2000, p. 276)

És per aquest motiu que els fluxos migratoris són imprescindibles a l'hora de comprendre la construcció de la triple discriminació de la dona migrant treballadora. Hem de parlar principalment d'una transferència de les càrregues reproductives de les dones "autòctones" amb qualificació que s'incorporen al mercat de treball i no poden seguir realitzant i gestionant el treball domèstic o el treball de cures (Parella, 2005, p. 98). És a dir, les feines familiars que realitzen principalment les dones, no es poden portar a terme del tot quan aquestes s'introdueixen en l'àmbit laboral. D'aquesta manera, les dones migrants passen a omplir un buit dins del mercat, passen a treballar en feines com el treball domèstic o la cura de persones dependents, a causa d'una demanda creixent de treball femení:

En la era de la globalización, la migración internacional femenina nos revela una emergente "internacionalización del trabajo reproductivo"; resultado de una creciente demanda de fuerza de trabajo femenina de otros países para ocuparse de una serie de tareas que hasta ahora llevaban a cabo las mujeres autóctonas en el seno del hogar, de forma invisible y sin percibir remuneración a cambio. (Parella, 2005, p. 99)

Això es tradueix principalment en una racialització del treball domèstic remunerat que implica un grau d'opressió dins de les dones. Si bé tots dos col·lectius (dones autòctones i dones migrants) són discriminades pel fet de ser dones, les

treballadores immigrants pateixen una discriminació per la seva ètnia, duent a terme activitats més desvaloritzades i pitjor pagades (Parella 2000, p. 287). Aquí és on destaca també la dimensió de classe i la seva opressió, perquè no és el mateix treballar en una llar com a mestressa de casa, com a treballadora domèstica o com la “senyora” que té a casa una treballadora. Amb aquesta afirmació s’evidencia que l’explotació de la dona no només existeix en relació amb els homes, sinó que existeix entre les mateixes dones, en l’àmbit de l’externalització del treball domèstic cap al mercat:

A las mujeres se les atribuye, en base a su condición biológica, las cualidades óptimas para desarrollar las tareas de infraestructura del hogar (limpieza, plancha, cocina, etc.) y el cuidado de otras personas (niños/as, ancianos/as, etc.). Por el hecho de ser inmigrantes procedentes de países pobres y, además, mujeres, se les supone un bagaje cultural que contrapone su carácter tradicional y subdesarrollado, profundamente desvalorizado, al de la mujer occidental, más moderna y emancipada (citad per Parella, 2005, p. 115)

L’externalització de feines reproductives genera noves ocupacions, com el treball domèstic, autors com Iris Marion Young consideren que aquest respon a un cas d’explotació en el qual es produeix un trasllat dels resultats d’una feina d’un grup en benefici d’un altre, i això desemboca en una desigualtat de recursos (citad per Parella, 2005, p.112). També es caracteritza per ser una feina precària, amb un cert desprestigi social i invisible als ulls de la societat que en molts cops, funciona a través de l’economia submergida.

En termes generals, la legislació del treball és diferent en el cas del treball domèstic, aquest durant molts anys ha sigut una feina feminitzada i que ha convertit les treballadores domèstiques en les úniques assalariades que no tenen per exemple, dret al subsidi de l’atur. Aquest marc institucional que discrimina en qüestions laborals a les dones migrants, d’alguna manera és còmplice de mantenir un mercat de treball discriminat per qüestió de sexe, que desplaça a les dones a feines precàries i destinades a l’explotació laboral (Parella, 2000, p. 286).

Com a tancament, cal fer un breu resum per entendre que dins de l'opressió que pateixen les dones per una qüestió de gènere, hi ha altres grups que encara estan més discriminats. Una dona immigrant de classe obrera i que realitza feines precàries com el treball domèstic o les cures a persones dependents, pot estar sotmesa a les ordres d'una altra dona, en aquest cas del món occidental i de classe mitjana. És per aquest motiu que no existeix una figura de la dona "genèrica", en aquest cas s'entén que les diferents opressions interaccionen entre elles, tenint en compte no només el gènere sinó l'ètnia i la posició socioeconòmica.

3. Hipòtesis

Les hipòtesis i preguntes que es plantegen en el present treball, és a dir, les afirmacions a comprovar i les qüestions a respondre, són exposades en aquest apartat.

La principal hipòtesi d'aquest treball sosté que la premsa alternativa, a diferència de la tradicional, tendeix a tractar la diversitat d'opressions aplicant una perspectiva interseccional. Dit d'una altra manera, considerem que els mitjans alternatius són més sensibles a visibilitzar opressions múltiples (com és el cas del gènere, l'ètnia o la classe, entre altres) de les minories a través d'una mirada interseccional.

Partint d'aquesta afirmació general, trobarem resposta a una sèrie de preguntes que plantegem a continuació. Arran de l'estudi de la cobertura periodística que ofereix la premsa sobre minories com Les Kellys, observem quins elements, fruits de la mirada interseccional, són tractats als mitjans. Concretament analitzem quina cobertura rep la confluència de la triple opressió a través de les següents qüestions: 'Quina és la presència de la perspectiva de gènere?', 'De quina manera es tracta l'origen migrant?' o 'De quina manera es tracta la qüestió de la classe social?'.

4. Metodologia

4.1. Objecte d'estudi

En aquest cas, el nostre objecte d'estudi és la cobertura informativa des d'una mirada interseccional del col·lectiu de cambreres de pis (anomenat Kellys) a través d'una comparativa entre dos diaris tradicionals com *El País* i *El Mundo* i dos diaris alternatius com són *El Salto* i *Pikara Magazine*.

En primer lloc, cal explicar que Les Kellys són una associació espanyola de cambreres de pis que sorgeix cap a l'any 2016 i que té com a objectiu principal donar visibilitat a la precarització laboral que pateix aquest grup de dones així com contribuir a una millora de la qualitat de vida d'aquestes. El nom "les kellys" prové de la frase "las que limpian", ja que es dediquen principalment a la neteja en hotels. Aquest grup neix per demanar unes condicions de treball adequades i dignes, entre d'altres, reivindiquen el dret a la jubilació anticipada, la fi de les externalitzacions o l'augment d'inspeccions de treball. A partir del 2017 creixen com a moviment social i aconseguen entrar en l'agenda política del país i també en l'agenda mediàtica.

El motiu pel qual escollim l'estudi del cas de Les Kellys és perquè, segons la teoria interseccional¹⁶, molts col·lectius discriminats experimenten diversos eixos d'exclusió. Per exemple, en el moviment feminista hi ha dones discriminades per una qüestió de gènere, però ens trobem que moltes també ho estan per una qüestió d'ètnia i també per la classe social a la qual pertanyen.

Per analitzar la interseccionalitat dins dels mitjans de comunicació, hem cregut convenient estudiar el cas de les cambreres de pis. És un exemple d'un grup discriminat on interseccionen aquestes opressions, un col·lectiu format per dones, majoritàriament immigrants i treballadores de classe baixa que ocupen una feina precària. Ens tornem a referir al marc teòric perquè ens serveix com a base a l'hora d'analitzar el col·lectiu de Les Kellys; observem que aquestes pateixen una triple discriminació. I és per això que parlem d'una migració feminitzada, que es relaciona directament amb el creixement de l'oferta de treballs relacionats amb la cura de

¹⁶ Consultar l'apartat 2.1. "Definició del concepte interseccionalitat"

persones i serveis domèstics que, per tradició són tasques atribuïdes a les dones. Les Kellys són un col·lectiu que precisament està format per moltes dones migrants que arriben d'altres parts del món a Espanya en aquest cas, i ocupen feines ubicades a l'espai privat, que comprèn les activitats que estan destinades sobretot a la cura de la llar i de la família. Les cambreres de pis es caracteritzen per ocupar el que diríem que és el treball de les cures, tot i que també corresponen a una part del sector turístic (López i Medina, 2020). Són dones en una situació de vulnerabilitat social sobretot per les seves condicions socioeconòmiques a les quals estan sotmeses.

4.2. Mostra

Com bé assenyala el marc teòric, el periodisme té un paper fonamental en la societat i ha de visibilitzar les diferents problemàtiques socials que existeixen avui dia. És per això que hem analitzat el tractament informatiu aplicant una metodologia quantitativa i qualitativa en l'estudi d'un total de 16 peces informatives dels diaris en digital d'*El Mundo*, *El País*, *El Salto* i *Pikara Magazine* en un període de temps limitat que va des de l'any 2017 fins a l'any 2021. És a dir, hem analitzat una anàlisi de contingut de caràcter quantitatiu i qualitatiu.

4.2.1. Mitjans tradicionals: *El País* i *El Mundo*

En aquest cas, hem escollit l'edició digital de dos mitjans de comunicació tradicionals com són *El País* i *El Mundo*. El primer, fundat l'any 1976 i present a Internet des del 1996, començà sent un diari de caràcter progressista i amb una línia editorial de centreesquerra, però que avui dia s'acosta més al centredreta (De Zutter, 2016). Escollim aquest diari perquè és un dels més importants a l'estat espanyol, aquest 2021 les primeres dades de l'Estudi General de Mitjans (EGM) confirmen que l'edició en paper d'*El País* continua sent la més llegida pel que fa a la informació generalista amb més de 890.000 lectors diaris¹⁷. Pel que fa al diari digital, que és el que nosaltres analitzem, també és un dels referents entre el públic

¹⁷Ruiz de Elvira, Álvaro. (13 abril 2021). La SER se afianza en el primer puesto con 4.367.000 oyentes, los mejores datos en cuatro años. *El País*. Recuperat de: <https://elpais.com/television/2021-04-13/la-ser-consigue-su-mejor-resultado-en-los-ultimos-3-anos-con-4367000-oyentes-y-afianza-su-liderazgo.html>

espanyol, s'ha registrat que aquest any han assolit la xifra de més de 100.000 persones subscrites al diari¹⁸. És per aquesta tirada que vam decidir analitzar el diari més important del Grup Prisa. En la mateixa línia, *El Mundo* també es caracteritza per la seva tirada en l'edició paper, es troba en segona posició en el rànkung dels diaris més llegits a Espanya segons l'EGM amb més de 560.000 lectors al dia¹⁹. El perfil ideològic d'aquest és més liberal que *El País* situant-se més a la dreta i proper a partits com el Partit Popular²⁰.

Pel seu recorregut, les seves línies editorials i la tirada que tenen actualment, aquests dos diaris representen un tipus de comunicació tradicional oposada al nou periodisme alternatiu que a Espanya ha anat creixent a poc a poc des de la crisi econòmica del 2008.

4.2.2. Mitjans alternatius: *El Salto* i *Pikara Magazine*

Segons hem recollit en el nostre marc teòric, el periodisme alternatiu sorgeix com una nova manera de comunicar que s'oposa als mitjans de comunicació de masses ja establerts. Aquesta comunicació alternativa critica el model tradicional i es presenta com una forma de fer periodisme independent, compromès amb la ciutadania i que informa sobre la realitat social.

En el nostre treball, hem cregut convenient analitzar el diari digital *El Salto* perquè compleix moltes de les característiques per considerar-se un mitjà alternatiu. Sorgit el 2017 i impulsat pel diari *Diagonal*, *El Salto* es caracteritza per portar a terme una proposta que consisteix en la voluntat de convertir els subscriptors del diari en socis del mitjà, i així esdevenir el projecte en una cooperativa de propietat col·lectiva (Martínez 2017, p.225). A més, des del mateix mitjà es defineixen com una aposta

¹⁸ El País. (19 març 2021). EL PAÍS supera la barrera de los 100.000 suscriptores digitales y consolida el nuevo modelo. *El País*. Recuperat de: <https://elpais.com/sociedad/modelo-de-suscripcion/2021-03-18/los-suscriptores-digitales-de-el-pais-superan-la-barrera-de-los-100000-y-consolidan-el-nuevo-modelo.html>

¹⁹El Mundo. (13 abril 2021). Unidad Editorial, líder de la prensa diaria en España. *El Mundo*. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/television/medios/2021/04/13/6075d9a0fdddf92908bfd8f.html>

²⁰ El Mundo (Espanya). (s. f.). A Wikipedia, la enciclopèdia lliure. Recuperat el 22 de maig de 2021, de [https://es.wikipedia.org/wiki/El_Mundo_\(Espa%C3%B1a\)#L%C3%ADnea_editorial](https://es.wikipedia.org/wiki/El_Mundo_(Espa%C3%B1a)#L%C3%ADnea_editorial)

per un periodisme radicalment diferent “*sin financiación de empresas del Ibex35, democrático, descentralizado y de propiedad colectiva*”²¹

Pel que fa a l'altre mitjà alternatiu escollit, ens hem decantat per *Pikara Magazine*, un projecte periodístic nascut el 2010 amb perspectiva feminista. No és una revista que només se centra en el feminisme, sinó que també recull altres temàtiques socials, polítiques i culturals²². A part d'autodefinir-se com un mitjà amb perspectiva feminista, escollim *Pikara* perquè segons es pot llegir a la seva web, aposta per una “*mirada crítica e interseccional*”.

4.2.3. Llistat de peces analitzades

Per elaborar l'anàlisi hem escollit un total de 16 peces, quatre de cada mitjà. La mostra comprèn des de notícies informatives fins a reportatges i articles d'opinió. S'han seleccionat articles des de l'any 2017 que és quan el moviment de les cambreres de pis agafa més força, fins a l'actualitat. A més, cal assenyalar que s'ha optat per un període de temps llarg per una escassetat de notícies en relació amb aquest tema. Tot i aquesta manca de notícies, no s'han analitzat totes les que hem trobat sinó que s'ha fet una selecció d'aquelles que eren més extenses.

A l'hora de seleccionar quines eren les notícies que ens interessava analitzar, ens hem fixat en aquelles que tenien una major extensió pel que fa al nombre de paraules. En el cas d'*El Salto* i *Pikara*, cal destacar que l'extensió de les peces ha estat molt superior en comparació amb els mitjans tradicionals, una diferència que ja es va poder observar des del primer moment.

A l'hora d'introduir les notícies a l'apartat d'anàlisi hem cregut convenient citar-les de la següent manera perquè el text no sigui tan extens. Pel que fa a les peces d'*El Mundo*: EM1...EM4, *El País*: EP1...EP4. A *Pikara Magazine* fem referència amb: PKM1...PKM4, i el diari *El Salto*: ES1...ES4.

²¹ El Salto. (26 juny 2018). Por qué hacerse socio/a. *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/salto-de-carro/por-que-hacerse-socio-socia>

²² Pikara Magazine. ¿Qué es Pikara Magazine? *Pikara Magazine*. Recuperat de: <https://www.pikaramagazine.com/por-que-pikara-2/>

A continuació, exposem la llista definitiva de les notícies escollides de cadascun dels mitjans de comunicació i que van formar la nostra mostra:

El Mundo

1. Las kellys sacan los trapos sucios por la igualdad - 5/08/2018
2. Las kellys protestan en Alicante por sus condiciones laborales - 26/08/2018
3. Las kellys: “los políticos sólo buscan la fotito” - 10/03/2019
4. Ibiza hace historia con la primera huelga de kellys - 26/08/2019

El País

5. Multa de 2,6 millones por los contratos abusivos de 275 ‘kellys’ en cuatro hoteles - 22/06/2017
6. La lucha de ‘Las Kellys’ por salir de la invisibilidad - 06/04/2018
7. Las ‘kellys’, la brecha salarial y las subcontratas, prioridades del Gobierno en el plan contra la precariedad - 12/07/2018
8. La izquierda, ‘Las kellys’ y la precariedad - 31/08/2019

El Salto

9. Las camareras de piso luchan por dignificar sus condiciones y derechos laborales - 26/09/2017
10. El precario verano que avanza un crudo invierno para las kellys de Ibiza - 29/08/2020
11. Las Kellys en la encrucijada - 22/03/2021
12. Las Kellys en la encrucijada (y II) - 29/03/2021

Pikara Magazine

13. Todo se limpia, y prácticamente todo lo limpian mujeres - 20/02/2018
14. Escoba en mano y puño en alto - 27/09/2018
15. De vuelta a los cimientos coloniales. El panorama de las trabajadoras remuneradas del hogar ante la pandemia y despojo neoliberal - 22/07/2020
16. Trabajadoras del hogar de Honduras al Estado español, violencias y precarización - 25/11/2020

4.3. Variables d'anàlisi

El nostre mètode d'investigació es basa en una anàlisi quantitativa i qualitativa de les diferents peces informatives a través d'uns paràmetres que hem elaborat a partir de la teoria interseccional per aplicar al cas concret de les cambreres de pis. L'anàlisi es divideix en dos apartats, en primer lloc el quantitatiu, en el qual hem revisat els aspectes formals de cada peça per tenir en compte criteris com el nombre de paraules o el gènere periodístic (si és una notícia, un reportatge o un article d'opinió). També hem considerat oportú incloure en quina secció del diari es troben aquestes peces. A més, hem cregut convenient afegir un paràmetre per analitzar les fotografies dins les peces i en aquest cas la quantitat i a qui es representa (creiem necessari analitzar si es dóna protagonisme a Les Kellys). Un dels aspectes més importants ha estat l'obtenció de les fonts utilitzades en cada notícia, quin ha estat el nombre d'aquestes fonts i quantes són imatges directes de les cambreres de pis. Per últim, hem revisat la signatura de cadascuna de les notícies.

En segon lloc, pel que fa a l'anàlisi qualitativa hem dividit la metodologia en tres blocs: Gènere, immigració i ètnia i laboral.

Com bé hem esmentat abans, la teoria interseccional aplicada al feminisme estudia com les dones poden patir també una opressió per qüestió d'ètnia i per qüestió de classe. En aquest cas, Les Kellys són un col·lectiu que pateix una triple discriminació, dones immigrants que ocupen feines precàries. És per aquest motiu que hem decidit analitzar com apareixen la qüestió del gènere, la immigració i la situació laboral a l'hora d'informar sobre Les Kellys. Per elaborar els paràmetres d'anàlisi ens hem basat en els aspectes que hem trobat a totes les notícies. Per exemple, en el bloc de gènere, observem si la peça relaciona el moviment de cambreres de pis amb el moviment feminista, si parla sobre la invisibilització del treball de cures o com la feina de neteja d'hotels està feminitzada. D'altra banda, dediquem un apartat sobre discriminació de gènere, en el qual analitzem si es dóna cobertura a la discriminació salarial entre homes i dones, la discriminació en la formació laboral d'aquestes dones, la discriminació pel que fa als contractes que tenen i per últim si es fa menció a una divisió sexual del treball. Encara en aquest

bloc, també s'observa si els mitjans vinculen les treballadores amb la seva família (si parlen dels seus fills, de problemes en l'àmbit familiar, etc.) i si aquestes pateixen una violència física i sexual pel fet de ser dones.

Pel que fa al bloc sobre immigració i ètnia, en aquest assenyalen els paràmetres que tenen a veure amb informar sobre Les Kellys com a dones que són en la seva majoria migrants procedents d'altres països. Analitzem si els diaris parlen d'una migració feminitzada, si es refereixen en algun cop a la problemàtica per aconseguir un permís de residència o la nacionalitat o si informen sobre la relació entre l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva més històrica. Per últim, hem afegit un paràmetre on es revisa si s'esmenta algun tipus de discriminació positiva pel que fa a una baixa remuneració salarial.

En l'últim bloc sobre la situació laboral hem elaborat un total de quinze paràmetres que van des de qüestions com la precarització de la feina de les cambreres de pis a les reivindicacions i demandes que aquestes manifesten. En primer lloc, es divideix la qüestió sobre precarietat en diferents punts: si els diaris informen sobre l'externalització del treball, sobre les malalties que es poden derivar per la realització d'aquestes feines, la manca d'inspecció laboral o la sobrecàrrega de treball a la qual estan sotmeses les treballadores. A més, s'analitza si es fa menció al tipus de salaris i contractes que tenen i si fan referència en algun moment als beneficis (o no) socials que obtenen, com el dret a l'atur.

D'altra banda, s'observa si es reflecteixen les reivindicacions de Les Kellys en aquestes notícies, si es parla sobre una falta de compromís en l'àmbit polític i sindical, o si les treballadores pateixen o han hagut de patir represàlies laborals per manifestar-se contra les seves condicions de treball. Finalment, hem considerat que també cal afegir paràmetres com un desequilibri de sous (si en algun moment es posa l'accent a com es distribueixen els sous en el sector turístic) també qüestions importants com la invisibilització i infravaloració del treball de Les Kellys o els obstacles que tenen per organitzar-se políticament i sindicalment. Per últim, analitzem si es relaciona el treball domèstic amb què va ser l'esclavitud en el seu moment.

Després d'observar els elements interseccionals de forma independent, analitzem com cada tipus de premsa els interrelaciona. En aquest bloc s'analitza si els diaris contemplen les tres opressions que pateixen les cambreres de pis com a una discriminació múltiple que abasta la qüestió de gènere, la condició de ser immigrant i la classe socioeconòmica a la qual pertanyen. En aquest cas el bloc no es divideix en apartats, sinó que s'indiquen aquelles referències que fan els mitjans envers la interseccionalitat.

5. Anàlisi de resultats

5.1. Anàlisi quantitativa: aspectes formals

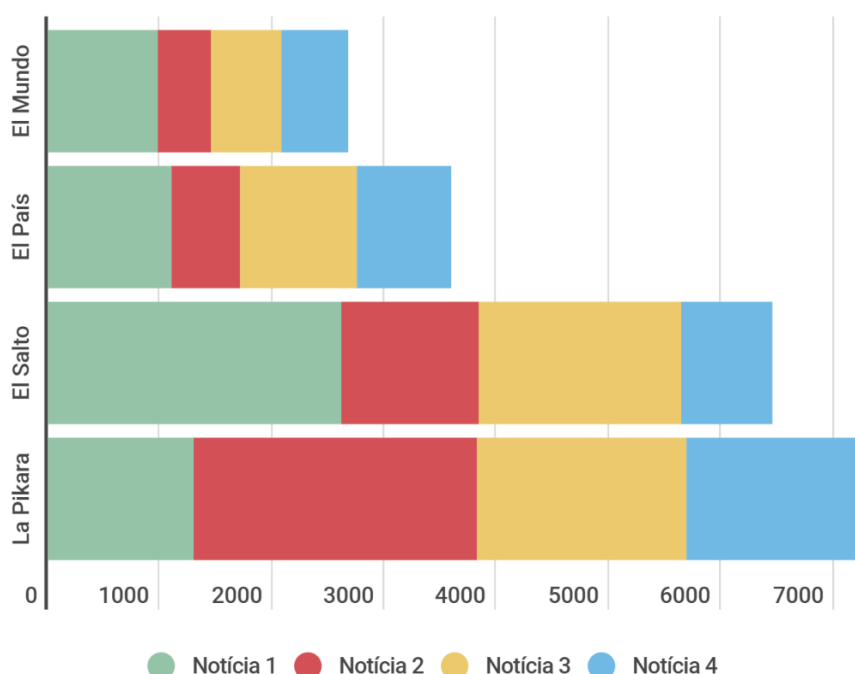
En aquest primer apartat de l'anàlisi empírica, hem dut a terme un estudi formal de les setze notícies, observant els següents aspectes: la quantitat de paraules del text, la secció en la qual les situen, la signatura de la peça, el gènere periodístic que empren, les fotografies que l'acompanyen i les fonts en què es basen.

5.1.1. Presència dels paràmetres analitzats

5.1.1.1. Quantitat de paraules

Hem considerat oportú analitzar el nombre de paraules dedicades a cada notícia com a indicador de la profunditat, la consideració i la rellevància amb la qual els professionals tracten la peça. Tot i que aquest és un element merament quantitatiu, entenem que els textos breus són més limitats que els llargs a l'hora d'informar correctament.

Gràfic 1: Quantitat de paraules

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

Com es pot apreciar al Gràfic 1, observem diferències significatives en la quantitat de paraules que utilitza cada tipus de premsa. *Pikara* (7266) és la suma del total de paraules del conjunt de les notícies analitzades, seguida d'*El Salto* (6452), *El País* (3600) i *El Mundo* (2684). Els mitjans alternatius tenen resultats semblants, tot i que *Pikara* supera a *El Salto* per 814 paraules. Al mateix temps, els mitjans tradicionals també són propers entre ells, amb una diferència de 916 mots superats per *El País*. En canvi, la diferència general entre alternatius i tradicionals és considerable, amb un total de 13718 paraules en els primers i 6284 en els segons. De fet, la premsa alternativa duplica l'extensió de la tradicional. D'altra banda, és pertinent destacar que fan servir un llenguatge acurat però basat en paràmetres convencionals i no incorporen un llenguatge inclusiu.

5.1.1.2. Secció i signatura

Quant a la secció en que es troben les notícies, hem volgut observar sota quina etiqueta han estat classificades. Hem trobat seccions que fan referència a l'àrea geogràfica (Ibiza, Balears, el Jornal Andaluz) a diaris com *El Mundo* i *El Salto*. També hem vist classificacions típiques com 'Sociedad' o 'Economia'. Aquesta última secció ha estat molt utilitzada per *El País*, on dues de les seves quatre notícies sobre Les Kellys s'han considerat d' 'Economia' per esmentar-se qüestions com multes a hotels per contractes abusius o el pla contra la precarietat del govern. Tan sols en un mitjà, *El Salto*, les tres de les quatre peces han estat catalogades sota l'etiqueta de secció 'Las Kellys'. D'altra banda, només una notícia, del diari *Pikara*, no pertanyia a cap secció.

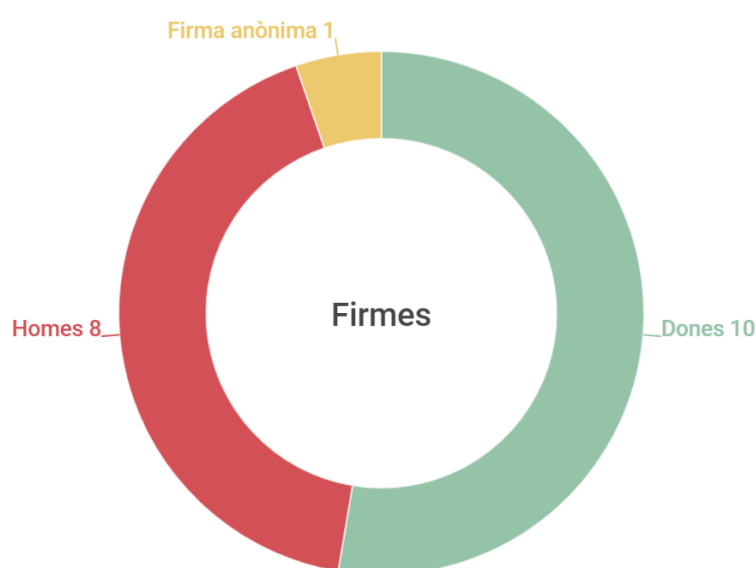
Taula 1: Secció de les notícies

	El Mundo	El País	El Salto	Pikara
Notícia 1	Sociedad	Economia	Las Kellys	Planeta
Notícia 2	Baleares	Opinión	Baleares	Planeta
Notícia 3	Espanoles que mueven españa	El Acento	Las Kellys	-
Notícia 4	Ibiza	Economia	Las Kellys	En Red

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

Pel que fa a la firma, tenim un total de dinou signatures en les setze notícies. En dues peces de *El Salto* i una de *Pikara Magazine*, la signatura és doble. En canvi, totes les peces dels mitjans tradicionals estan escrites per un mateix periodista. La proporció per gènere és bastant equitativa, del total de les notícies, el 52% ha estat escrit per dones, el 42% per homes, i el 5% amb signatura anònima. Aquest 5% correspon a un notícia de *Pikara*, on la signa el mateix diari.

Gràfic 2: Firma de les notícies

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

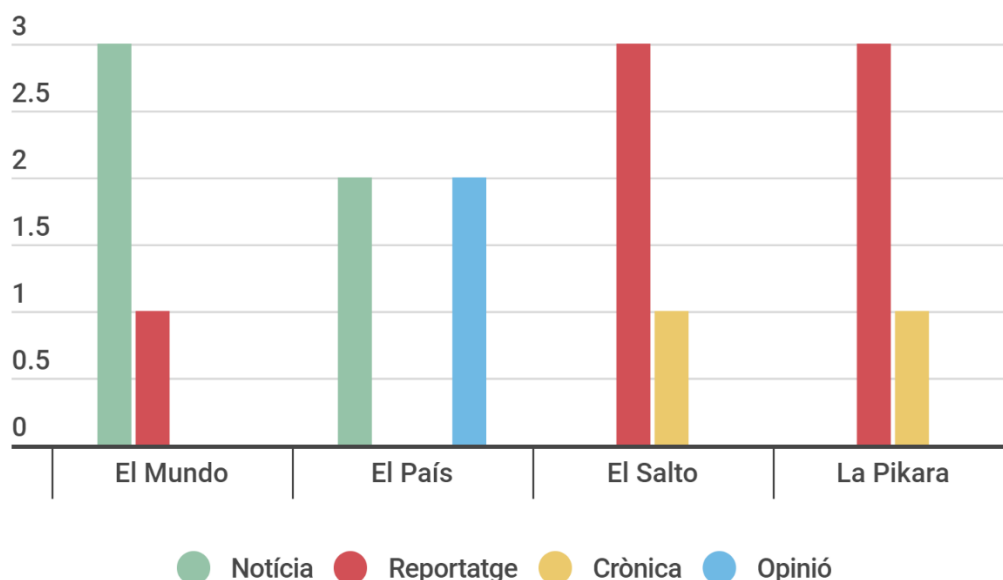
5.1.1.3. Gènere

Un altre paràmetre analitzat és el gènere periodístic que s'utilitza en cadascuna de les setze peces estudiades. El tipus de format que es dona en la cobertura de Les Kellys, sigui una notícia, un reportatge o una crònica, ens ajuda a rebel·lar la dedicació i la importància que s'ha decidit aplicar a aquest tema.

Com s'observa en els resultats, la notícia és el gènere més utilitzat en la premsa tradicional, mentre que l'alternativa dedica més reportatges. *El Salto* i *Pikara* han utilitzat els mateixos gèneres periodístics (tres reportatges i una crònica), però *El País* i *El Mundo* tenen resultats diferents. Mentre en el cas de *El Mundo* hi predomina la notícia (tres notícies i un reportatge), cal destacar que *El País* ha estat

l'únic mitjà que ha incorporat articles d'opinió, tot i que també és l'únic que ha prescindit de fer reportatges.

Gràfic 2: Gènere periodístic de les notícies

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

5.1.1.4 Fotografies

Un altre dels paràmetres formals al qual hem prestat atenció és la quantitat de fotografies que s'inclou dins de cada peça periodística. Com s'observa a la Taula 1, els mitjans tradicionals han aportat el mateix nombre de fotografies: una per cada notícia. Ambdós diaris contrasten amb la presència d'imatges de la premsa alternativa. En el cas de *El Salto*, apareixen en total vuit imatges en el conjunt de les notícies, i pel que fa a *Pikara*, on la seva presència és superior, la xifra és de nou fotografies.

Taula 2: Quantitat d'imatges

Mitjans	Imatges	Imatges sobre Les Kellys*
El Mundo	4	4 (100%)
El País	4	3 (75%)
El Salto	8	6 (75%)

Pikara	9	7 (78%)
---------------	---	---------

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

*Número de fotografies on apareix el subjecte de la notícia i % sobre el total d'imatges de la mostra analitzada

Un altre paràmetre considerat en l'anàlisi de les imatges és la presència de Les Kellys en elles. En més del 75% de les imatges dels quatre mitjans apareix el subjecte en qüestió. Cal matisar que *El Mundo*, tot i tenir una baixa quantitat de fotografies, dedica el 100% d'elles a visibilitzar les conegudes com a cambreres de pis. *El País*, amb el mateix número d'imatges, en dedica el 75%, el mateix percentatge que *El Salto*. *Pikara* ofereix un percentatge semblant amb un 78% d'imatges on apareixen Kellys.

Sobre les imatges on no apareixen Kellys, en el cas de *El País*, l'única imatge d'una peça és l'edifici de la seu de l'empresa Externa Team, qui gestiona l'externalització en el cas d'algunes Kellys. En les imatges de *El Salto* on tampoc apareixen directament les Kellys, es veuen simbòlicament dos guants de boxa que aguanten un fregall i un polvoritzador, i en l'altra imatge trobem la badia de Sant Antoni de Portmany (Eivissa) buida de turistes. Pel que fa a la *Pikara*, les dues imatges on no visualitzem Kellys són les següents: una il·lustració d'Amanda Martínez on veiem una dona immigrant caminant amb les seves pertinences (fent referència a la feminització de la migració), i el fulletó d'un anunci d'un curs de neteja només per a dones.

5.1.1.5. Fonts

Per últim, hem examinat les fonts que apareixen a les peces, tenint en compte la quantitat i la procedència. Pel que fa a la quantitat, es torna a repetir el mateix patró dels paràmetres anteriors: el mitjà de comunicació amb resultats més limitats és *El Mundo* (set fonts per quatre notícies), seguit de *El País* que gairebé duplica aquesta xifra (tretze fonts), en tercer lloc *El Salto*, amb un total de dinou fonts, i, per acabar tenim *Pikara* (vint-i-cinc), amb el número més alt de fonts consultades.

D'altra banda, d'acord amb la procedència de les fonts hem fet una anàlisi sobre quins testimonis inclouen l'experiència directa de Les Kellys. Tenint en compte els percentatges, *El Salto* i *El Mundo* coincideixen en el percentatge de fonts

procedents de Les Kellys amb un 57%. Els segueix de prop *Pikara* amb un 48% i *El País* que hi dedica el 31% dels testimonis.

De les fonts que no són Kellys, les acadèmiques, incloent-hi llibres, tesis articles, ocupen un 27%, els testimonis institucionals un 18% (Consell de Turisme, Inspecció de Treball, Ministeri de Treball, etc), el 24% són representants i organitzacions sindicals (Comissions Obreres, UGT, etc), les referències estadístiques un 18% (INE, Observatori de Drets Humans de les Dones, etc) i les patronals ocupen un 9%

Taula 3: Quantitat de fonts

Mitjans	Fonts	Fonts directes de Kellys
El Mundo	7	4 (57%)
El País	13	4 (31%)
El Salto	19	11 (57%)
Pikara	25	12 (48%)

Font: Elaboració pròpia (treball empíric sobre una mostra de setze notícies)

*Número de fonts on apareix el subjecte de la notícia i % sobre el total de fonts de la mostra analitzada

5.1.2. Comparació mitjans tradicionals i mitjans alternatius

El diari *El Mundo* i *El País* tenen resultats semblants en diversos dels paràmetres estudiats. Una quantitat total de paraules no és gaire diferent, tenen una marcada inclinació cap al gènere de la notícia i el mateix nombre d'imatges. La diferència més clara la trobem en el cas de les fonts, on *El País* duplica la diversitat de fonts de *El Mundo*. Tot i això, els dos utilitzen la mateixa quantitat de testimonis directes de Les Kellys: 4 fonts. Encara que els dos es decanten per l'ús de la notícia entre els formats periodístics existents, cal destacar que *El País* inclou l'article d'opinió en la meitat de les notícies analitzades.

En síntesi, els mitjans tradicionals tenen similituds dins l'aspecte formal de les seves peces. *El País*, però, destaca en destinar a Les Kellys més paraules, més fonts i en utilitzar gèneres periodístics menys freds i més personals.

Entre *El Salto* i *Pikara* també hem observat semblances en l'aspecte formal de les peces estudiades. Entre la quantitat de paraules d'un i mitjà i l'altre hi ha una diferència de tan sols 814 mots. A més, utilitzen els mateixos gèneres periodístics (reportatge i crònica) i un nombre d'imatges similars (8 *El Salto* i 9 *Pikara*). És en la varietat de fonts i experts consultats on més difereixen: 19 fonts en el cas de *El Salto* i 25 en el de *Pikara*.

La presència de Les Kellys tant en imatges com en fonts és també similar en matèria de percentatges: en imatges un 75% en *El Salto* i un 78% en *Pikara*, i en fonts un 57% *El Salto* i un 48% en el cas de *Pikara*.

En resum, ambdós mitjans presenten similituds, però cal mencionar que és *Pikara* la qual va capdavant en els resultats de tots els paràmetres.

Entre mitjans alternatius i tradicionals les diferències són clares: els primers superen de llarg els resultats dels altres. Concretament, la premsa alternativa duplica l'extensió i la quantitat d'imatges que acompanyen les notícies de la premsa tradicional. En el cas de la diversitat de fonts, l'alternativa segueix sent capdavantera: del total de les fonts recopilades entre els quatre diaris, el 69% és de la premsa alternativa, i el 31% restant de la tradicional.

En el cas del gènere periodístic també trobem discrepàncies. *Pikara* i *El Salto* es decanten per formats menys expositius i perspectives més àmplies i profundes, com és el reportatge o la crònica. *El País* i *El mundo* tot el contrari: ofereixen cobertures més simplistes i breus, com la notícia.

En conclusió, la premsa alternativa dedica més espai i presència al col·lectiu de Les Kellys, a més d'utilitzar gèneres que permeten més profunditat, a diferència de la cobertura tradicional, que es decanta per un format més generalista i insubstancial.

5.2. Anàlisi qualitativa: contingut i interseccionalitat

5.2.1. Perspectiva de Gènere

En aquest bloc s'observa si els mitjans de comunicació fan referència a Les Kellys a través de la qüestió del gènere, per exemple, si es parla de les cambreres de pis com un col·lectiu feminitzat, si esmenten la feina de cures com una feina invisibilitzada o discriminada o si les inclouen en el moviment feminista. A més, també s'ha analitzat si en algun moment de la peça informativa posa l'accent en la discriminació de gènere (discriminació salarial, en la formació o en els contractes), si parla sobre violència o agressions sexuals cap a les treballadores o si vinculen (i com ho fan) a Les Kellys amb el seu àmbit familiar.

5.2.1.1. Mitjans tradicionals

Començant pel diari *El Mundo*, en la notícia 'Las Kellys sacan los trapos sucios por la igualdad' (El Mundo, 5/08/2018) es fa menció al moviment feminista i es vincula directament amb el col·lectiu de treballadores domèstiques, en aquest cas parlen de com aquestes representen un dels grups més forts del moviment: "*El grupo de las trabajadoras del hogar tiene fama de ser de los batallones más tenaces y ruidosos del movimiento feminista...*" També, pel que fa al treball de cures es refereixen com a "*invisible trabajo de los cuidados*" però tan sols l'esmenten un cop. Per últim, es dona una dada que indica que el 96% de Les Kellys són dones. Tot i això, en el text no es fa referència a l'opressió de gènere com una discriminació afegida que pateix el col·lectiu, en cap moment es parla ni de la divisió sexual del treball ni de la violència cap a les dones només pel fet de ser-ho.

Pel que fa a EM3 és potser la peça més completa en la qüestió de gènere perquè aborda temes com la divisió sexual en l'àmbit laboral i en algun moment es posa l'accent en el fet que les dones estan 'condemnades' a un major grau la precarietat i també a fer feines pitjor remunerades. A més, en un moment de la notícia ofereixen les dades que mostren la discriminació salarial entre homes i dones a les illes Balears. A part d'això, es valora a Les Kellys com un col·lectiu que s'ha convertit en el "*símbol de la lluita feminista*".

En dues de les quatre notícies d'aquest diari no hem obtingut cap referència a la qüestió de gènere, és el cas de la peça EM4 i EM2. En aquestes no trobem comentaris relacionats amb la discriminació de les dones pel fet de ser-ho, ni cap vinculació d'aquesta opressió amb la feina de les cambreres de pis.

Pel que fa al diari *El País*, els resultats no han sigut gaire diferents respecte a *El Mundo*. En aquest cas només hem obtingut resultats en quatre paràmetres: la feminització del treball, la vinculació amb la família, la discriminació salarial i assetjament sexual. En els dos primers, el diari fa referència a EP1 com al fet que Les Kellys “*solen ser dones amb fills*”.

Un altre punt és la discriminació de salaris entre homes i dones, un exemple d'això és que mostren dades sobre la bretxa salarial: “*tienen una mayor presencia en los niveles salariales bajos, el 40,3% de las mujeres tuvo en 2016 un salario inferior a 1.229 euros frente al 20,7% de los hombres*” un fragment que pertany a EP3. En la mateixa notícia que s'esmenta aquesta diferència de sou, *El País* posa de manifest una qüestió que encara no havia sortit en les peces anteriors pel que fa als diaris tradicionals com és l'assetjament sexual. En aquest cas, és envers la proposta que es fa des d'Inspecció de Treball en la qual volen comptar amb sistemes per prevenir aquest tipus de violència cap a les dones.

De la mateixa manera que a *El Mundo*, a *El País* també trobem com dues de les quatre peces informatives analitzades estan buides de contingut perquè no fan referència a cap qüestió relacionada amb l'opressió de gènere que pateixen Les Kellys.

Finalment, hem pogut observar que les diferències entre aquests dos mitjans tradicionals no són gaire significatives. Tot i això, remarcuem que a les notícies d'*El Mundo* es fa menció a qüestions tan importants com la divisió sexual del treball, *El País* no contempla aquest terme. Tampoc relaciona el treball de Les Kellys com a un col·lectiu clau en el moviment feminista. El que sí considera *El País* a diferència d'*El Mundo* és la qüestió de la violència sexual cap a les dones, però cap de les dues publicacions fan especial incidència al gènere com una discriminació que forma part i es relaciona directament amb el col·lectiu de cambreres de pis.

5.2.1.2. Mitjans alternatius

Pel que fa als mitjans alternatius, si comencem per *Pikara Magazine*, cal destacar la manca de notícies o reportatges focalitzats només en Les Kellys, en aquest cas s'han analitzat peces on es tracta el col·lectiu, però sempre acompanyat de la problemàtica de les treballadores domèstiques, és a dir, no s'informa únicament sobre les cambreres de pis.

Tot i això, veiem que a PKM1 ja incorporen en el títol la qüestió de gènere. En aquest cas, el paràmetre de la feminització del treball de Les Kellys ja es visualitza d'una manera molt clara. No només amb aquesta crida des del titular (*"Todo se limpia, y prácticamente todo lo limpian mujeres"*), sinó que dins del reportatge trobem altres que ho corroboren: *"En este sector los hombres suelen contar con categorías profesionales superiores y cargos de dirección y, por lo tanto, con un salario más elevado (...) El sector de la limpieza es muy precario y feminizado"*. Pel que fa la discriminació de gènere, en la notícia sorgeix el tema de la problemàtica en la formació de les dones; indica que aquestes no tenen l'opció a poder accedir a cursos i adquirir coneixements necessaris per desenvolupar activitats que sí que realitzen els homes. Sobre la mateixa qüestió, en les quatre peces analitzades, *Pikara* fa referència a la divisió sexual del treball, com a exemple una cita que pertany a PKM3 que es refereix al treball domèstic: *"se ha construido socialmente como una responsabilidad exclusiva de las mujeres (...) responsabilidad en cuanto a la división sexual del trabajo asalariado y no asalariado de orden patriarcal"*. Des del diari també reivindiquen quines són aquelles feines acceptades socialment com a 'pròpies' de les dones: *"Los trabajos a los que acceden estas mujeres son fundamentalmente los cuidados, el empleo del hogar y los servicios de limpieza, hostelería, etcétera"* (PKM4).

En relació amb l'apartat on s'inclouen Les Kellys dins del moviment feminista, el diari esmenta aquesta qüestió en fins a tres de les quatre peces analitzades. En el cas de PKM2 es fa referència al testimoni d'una treballadora domèstica que explica com el moviment feminista ha estat molt important en la seva lluita. A PKM3 també es fa menció al feminisme, però sobretot en l'organització i lluita sindical: *"La militancia y*

dignificación del trabajo remunerado del hogar es una lucha de siglos que se teje en el cuidado fuera de lo privado, en el cuidado entre mujeres". En general, en totes les notícies es fa referència a la cooperació entre les dones treballadores domèstiques.

La qüestió del treball de cures també ha estat tractat dins de *Pikara*, s'al·ludeix a un treball essencial que no està valorat ni reconegut pel sistema públic. Un altre tema destacat ha sigut la vinculació de Les Kellys amb la família, en aquest sentit testimonis de dones han relatat com la seva condició d'internes impedeix veure a la seva família. D'altra banda, a PKM4 hem trobat com es parla de la família com a pilars d'opressió cap a les mateixes dones: *"Es así que las familias se han constituido como pilares del sistema capitalista, patriarcal y colonial sosteniendo la matriz de opresión. A la par, conocemos los altos índices de abuso sexual intrafamiliar, además de la violencia psicológica, física y patrimonial que se dan en el espacio doméstico, privado. Es decir, el espacio doméstico, tanto la casa propia como la ajena, es inseguro y violento para las mujeres."*

En aquesta referència també s'ha fet menció a la violència exercida cap a les dones, i és en l'últim paràmetre sobre violència de gènere on s'observa que hi ha hagut un tractament bastant ampli sobre aquesta qüestió. En les peces informatives apareix en major o menor mesura aquest tema, per exemple, posen de manifest l'assetjament sexual o violacions que pateixen Kellys i treballadores domèstiques. En el reportatge sobre treballadores hondurenyes també s'esmenten les dades per violència masclista a l'estat espanyol i es reflexiona detingudament sobre l'estructura de la violència: *"esta circula en la capacidad de controlar el territorio-cuerpo de las mujeres por sus agresores que ha generado el recrudecimiento de la violencia de género en el mundo global"* (PKM4).

El segon mitjà alternatiu analitzat ha estat *El Salto* que també presenta la qüestió de gènere donant més o menys visibilitat en totes les peces analitzades. En primer lloc, pel que fa a la vinculació de Les Kellys amb el moviment feminista, tant a ES1 com a ES3 aborden la temàtica definint el feminisme com un espai on Les Kellys se senten recolzades i empoderades. També, ressalten el fet que unides han lluitat i han participat sempre en totes les manifestacions.

En referència a la feminització del treball de Les Kellys, diverses frases apunten que són les dones les que ocupen aquest tipus d'activitat i a més s'aporten dades que ho il·lustren: *“En este sector, altamente feminizado (entre un 95% y un 98% del total de las camareras de piso, más de 200.000, son mujeres)”* (ES3). Quant a la mateixa discriminació de gènere, en diverses ocasions aquest paràmetre ocupa una part important d'aquest reportatge de *El Salto*, destaquen entre d'altres que les dones són les que ocupen llocs de treball pitjor remunerats i amb menys reconeixement social, es fa incidència sobretot en l'àmbit de l'hosteleria amb una important bretxa salarial: *“la hostelería, sector en el que el sueldo medio es de poco más de 14.300 euros (...) dentro de ese ámbito, el salario medio anual de las mujeres es incluso más bajo: apenas 12.808 euros”*. No només s'esmenta la discriminació salarial sinó que també s'utilitza el terme de la divisió sexual del treball, reflexionant sobre com aquest reproduceix estereotips i fomenta els rols de gènere.

Pel que fa a la vinculació de Les Kellys amb la família, trobem que en una de les notícies s'assenyala la dificultat afegida d'aquestes dones a l'hora de conciliar el seu dia a dia: *“Las kellys son, en su mayoría, mujeres; muchas de ellas casadas y con hijos, que viven de alquiler y cuyas unidades familiares cuentan con ingresos modestos y a menudo provenientes únicamente de su actividad en los hoteles (...) garantizar el cuidado de su familia mientras mantienen lo que con frecuencia supone el principal o único ingreso de sus hogares”* (ES1). D'altra banda, a ES4 s'apunta al fet que la manca de feina suposa un gran problema econòmic per la seva família i que afecta fins i tot a l'alimentació dels seus fills i filles descendents.

Per últim, recalcar que *El Salto* ha introduït la violència de gènere en dues de les peces analitzades, en una d'elles, al·ludeixen al fet que moltes han sigut víctimes d'assetjament sexual i d'amenaces: *“Por vergüenza o miedo a perder el trabajo, multitud de camareras de piso han sido víctimas de acoso sexual y amenazas (...) han relatado ofrecimientos a cambio de dinero, bloqueo de puertas de las habitaciones y coacciones”* (ES3). I en una altra de les notícies es comenten les denúncies que es van portar a terme des d'un col·lectiu de Les Kellys contra aquesta violència en l'àmbit laboral.

Si comparem el tractament informatiu de *El Salto* i el que fa *Pikara Magazine* tot i que tots dos aposten per la qüestió de gènere a l'hora d'explicar el conflicte laboral de Les Kellys, sí que és veritat que *Pikara* aprofundeix més en la qüestió de gènere i relaciona l'opressió de Les Kellys no només per ser treballadores precàries sinó per la seva condició de dones. D'altra banda, en tots dos mitjans s'aporten diferents dades per explicar la violència masclista a la qual estan sotmeses les cambreres de pis i les treballadores domèstiques, però *Pikara* analitza més detalladament el motiu d'aquesta violència "estructural", a més, esmenta el poder del patriarcat en diverses ocasions.

La importància de la família en el col·lectiu també està més present en aquest últim, perquè reconeix que moltes d'elles han de mantenir als seus fills i filles amb una situació econòmica molt complicada, a part d'entendre la família com un altre 'pilar' que sustenta aquest sistema patriarcal.

Finalment, cal destacar que quantitativament s'ha observat que *El Salto* inclou menys referències a la qüestió de gènere en les seves notícies, a diferència de *Pikara*, que en totes les peces s'ha trobat present més d'un paràmetre a analitzar.

5.2.1.3. Comparació mitjans tradicionals i mitjans alternatius

A l'hora de comparar mitjans tradicionals i alternatius en la qüestió de gènere, s'ha demostrat com els mitjans convencionals han tractat d'una manera molt superficial la qüestió de gènere vinculada amb la discriminació de Les Kellys. Si bé *El Salto* i *Pikara* analitzen la situació laboral de les cambreres de pis com una discriminació per la condició de treballadores precàries, també ho fan per la condició de gènere, donant importància al fet que realitzen un treball completament feminitzat. Tant *El Mundo* com *El País* no aborden la problemàtica de Les Kellys des d'una perspectiva de gènere, només esmenten algun cop que 'la majoria són dones', sense entrar en aprofundir el motiu d'aquestes discriminacions ni explicar per què pateixen una major opressió que els homes. És per això que el paràmetre de la feminització del treball s'inclou amb més detall als mitjans alternatius.

Sobre la qüestió de la violència de gènere també s'evidencia una gran desigualtat en el tractament dels alternatius enfront dels tradicionals. En l'anàlisi d'aquests últims tan sols s'ha trobat una menció pel que fa a l'assetjament sexual, però en aquest cas no s'aprofundeix ni s'aborda el problema en concret, tan sols s'esmenta. Si parlem de les diferents discriminacions de gènere, els convencionals en algun moment aporten dades o fan referència a la desigualtat entre homes i dones, però així i tot al *Salto* i *Pikara* trobem que hi ha una major quantitat de referències en aquest sentit.

En una altra temàtica com és la vinculació de Les Kellys amb la família, hem observat que tant *El País* com *El Mundo* no han fet cap comentari sobre aquesta qüestió en les 8 notícies analitzades. En canvi, els mitjans alternatius han fet referència a això en fins a cinc ocasions, amb una mirada crítica sobre la família com a focus de desigualtat.

Passa el mateix amb el paràmetre sobre la relació directa de Les Kellys amb el moviment feminista. Des dels mitjans tradicionals s'esmenta fins a dos cops que el col·lectiu és pròxim al moviment feminista (només a *El Mundo*) i fins i tot en una notícia es parla de les cambreres de pis com a un dels grups més reivindicatius. Tot i això, en la resta de peces no trobem cap menció sobre la relació entre Les Kellys i el feminisme. En els mitjans alternatius en canvi, es va més enllà i en algun cas es profunditza en el caràcter reivindicatiu del grup, posant l'accent també en què Les Kellys són un col·lectiu unit, i que moltes participen activament en la militància política.

Per últim, cal assenyalar que amb aquesta anàlisi qualitativa, als mitjans alternatius s'han obtingut aproximadament uns trenta fragments que emfatitzen en la qüestió de gènere, mentre que en els convencionals no arriba a vint les referències en relació amb aquest bloc temàtic.

5.2.2. Migració, diversitat cultural i inclusió

En aquest cas, analitzem els resultats que hem obtingut en relació amb quin tractament han realitzat els mitjans envers la qüestió sobre immigració, ja que en el

col·lectiu de cambreres de pis s'observa un alt percentatge de dones d'origen migrant. En concret, s'observa si la premsa parla sobre una migració feminitzada²³, per exemple, si es fa referència a l'obtenció del permís de residència o la nacionalitat espanyola en aquest cas, o si es relaciona l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica.

5.2.2.1. Mitjans tradicionals

En l'apartat sobre immigració, dedicat sobretot a observar les referències a l'ètnia o la condició de ser migrant dins del col·lectiu de Les Kellys, en el cas dels mitjans tradicionals (*El País* i *El Mundo*) no s'han trobat resultats a l'hora de resoldre aquesta qüestió. En el total de 8 notícies analitzades dels mitjans convencionals, ni tan sols s'ha esmentat la paraula "immigració" o "immigrants" ni cap paraula de camps semàntics propers per referir-se al grup de cambreres de pisos. Tampoc s'ha posat de manifest que la condició de ser estrangera fos una dificultat afegida en la realització d'aquesta feina.

5.2.2.2. Mitjans alternatius

Pel que fa als mitjans alternatius, els resultats en l'anàlisi han sigut força desiguals. D'una banda, el diari *El Salto* no ha incidit en la qüestió de l'ètnia a l'hora d'explicar el conflicte principalment laboral de Les Kellys. No ha fet cap referència al fet que ser migrant repercuteix en les discriminacions que pateix el col·lectiu, tan sols ha esmentat en dues notícies que moltes Kellys són immigrants i d'altra banda que un alt percentatge procedeixen d'altres països. Però ens hem trobat només amb dues frases que no expliquen en profunditat què significa la condició de migrant en aquests casos, no hi ha cap notícia ni reportatge que tracti aquesta qüestió.

D'altra banda, *Pikara Magazine* sí que ha donat més resultats en aquest apartat, les referències a la immigració apareixen en tres de les quatre peces analitzades. En primer lloc, cal destacar que en un dels reportatges s'assenyala el concepte d'immigració feminitzada per referir-se en general a les treballadores domèstiques: "*Según la Organización Internacional del Trabajo (OIT), la creciente demanda de servicio doméstico para hogares es una de las principales causas de la feminización de la migración laboral*" (PKM3). A PKM4 posen de manifest la gran quantitat de

²³ Consultar l'apartat 2.3 "El cas concret de la dona migrant treballadora: Una visió interseccional per contribuir a generar narratives inclusives"

dones hondurenyes que van arribar a l'estat espanyol per realitzar aquest tipus d'activitat i també les causes de la immigració: *“durante 2019 llegaron a España 57.764 personas de Honduras, la mayoría mujeres (...) Las razones de la migración son múltiples, destacando la violencia y la pobreza como causas principales”*.

Un altre dels paràmetres que es veu reflectit en les peces de *Pikara* és el tema del permís de residència o l'obtenció de la nacionalitat espanyola. Es posa l'accent sobretot en les dificultats de treballar en l'àmbit domèstic i al mateix temps regularitzar la seva situació laboral: *“para conseguir la residencia nos piden contrato de trabajo, pero en las casas no te hacen contrato de trabajo si no tienes papeles (...) en muchos casos la regularización perjudica porque, si te pagan 800 euros y quieren rebajarte 100 para darte de alta, cuando estás trabajando 16 horas al día prefieres tener tú ese dinero porque te hace falta”* (PKM2). En aquesta mateixa peça, trobem una altra qüestió relacionada amb la condició de ser immigrant com és una discriminació positiva en relació amb els salaris baixos. És a dir, es posa de manifest que els demandants de serveis domèstics molts cops prefereixen que les treballadores no tinguin papers perquè vol dir que són persones en una situació molt més vulnerable i s'entén que no rebutjaran allò que els hi ofereixin (treballar a qualsevol preu).

Per últim, a PKM3 observem com es relaciona l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica, fent referència a que l'origen d'aquesta activitat es remunta a una qüestió colonial: *“Fue la mano de obra de esclavas que por siglos realizó las labores domésticas para usufructo de familias blancas y más adelante criollas y blanco mestizas. Remontarnos a esa herida colonial, implica entender la negación histórica de humanidad y subjetividad a la que las mujeres afrodiáspóricas e indígenas fueron sometidas por el colonialismo europeo”*. Identifiquen d'alguna manera, el treball domèstic remunerat construït d'acord amb estructures colonials i esclavistes.

5.2.2.3. Comparació mitjans tradicionals i alternatius

En aquest bloc sobre immigració s'observa una gran diferència dels mitjans tradicionals enfront dels alternatius. En primer lloc, el fet que no s'esmenti la qüestió de l'ètnia en cap de les vuit notícies analitzades dels mitjans convencionals, mostra un tractament força superficial envers el col·lectiu de Les Kellys, ja que no es fa

referència al fet que aquestes dones són principalment originàries d'altres països. En aquest cas, l'ètnia és completament irrellevant en el relat de les cambreres de pisos i treballadores domèstiques.

A diferència d'*El Mundo* i *El País*, els mitjans alternatius van més enllà. Tot i que, cal fer una distinció entre *Pikara* i *El Salto*. El darrer només esmenta un parell de cops que la majoria d'aquestes treballadores són migrants -és cert que això significa que li dóna més importància que els mitjans tradicionals, però resulta insuficient, es queda en la superfície-. *Pikara* és l'únic mitjà que considera el tema de l'ètnia quelcom important com per establir una relació directa entre la condició d'immigrant i la feina de Les Kellys. Explica l'origen i les causes d'una migració feminitzada, i com aquest procés migratori té com a conseqüència que les dones migrants siguin les que ocupin activitats domèstiques o de cures. Fins i tot, per a la seva comprensió, remet a estructures colonials i esclavistes.

Un altre element que diferencia *Pikara* dels altres mitjans és la problemàtica per l'obtenció dels permisos de residència o la nacionalitat espanyola en aquest cas. És a dir, d'alguna manera els seus textos periodístics profunditzen en què la condició de migrant repercuteix en aquestes dones i les feines que realitzen.

5.2.3. Condicions laborals i desigualtats

En aquest bloc, estudiem com els mitjans han inclòs la temàtica laboral en relació amb Les Kellys al llarg de les notícies. Sota aquest paràmetre, parem atenció en, per exemple, com es tracta la precarietat laboral, les reivindicacions del col·lectiu, el grau de compromís polític i sindical amb la causa, les represàlies laborals, el desequilibri en la distribució de la riquesa entre els hotels i les cambreres de pis, la invisibilització i infravaloració del seu treball o l'agreujament de la precarietat a causa de la pandèmia, entre altres. En resum, l'objectiu és exposar la interpretació que han fet els mitjans sobre les condicions laborals que caracteritzen la feina de Les Kellys i estudiar si aquestes són analitzades des d'una perspectiva interseccional.

5.2.3.1. Mitjans tradicionals

Per començar, analitzem quina cobertura periodística han exercit els mitjans tradicionals sobre les condicions laborals sota les quals treballen Les Kellys.

En el cas de *El Mundo*, el diari para atenció a la precarització de les condicions del col·lectiu exposant l'externalització de la qual són víctimes *“como uno de los principales agravantes de su situación”* (EM2). Ho explica com una mesura que *“recrudece sus condiciones”* i que les fa *“asumir una carga de trabajo todavía mayor”*. També fa menció a les malalties derivades de l'exercici físic al que estan sotmeses Les Kellys: *“es un trabajo repetitivo, que provoca un gran desgaste musculoesquelético y acarrea un elevado estrés”*.

On més incideix la cobertura informativa de *El Mundo* és en la sobrecàrrega del treball. Amb paraules com *“llegan a hacer el doble de horas pactadas y asumir una carga de trabajo todavía mayor”* (EM2) exposen aquesta situació. Tot i així, les paraules que més incideixen en aquesta situació són les declaracions de les pròpies Kellys: *“el nivel de explotación de los hoteles de Alicante es elevado”* o a EM3 es fa referència a que *“Desde que empezamos, vamos corriendo toda la jornada. No podemos ni ir al baño. Trabajamos, pero no como el resto”*. Són paraules molt clarificadores, però només venen citades sota el testimoni de Les Kellys.

També cal destacar l'al·lusió a la falta d'inspecció laboral: *“El aumento del absentismo y de los accidentes laborales, (...) puso en evidencia la necesidad de reforzar la carga inspectora”* (EM2). A més, es menciona, malgrat que en una única ocasió, la manca d'accés a serveis com la Seguretat Social.

Pel que fa a les reivindicacions del col·lectiu, en totes les notícies s'observa alguna de les demandes: jubilació anticipada, reconeixement de malalties laborals, la incorporació al règim de la Seguretat Social, l'aprovació del Conveni 189 de l'OIT, l'aplicació correcta del Pla de Riscos Laborals en Seguretat i Salut 31/1995, l'ampliació de la plantilla per reduir la càrrega de treball o l'increment d'inspeccions de treball.

Un altre paràmetre analitzat és la falta de compromís polític amb les condicions de treball, sempre a través de les declaracions de Les Kellys. També a EM2, indiquen que *“Pese a las promesas de muchos políticos, «todo sigue igual y no ha mejorado nada»”* o *“Ahora se habla mucho del tema otra vez, pero pensamos que es por las elecciones y todos los políticos quieren hablar con nosotras pero no se nota ningún cambio”*, són alguns dels testimonis que aporta *El Mundo*. No només en l'àmbit polític, també es declara com els representants sindicals han desamparat la seva causa: *“«es muy triste ver cómo CCOO y UGT, después de años abanderando la defensa a ultranza» de sus causas no hayan estado a su lado esta vez”*, una frase que pertany a EM4.

Un altre indicador estudiat és la referència a les represàlies laborals a les quals acostumen a estar sotmeses les integrants d'aquest col·lectiu. *El Mundo* en fa ressó, sempre a través de les veus de Les Kellys: *“Algunos directores de establecimientos hoteleros «nos tienen enfiladas, pero tenemos que defender nuestra dignidad»”* (EM3) o *“«había compañeras llorando dentro de un hotel de cinco estrellas porque el director y la gobernanta no las dejaban salir a protestar»”* (EM4).

Per últim, la darrera problemàtica analitzada és la invisibilització i la infravaloració del treball de Les Kellys. En les notícies de *El Mundo* no és gaire present, almenys de manera directa, únicament s'intueix la marginació del col·lectiu amb frases com: *“tuvimos reuniones con los diferentes agentes sociales y económicos de la isla: patronal, sindicatos, así como con el propio Govern balear, pero nadie nos hace caso”* (EM4). No ho fa però, a partir d'una reflexió pròpia.

Pel que fa a l'altre mitjà tradicional analitzat, *El País*, els paràmetres més presents en matèria de precarietat laboral han estat les remuneracions i els salaris. Els periodistes les defineixen com *“irrisorias”* o com els treballs *“peor remunerados que existen”* a EP4. Aquestes són algunes de les paraules i expressions amb les que *El País* es posiciona i ofereix la seva pròpia veu vers aquestes situacions. També inclou dades sobre quantitats salarials i, evidentment, cites directes de testimonis (*“Somos las que sobrevivimos con 400, 600 u 800 euros”*) a EP2. A més, a EP1 trobem altres fonts que destaquen la precarietat salarial: *“Los sindicatos tildan de “semiesclavitud” las condiciones de trabajo de las kellys que han perdido un 40% de*

su sueldo en el último lustro gracias a estas empresas de multiservicios” o *“El dueño de la firma sancionada, Pedro María Bugayllal, admite que paga sueldos ‘bajos’ y que ‘difícilmente’ una familia puede salir adelante*”. D’aquesta manera, la diversitat de veus i la pròpia aportació del mitjà legitima la causa.

La sobrecàrrega de treball és un altre de les qüestions presents als articles de *El País*, relacionada amb altres paràmetres entre si, on s’exposa, per exemple, en paraules del govern *“que es un colectivo especialmente castigado por bajos salarios, ritmos de trabajo y sobreesfuerzos”* o amb dades concretes com *“Las que limpian hacen entre 20 y 25 habitaciones diarias, arrastrando por los pasillos carritos de hasta 100 kilos de peso”* a EP2.

Altres qüestions relacionades amb la precarietat són l’externalització del treball, la manca d’un seguiment coherent per part d’inspecció laboral, les malalties derivades i el format dels contractes. El primer ítem és tractat només una vegada, i té la forma de valoració per part de l’autor de la peça informativa: *“son víctimas de un sistema de externalizaciones a la baja del que ellas son el último eslabón.”* (EP2). Pel que fa a la inspecció laboral, es es presenta de forma puntual, a través del nou programa del govern, la proposta d’incorporar inspectors de treball especialitzats per evitar abusos. De cara als contractes, a EP2 també exposen dades sobre l’alt percentatge de Kellys que provenen d’Empreses de Treball Temporal o es mullen amb idees com *“Algunas subcontratistas van más allá y burlan la ley empleándolas con falsos contratos de formación”*. En canvi, no es fa menció a les malalties que es deriven de les condicions de treball d’aquest col·lectiu, ni entorn el difícil accés a les prestacions socials.

De cara a les reivindicacions, *El País* ofereix una cobertura bastant completa de les demandes: dret a vacances remunerades, jubilació anticipada, reconeixement de malalties laborals, contra l’externalització i la sobrecàrrega de treball i la conciliació entre el treball i la vida familiar acabant amb jornades de dues setmanes seguides.

El desequilibri de sous és una de les qüestions que més visibilitza el mitjà, incidint en les diferències entre els salaris de les cambreres de pis i la facturació dels hotels. A més de dades i números, *El País* aporta idees tan contundents com: *“Las kellys y*

el negocio hotelero son la metáfora de una sociedad descabezada, dividida por la brecha que separa la opulencia de la precariedad.” (EP4). En la mateixa peça, les represàlies laborals també són expressades, a través de les paraules del periodista: *“Tienen miedo, porque sobre sus cabezas pesa la amenaza de represalias y la consiguiente pérdida de empleo”*.

D'altra banda també es critica la marginació social del col·lectiu i es consciencia del tracte que reben per part d'ocupadors i clients. La majoria de les referències les trobem a EP2: *“El grado de explotación es proporcional al grado de invisibilidad”, “Hacen su trabajo a contrarreloj sin que casi nadie se lo reconozca porque son transparentes”* o *“son sistemáticamente ignoradas por sus empleadores”*.

Per acabar, *El País* exposa la falta de compromís polític per part del govern del moment històric en el que s'emmarca la peça analitzada amb declaracions com *“El presidente del Gobierno debe demostrar ahora que lo que le ha impulsado a recibir en La Moncloa a las representantes de Las Kellys (...) no es solo un afán propagandístico para exhibir una sensibilidad social que no se encuentra en sus políticas.”* una frase que també pertany a EP2.

En síntesi, observem semblances en la cobertura d'*El País* i *El Mundo*, però també un seguit de diferències destacables. Per començar, ambdós diaris coincideixen en no fer menció als obstacles als quals s'enfronten Les Kellys a l'hora d'organitzar-se sindicalment o a la relació històrica entre l'esclavització i el treball domèstic.

No obstant això, *El Mundo* no fa menció de la precarització salarial o en matèria de contractes, a diferència d'*El País*. Tampoc inclou paràmetres com el desequilibri en el repartiment de la riquesa entre hotels i cambreres de pis, en contrast amb *El País*, que dedica diverses reflexions i el converteix en punt clau de les notícies. Aquest diari també ofereix més extensió en parlar del contingut de les reivindicacions del col·lectiu.

D'altra banda, *El Mundo* sí que exposa la falta d'accés a beneficis socials i la derivació de malalties, a diferència de l'altre mitjà tradicional.

Per últim, destaquem la modalitat com s'expressen les idees: *El País*, en tenir articles d'opinió, es posiciona i dóna una visió més propera i implicada, mentre que *El Mundo* exposa les condicions laborals gairebé només a través de les declaracions textuais de Les Kellys.

5.2.3.2. Mitjans alternatius

En aquest apartat, analitzem la cobertura periodística que realitzen els diaris alternatius *El Salto* i *Pikara* sobre la precarització de Les Kellys i el treball domèstic.

Començant amb *El Salto*, dins dels paràmetres de precarietat laboral que trobem a les peces periodístiques la insuficiència salarial és l'ítem més present. En aquest sentit, els periodistes escriuen frases pròpies, per una banda exposant dades quantitatives on no s'indica la font (a ES3: "*De media, las kellys cobran entre dos y tres euros por arreglar una habitación*"), però al mateix temps reflexionant sobre la situació socioeconòmica en què aquest col·lectiu es veu condemnat a viure (a ES4: "*la estacionalidad y los bajos salarios dejan en evidencia la brecha económica y de género sufrida por las camareras de piso.*").

Referint-se a la sobrecàrrega de treball que pateixen Les Kellys, *El Salto* ho menciona a ES4 en un parell de frases, simplement indicant que tenen "*una mayor carga laboral*", o aportant dades concretes per que el lector n'extregui les seves pròpies conclusions ("*limpian 30 habitaciones de hotel cada día, cargan con carros de hasta 100 kilos y recorren, aproximadamente, 15 kilómetros (...)*").

La derivació de malalties és un altre dels punts forts de les notícies de *El Salto*. És present al llarg de les notícies però cal destacar que dedica l'apartat d'una per exposar un llistat detallat de totes les problemàtiques de salut que poden aparèixer: "*dolores de hombro, espalda y nuca, enfermedades y alergias dermatológicas, respiratorias e infecciones (...)*", un fragment que pertany a ES3.

L'externalització del treball no s'aborda des d'una mirada crítica del mitjà, es limita a explicar com funciona aquest sistema de contractació i quina és la posició del col·lectiu. La falta d'inspecció laboral tampoc s'esmenta com a tal sinó que es limiten

a exposar un seguit d'irregularitats i pràctiques fraudulentos que s'exerceix sobre Les Kellys.

De cara a la precarietat de contractes s'expliquen les diferències entre la contractació en qualitat de peó de neteja o de cambrera de pis, s'exposa la varietat de contractes i com aquests acostumen a ser d'obra i servei (a més que *"pueden llegar a ser fraudulentos"*). La dificultat d'accés a beneficis socials també és present a ES3, expressant que la gran majoria no ha pogut cobrar ERTE o que *"tienen acceso restringido a beneficios sociales como días de vacaciones pagadas o baja por enfermedad."*

Deixant de banda la precarietat laboral, la visibilització de les demandes del col·lectiu destaca considerablement a *El Salto*. De fet, a ES4 es dedica tot un apartat a explicar les onze reivindicacions extremes del manifest del col·lectiu amb els respectius articles a modificar.

D'altra banda, fan ressò de les represàlies laborals a les quals viuen sotmeses Les Kellys, però no només comunicant els seus testimonis, sinó reflexionant com aquest fet agreuja més la seva situació: *"La gran mayoría de trabajadoras tienen temor a represalias y con esto, la precarización del colectivo se ha agravado y extendido"*(ES3).

Per acabar, el diari fa referència a la invisibilització del col·lectiu i els obstacles que ha d'afrontar per aconseguir sindicar-se i lluitar pels seus drets. Del primer paràmetre n'extraïem declaracions de ES1 com *"Sienten que el uniforme del trabajo les vuelve invisible, les despersonaliza."*, *"muchas kellys coinciden en definir que su trabajo es menospreciado"* o citant un testimoni *"A menudo hemos vuelto a casa con la sensación de no ser nadie"*. A aquest mateix article, el diari mostra preocupació per les dificultats afegides que en molts casos impedeix a les cambreres de pis lluitar pels seus drets: *"muchas kellys son extranjeras, llevan poco residiendo en Benidorm o simplemente no conocen las dinámicas sindicales"* i *"muchas no conocen sus derechos o no saben a quién deben dirigirse para hacerlo"*.

Respecte a *Pikara*, les seves notícies se centren més en les condicions laborals de les dones dedicades al treball domèstic i la neteja en general. Cal destacar que l'anàlisi de la precarietat laboral no és gaire ampli tenint en compte que és el mitjà que dedica el major nombre de paraules. El paràmetre que més destaca en aquest àmbit és la dificultat d'accés a beneficis socials, on s'inclou no tenir dret a l'atur, vacances, seguretat social, llicència de maternitat, baixa per malaltia o directament no tenir contracte. Sobre aquesta situació, a PKM3, s'afegeix una gran quantitat de dades i estadístiques sobre el treball domèstic a l'Equador i a Espanya (*"una de cada tres empleadas de hogar carece de protección social en España"*).

La qüestió dels salaris és la segona més concurregada d'aquest apartat, aportant testimonis a PKM1 (*"Aquí nos podemos encontrar a mujeres que trabajan en cuatro empresas diferentes, prestando cuatro servicios distintos de limpieza y no llegar a los 400 euros al mes."*) o posant en relleu la situació socioeconòmica d'aquestes dones (*"Hay situaciones en las que las trabajadoras se colocan en el umbral de la pobreza"*). De la mateixa manera, fan referència a un desequilibri de salaris en el sector del turisme, on Les Kellys tenen una situació molt més vulnerable però els grans hotels s'enriqueixen continuament.

També es parla, encara que sense entrar en profunditat, de la precarietat dels seus contractes (moltes ni tan sols gaudeixen d'un contracte per escrit) o les malalties que pateixen, com per exemple ansietat o depressió. La sobrecàrrega de treball a la que estan sotmeses també s'esmenta, però sense incidir gaire en el tema, tan sols posen de manifest la quantitat d'hores que realitzen les treballadores.

Un dels paràmetres on es fa una major cobertura informativa és a la qüestió de les demandes i reivindicacions que porten (o volen portar) a terme les treballadores domèstiques: *"Entre sus reivindicaciones aparecen el derecho a la jubilación anticipada, el fin de las externalizaciones, el aumento de las inspecciones de trabajo o el reconocimiento de sus enfermedades laborales."* (PKM2). En el cas de l'externalització del treball, *Pikara* dedica en la mateixa notícia unes línies on s'explica quines són les conseqüències d'aquesta externalització que pateixen les treballadores: *"(...) supone una elusión de las responsabilidades por parte de los establecimientos"*. En la mateixa peça també s'aborda un tema poc tractat en altres

mitjans com és l'eliminació de les jornades laborals de pràcticament 24 hores (treballadores internes). D'altra banda, es fa referència a reivindicacions que tenen a veure amb una major regularització d'aquestes feines per poder optar, per exemple, als beneficis de la seguretat social.

Pel que fa a la invisibilització i infravaloració del treball de Les Kellys i el treball de neteja, cures, etc. *Pikara* parla en tres de les quatre peces analitzades sobre aquesta temàtica. En aquest sentit, a través de testimonis directes expressen la seva insatisfacció amb les institucions en general: *"A las instituciones les pedimos que nos pregunten, que se molesten en obtener información si de verdad saben en qué situación se encuentra este sector, para que así las mujeres invisibles del sector de la limpieza dejemos de serlo"* (PKM1). En la mateixa peça, es posa l'accent a com d'invisibilitzades se senten les treballadores: *"la mayoría de las compañeras se sienten muy invisibles (...) Estamos en horarios fuera de atención al público, en momentos en los que no suele haber actividad y, si la hay, pasamos totalmente desapercibidas"*. En paral·lel, a PKM2 també s'aborda aquesta temàtica a través de les paraules d'una treballadora: *"A muchas no nos dicen ni por nuestro nombre; nos llaman 'la chacha' o 'la chica del hogar'; cuando ya te conocen empiezan a valorarte, y eso es precisamente lo que queremos"*. Per últim, cal destacar que en una de les peces s'al·ludeix a les paraules de Silvia Federici per explicar aquesta infravaloració: *"La invisibilización de dicho trabajo ha constituido uno de los mecanismos para usurparle su valor. En palabras de Silvia Federici 'solo se ha visto el trabajo asalariado como un trabajo real'"*, una frase que pertany a PKM3.

En relació amb aquest paràmetre, la manca de compromís polític també ha estat molt present en la cobertura de *Pikara*. Sobretot es fa menció a aquelles mesures que no s'han portat a terme des dels governs, com el fet de negar-se a signar el Conveni de l'Organització Internacional del Treball (OIT) (en el cas d'Espanya) el qual recull millores per la protecció de les treballadores domèstiques. A més, es fa referència a una "manca de voluntat" per part de les administracions públiques d'elaborar polítiques per evitar que les dones hagin de carregar amb el pes del treball de cures i de neteja.

Pikara parla també de les represàlies laborals amb relació a les amenaces cap a les treballadores quan aquestes denuncien la seva situació o reclamen drets laborals: “*Cuando reclamas tus derechos en relación a días libres u horas de trabajo eres conflictiva; por eso contratan a muchas personas muy jóvenes o mujeres extranjeras que no entienden el idioma ni conocen las leyes*” (PKM2).

Una de les últimes qüestions que analitzem és l'agreujament de la situació laboral per culpa de la pandèmia. En aquest cas, s'evidencia primer com en aquest temps s'ha vist el treball de cures i domèstic com a una activitat essencial. A més, destaquen a través de testimonis que han viscut el problema, com la situació de la covid-19 ha agreujat la seva situació socioeconòmica i han patit una manca de recursos per culpa de la seva condició de vulnerabilitat.

Per últim, cal assenyalar que a PKM3 es vincula el treball domèstic amb l'esclavitud i el colonialisme europeu: “*Fue la mano de obra de esclavas que por siglos realizó las labores domésticas para usufructo de familias blancas (...) las mujeres afrodiaspóricas e indígenas fueron sometidas por el colonialismo europeo*”. S'explica també que l'origen de la paraula 'domèstic' prové del llatí domus, que fa referència a la dominació de l'esclau.

A l'hora de comparar *El Salto* i *Pikara Magazine*, cal destacar com el darrer fa una cobertura major pel que fa a la quantitat de referències que hem trobat en sobre la temàtica laboral. Sobretot, s'assenyalen alguns paràmetres que no trobem a *El Salto* com és l'esclavització del treball domèstic, el desequilibri de sous o la falta de compromís en l'àmbit polític. Tot i que cal afegir que *Pikara* se centra més en les treballadores domèstiques que no pas en Les Kellys, en contrast a *El Salto*, que es concentra en informar sobre les cambreres de pis.

Encara que el tractament informatiu de *Pikara* que en aquest cas ha estat més complet, trobem una qüestió de la qual no es parla en comparació amb *El Salto*. Es tracta del tema sobre la inspecció laboral, el qual a *Pikara* no es fa cap menció.

5.2.3.3. Comparació mitjans tradicionals i alternatius

Si bé és cert que en tots els mitjans hem trobat una cobertura bastant àmplia pel que fa a les condicions en què treballen Les Kellys i, en general, sobre la situació laboral d'aquestes, es pot diferenciar entre el tractament que ha realitzat la premsa tradicional i la premsa alternativa.

La nostra anàlisi ens ha permès observar com *El Salto* i *Pikara Magazine* han tractat la temàtica laboral d'una manera més extensa i aprofundida que no pas *El Mundo* i *El País*. A grans trets, podem dir que el nombre de vegades que es tracta aquest assumpte envers aquesta qüestió és molt més alt quantitativament en els mitjans alternatius. Per exemple, tot i que la cobertura informativa en relació amb les demandes que reivindiquen Les Kellys ha estat molt equilibrada, cal assenyalar que la premsa alternativa ha profunditzat més en aquest tema i ha posat l'accent en reivindicacions que no s'esmenten en la premsa tradicional.

D'altra banda, és als paràmetres sobre la precarització de la feina on trobem més diferències entre uns i altres. En els mitjans alternatius destaquen sobretot les referències cap als salaris, els contractes i la sobrecàrrega de treball. En aquests tres paràmetres se supera amb escreix als mitjans tradicionals. En total, tan sols a *El Salto* i *Pikara* es fa menció en divuit ocasions, més del doble que a *El Mundo* i *El País*, on només s'observen vuit referències.

Pel que fa al concepte d'externalització, tot i que no apareix en les vuit peces de la premsa alternativa, s'esmenta en fins a quatre ocasions, a diferència de la premsa convencional on només es fa menció dos cops. Passa el mateix amb les malalties derivades de la feina de les cambreres de pis, les quals s'exposen en major grau als mitjans alternatius.

De la mateixa manera, un dels punts més destacats és la qüestió de la invisibilització o infravaloració del treball de Les Kellys. Sis de les vuit notícies de la premsa alternativa esmenta aquest paràmetre enfront de les dues peces pel que fa als mitjans tradicionals. En aquest sentit no només se supera quantitativament sinó que veiem una gran extensió a *El Salto* i *Pikara* a l'hora d'explicar aquest tema.

Cal assenyalar també l'assumpte sobre els obstacles que molts cops han d'afrontar Les Kellys a l'hora d'organitzar-se sindicalment. En aquest cas, sobre això només fa referència la premsa alternativa. De la mateixa manera, tampoc es menciona a la premsa tradicional la vinculació històrica del treball domèstic en relació amb l'esclavitud, un tema que tan sols esmenten els diaris alternatius.

Tot i que els mitjans alternatius tracten una major varietat de paràmetres, cal afegir com el tema de la falta d'inspecció de treball i el desequilibri entre sous es menciona en més ocasions als mitjans tradicionals. En aquest sentit, és l'únic cop que veiem una superioritat en el nombre de referències.

Pel que fa a aspectes relacionats amb l'enfocament periodístic, els diaris alternatius i en especial *Pikara*, ofereixen una cobertura més acurada que va més enllà de les estadístiques, les dades i els testimonis de Les Kellys. En diverses ocasions el text va acompanyat d'una reflexió que ajuda al lector a contextualitzar la precarietat laboral que condiciona el treball de les cambreres de pis o de les treballadores domèstiques. Un clar exemple és quan *Pikara* aporta informació sobre els orígens històrics d'aquests treballs, (*"Fue la mano de obra de esclavas que por siglos realizó las labores domésticas para usufructo de familias blancas"*) o quan utilitza conceptes de filòsofes com Silvia Federici per explicar com el treball d'aquest col·lectiu és invisibilitat perquè el treball reproductiu no és assalariat i, per tant, no es concep com un treball real. Aquest tipus d'aportacions enriqueixen el text i ajuden a formar un públic més crític i preparat per entendre el contingut d'una forma menys freda i superficial, que no pas en reduir la precarietat de Les Kellys a una simple estadística.

5.2.4. Perspectiva interseccional: gènere, migració i condicions laborals

En aquest segon bloc amb una mirada qualitativa, s'han analitzat les possibles referències per part de mitjans tradicionals i alternatius envers la interseccionalitat. Al nostre treball ens preguntem si aquests informen sobre Les Kellys explicant que estan sotmeses a una triple discriminació (ser dona, immigrant i amb una feina precària) o pel contrari no interrelacionen aquestes opressions entre si.

Els resultats ens mostren que majoritàriament no hi ha hagut un tractament informatiu on s'exposin alhora o de manera interrelacionada les discriminacions per gènere, ètnia i classe, des de la premsa no s'ha tingut en compte que el col·lectiu de cambreres de pis pateix una triple opressió.

Ara bé, cal diferenciar entre els mitjans tradicionals i els mitjans alternatius. Tot i que en la premsa convencional no es fa cap menció a la interseccionalitat ni s'informa sobre les diferents opressions, la premsa alternativa sí que fa referència en alguna peça a la discriminació per ser dona immigrant i treballadora de classe baixa. Com hem explicat en el bloc d'immigració, en aquest cas és el diari *Pikara* que en aquest apartat sobre interseccionalitat torna a destacar per la seva cobertura informativa.

Abans de presentar aquelles frases que *Pikara* inclou en els seus reportatges, cal assenyalar la referència que es fa des d'*El Salto* a ES4 on s'afegeix que: *"El perfil medio de las camareras de piso es el de una mujer de mediana edad, de clase trabajadora, con un alto porcentaje procedente de otros países"* posant el valor el perfil d'aquestes dones i les seves característiques.

Com s'ha mencionat anteriorment, en l'anàlisi a *Pikara* hem recollit diverses declaracions que si més no, apliquen un punt de vista més interseccional que els altres diaris. Per exemple, PKM4 s'aporta una dada que relaciona les dones immigrants i la pobresa: *"El 50 por ciento de las mujeres que cotizan son migrantes y una de cada tres trabajadoras viven en hogares bajo el umbral de la pobreza"*. No només és en aquesta peça en la qual s'esmenta les tres opressions que pateix el col·lectiu, a PKM2 també es fa menció sobre això: *"Tanto el colectivo de trabajadoras del hogar como el de limpiadoras de hoteles comparten muchas características. Se trata en su mayoría de mujeres, de clase baja, muchas de ellas migrantes (...) Cuanta más vulnerabilidad, más fácil es que las empresas contraten"*.

Amb tot, encara hi ha una peça que s'elabora des de *Pikara* i de la qual s'obté una gran quantitat de declaracions que expliquen com interactuen les opressions en el col·lectiu de Kellys i de treballadores domèstiques. És el cas de PKM3, on precisament les autores *"analizan la correlación que existe entre trabajo doméstico, la racialización y la migración laboral internacional y nacional femenina"*. A més, es fa referència al fet que la divisió sexual del treball de cures està determinada per la condició de classe i raça.

Fent referència en aquesta mateixa peça, es fa especialment èmfasi en l'existència d'una intersecció en les feines domèstiques remunerades: *“Es así por lo que esta actividad que se realiza en condiciones de precarización y vulneración de derechos deja ver la intersección de género, clase, raza y origen de procedencia”*. També, en la mateixa línia, parlen d'una “correlació” entre opressions: *“En el mundo, quienes mayoritariamente realizan trabajo remunerado del hogar son mujeres migrantes y racializadas. Es decir, existe una correlación entre trabajo doméstico, la racialización y la migración laboral internacional y nacional femenina”*.

D'aquesta manera, només hem detectat un tractament periodístic de caràcter interseccional a través de *Pikara*, tot i la petita referència que es fa dins d'una notícia a *El Salto*. Queda clar que no hi ha un tractament interseccional entre els mitjans tradicionals analitzats i que no tota la premsa alternativa informa sobre la intersecció entre els diferents eixos d'opressió.

6. Conclusions

Per començar, el present estudi defensa la necessitat d'incorporar una perspectiva interseccional en l'elaboració del discurs periodístic. Els mitjans de comunicació tenen l'obligació deontològica de construir narratives que visibilitzin la diversitat d'opressions i ofereixin una cobertura inclusiva, respectuosa i conscient de la complexitat d'experiències que viuen els grups discriminats dins la nostra societat. Per complir aquests requisits és necessari aplicar un enfocament interseccional a l'hora d'analitzar i exposar desigualtats. Aquest enfocament permet donar una visió més completa de la realitat i ajuda a entendre les experiències producte de la intersecció entre opressions, com és el cas del gènere, l'ètnia o la classe social.

Per tant, el periodisme ha de defugir de la superficialitat i del reduccionisme quan dóna veu a una minoria discriminada, perquè corre el risc de marginalitzar la totalitat d'opressions a les quals s'enfronta aquest col·lectiu i desdibuixar així la realitat que vol explicar. Privilegiar una opressió sobre una altra, implica ignorar altres experiències i això no fa més que retroalimentar i reproduir les discriminacions latents i també els estereotips (normalment fixats sota una única idea). De la mateixa manera que no es pot obligar a l'individu a triar una de les categories que conformen la seva identitat, el discurs periodístic tampoc pot posar en relleu una discriminació sobre una altra.

La interseccionalitat és, per tant, una arma que ha d'ajudar al periodisme a combatre l'essencialisme i la superficialitat del discurs dominant que exclou les experiències socials que es desmarquen de la norma.

Considerem que aplicar aquesta teoria al tractament informatiu no és cap trivialitat. El contingut que transmet els mitjans de comunicació està carregat de valors i idees que exerceixen gran influència en el pensament col·lectiu. El sistema mediàtic es

converteix en punt de referència clau en la conformació de l'opinió pública i, per consegüent, acaba influint en les percepcions que la societat té sobre la realitat. Gran part de la ciutadania té coneixement sobre els conflictes, les desigualtats i les demandes socials a partir de l'oferta informativa dels mitjans. Aquelles qüestions que no tenen cabuda dins l'agenda mediàtica, difícilment estaran presents en l'opinió pública. Per tant, si el periodista no dóna veu a la diversitat d'opressions que agreuja les condicions de vida dels grups que pateixen exclusió social, aquestes probablement no arribaran a l'imaginari col·lectiu, no tindran cabuda dins el debat públic i serà més difícil posar-ne fi.

Després d'aquesta reflexió sobre la importància d'una mirada interseccional en els mitjans de comunicació, que ha estat el punt de partida d'aquest treball i que ha estat la guia de tot el procés d'execució, cal donar resposta i solució a les hipòtesis plantejades al començament del treball.

Al principi partíem amb la teoria que la premsa alternativa, a diferència de la premsa tradicional, realitza un tractament de la diversitat d'opressions des d'una òptica interseccional. A partir d'aquesta hipòtesi, un cop analitzat els resultats obtinguts a la part empírica sobre el tractament de Les Kellys, podem afirmar que els mitjans alternatius sí que tendeixen a informar des d'una mirada interseccional les diferents discriminacions que pot patir un individu o col·lectiu, no ho fan en canvi, els mitjans de comunicació tradicionals.

A part de l'anàlisi dels aspectes formals de les peces informatives, de les quals hem obtingut que la premsa alternativa realitza una cobertura molt més extensa i dedica més espai i presència a Les Kellys, la confirmació de la nostra hipòtesi es basa principalment en la resposta a tres preguntes: Quina és la presència de la perspectiva de gènere?, de quina manera es tracta l'origen migrant?, i quin tractament realitzen sobre la qüestió de la classe social?

D'una banda, la perspectiva de gènere està molt més present tant a *El Salto* com a *Pikara Magazine* (els diaris de premsa alternativa). En aquest sentit, els mitjans relacionen directament l'opressió pel fet de ser dona amb la precarització de les cambreres de pis. Un fet que no apareix en els mitjans tradicionals perquè tan sols

es limiten a dir que la majoria de persones que fan aquestes feines són dones; no incideixen en la desigualtat laboral i de gènere entre homes i dones, que encara es produeix, ni en la divisió sexual del treball. Pel que fa a aquesta mateixa temàtica, la premsa alternativa fa menció a la situació de vulnerabilitat dins de l'àmbit familiar, fent referència a com les treballadores han de fer front (molts cops com a mares que tenen fills) a una situació econòmica molt delicada. És per això que la feminització del treball s'explica en major grau en la premsa alternativa.

D'altra banda, tenint present que el col·lectiu en el qual ens hem centrat està majoritàriament compost per dones migrants, en aquest cas resulta un altre tipus d'opressió a tenir en compte a l'hora d'informar amb una mirada interseccional. La discriminació per qüestió d'ètnia no s'esmenta en cap moment en la premsa tradicional, podem dir llavors que a partir d'aquest moment no es realitza una cobertura interseccional perquè no s'informa sobre com interaccionen les múltiples opressions entre si. En canvi, la premsa alternativa sí que destaca el fet que la majoria de dones procedeixen d'altres països, en el cas de *Pikara* esmenten l'origen d'una "migració feminitzada" i com aquestes treballadores per la seva condició d'immigrant acaben ocupant feines més precàries com el treball de cures. A més, exposen les relacions entre l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica, on expliquen els orígens colonialistes i esclavistes d'aquesta activitat i quins són els seus vestigis.

En darrer lloc, la qüestió de classe com a tercer eix d'opressió és l'aspecte més tractat tant en els mitjans tradicionals com en els alternatius a través de la cobertura que es fa envers la situació laboral tan precària i vulnerable que pateix el col·lectiu de cambreres de pis. En concret, els mitjans informen sobre les reivindicacions i demandes que exigeixen des del col·lectiu i les condicions de feina a les quals estan sotmeses. Però, tot i això, la premsa alternativa tendeix a profunditzar més en conceptes com precarietat o externalització. Els baixos salaris o la sobrecàrrega de feina també són qüestions analitzen més en els mitjans alternatius. En general, aquests ofereixen una visió més aprofundida i un context que explica les causes d'aquesta opressió, en comparació amb la premsa tradicional.

D'altra banda, a l'hora de destacar diferències, cal mencionar que *Pikara* ofereix una cobertura que va més enllà de les estadístiques i els testimonis de Les Kellys. Aquest mitjà alternatiu contextualitza la precarietat laboral del col·lectiu acompanyant les informacions més expositives amb reflexions que enriqueixen el text. Un exemple és l'ús de conceptes de la filòsofa Silvia Federici per explicar al lector com la feina de Les Kellys és una ocupació invisibilitzada pel fet que es relaciona amb el treball reproductiu no assalariat i, per tant, és una feina sense rellevància.

En definitiva, la cobertura que fan els mitjans alternatius sobre les discriminacions que pateixen Les Kellys visibilitza i contextualitza la interrelació entre les diverses opressions i, per consegüent, és molt més completa que no pas el discurs que ofereix els mitjans tradicionals. Per tant, a diferència de *El Mundo* i *El País*, *El Salto* i *Pikara* tendeixen a incorporar una mirada interseccional en les seves narratives a l'hora de donar veu a grups vulnerables víctimes de múltiples opressions.

Per acabar, ens agradaria deixar constància de les limitacions amb les quals ens hem trobat a l'hora de desenvolupar aquesta investigació. El principal obstacle ha estat la manca d'estudis i investigacions sobre la teoria interseccional aplicada al periodisme, ja que és un concepte relativament recent, que ara es comença a aplicar en diferents àmbits com a l'educació o a les polítiques públiques... Un concepte complex que no és fàcil d'aplicar fóra del discurs abstracte.

Al nostre cas, partíem de dues qüestions que si han estat tractades en profunditat però de manera independent: la teoria interseccional i la funció social del periodisme. No obstant això, no hem localitzat estudis de com aquesta teoria s'aplica en l'àmbit dels mitjans de comunicació.

És per això que considerem el present treball pioner en el camp de la interseccionalitat aplicada al periodisme. El nostre propòsit és que aquesta investigació posi sobre la taula la necessitat de fomentar narratives periodístiques més inclusives que treballin a través d'una mirada interseccional. Volem que els esforços dedicats a aquest document impulsin futures investigacions a construir un marc acadèmic en matèria d'interseccionalitat i periodisme. Justament el tancament

d'aquest projecte ha coincidit amb la publicació del llibre "Interseccionalitat" de Marta Rodo-Zarate (2021). Això ha impedit la seva incorporació al nostre marc teòric, però potser és una prova de que el camí ja està obert.

7. Bibliografia

Ahmed, L. (1992) Women and gender in Islam: Historical roots of a modern debate. New Haven: Yale University Press, 1992.

Alarcón, N. (1990). The Theoretical Subject(S) of This Bridge Called My Back and Anglo-American Feminism. En Making Face, Making Soul. Creative and Critical Perspectives by Women of Color. 356-369. San Francisco: Aunt Lute Foundation.

Al Najjar Trujillo, T., Arévalo Salinas, A. I., y Vilar Sastre, G. (2020) Aproximación a los medios periodísticos alternativos en España. Actas del III Congreso Internacional Move.Net sobre Movimientos Sociales y TIC (3º. 2019. Sevilla). 145-154.

Al Najjar Trujillo, T., Arévalo Salinas, A. I., y Vilar Sastre, G (2020). Medios informativos alternativos y economía solidaria en España. Psicoperspectivas. Vol.19 N°2

Arroyo, J. (22 juny 2017). Multa de 2,6 millones por los contratos abusivos de 275 'kellys' en cuatro hoteles. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/economia/2017/06/22/actualidad/1498153929_094267.html

Arroyo, J. (22 juny 2017). Multa de 2,6 millones por los contratos abusivos de 275 'kellys' en cuatro hoteles. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/economia/2017/06/22/actualidad/1498153929_094267.html

Atton, C. (2002). Alternative media: Approaching Alternative Media: Theory and Methodology. Napier University, Scotland.

Atton, C. (2003). What is 'Alternative' Journalism? Journalism: Theory, Practice & Criticism, 4(3), 267-272. <https://doi.org/10.1177/14648849030043001>

Barranquero Carretero, A., & Sánchez Moncada, M. (2018). Cooperativas de medios en España. Un periodismo emprendedor y ciudadano en tiempos de crisis. *REVESCO: Revista de estudios cooperativos*, (128), 36-58.

Barroso, C. y Costa, A. O. (1983). *Mulher. Mulheres*. Río de Janeiro: Cortez Editora, Fundação Carlos Chagas.

Brito, I., Aguilar, L. (25 novembre 2020). Trabajadoras del hogar de Honduras al Estado español, violencias y precarización. *Pikara Magazine*. Recuperat de: <https://www.pikaramagazine.com/2020/11/trabajadoras-del-hogar-de-honduras-al-estado-espanol-violencias-y-precarizacion/>

Buitrago Trujillo, H. A., Betancur Gómez, C. y Zuluaga Quiceno, E. (2016). Medios de comunicación para el cambio social y comunicación para el fortalecimiento del tejido social. *Comunicación*, (34), 85-97. Recuperat de: <https://revistas.upb.edu.co/index.php/comunicacion/article/view/1665>

Cadau, S. (2020) Periodismo feminista: fuentes, estrategias e impacto de la información en el público. Universidad Abierta Interamericana.

Camps Cervera, M. Victoria (1995). Responsabilidad social de los medios de comunicación. *Leviatán: Revista de hechos e ideas*, Nº 61, págs. 99-110.

Carastathis, A. (2014). The concept of intersectionality in feminist theory. *Philosophy Compass*, 9(5), 304-314.

Castells, M. (2008). Comunicación, poder y contrapoder en la sociedad red (I). Los medios y la política. *Telos: Cuadernos de comunicación e innovación*, 74, 13–24.

Codi deontològic | Col·legi de Periodistes de Catalunya. (2016). Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/codi-deontologic>

Colmenero, R. (26 agost 2019). Ibiza hace historia con la primera huelga de kellys. *El Mundo*. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/baleares/2019/08/26/5d638aeffc6c83f32f8b4609.html>

Cordero, K., Troya, A. (22 juliol 2020). De vuelta a los cimientos coloniales. El panorama de las trabajadoras remuneradas del hogar ante la pandemia y despojo neoliberal. *Pikara Magazine*. Recuperat de: <https://www.pikaramagazine.com/2020/07/de-vuelta-a-los-cimientos-coloniales-el-panorama-de-las-trabajadoras-remuneradas-del-hogar-ante-la-pandemia-y-despojo-neoliberal/>

Corrales García, F., & Hernández Flores, H.G. (2009). La comunicación alternativa en nuestros días: un acercamiento a los medios de alternancia y la participación. *Razón y Palabra*, (70).

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *The University of Chicago Legal Forum*, 1989, 139 - 167.

Crenshaw, Kimberle (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of color. *Intersectionality, Stanford Law Review*, nº 43, pp. 1241-1299.

Crespo Alcaraz, M. (2013). Ética en el cuarto poder. La nueva realidad del periodismo. Universidad de Murcia. Cambio del papel social.

Cruz Vilain, M. A. (2013). Los Medios Masivos de Comunicación y su papel en la construcción y deconstrucción de identidades. *Bibliotecas. Anales de Investigación*, 8-9, 189-199.

Cubillos Almendra, J. (2015). La importancia de la interseccionalidad para la investigación feminista. *Oxímora Revista Internacional de Ética y Política*, nº 7, 119-137.

Damonti, P. Desigualdades de género y procesos de empobrecimiento y exclusión social. VIII Informe FOESSA. Documento de trabajo 3.10. Recuperat de: <https://www.foessa.es/main-files/uploads/sites/16/2019/05/3.10.pdf>

DeGraffenried v. GENERAL MOTORS ASSEMBLY DIV., ETC., 413 F. Supp. 142 (E.D. Mo. 1976)

Delgado, C., Gómez, M. (12 juliol 2018). Las 'kellys', la brecha salarial y las subcontratas, prioridades del Gobierno en el plan contra la precariedad. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/economia/2018/07/11/actualidad/1531337412_675864.htm

De Zutter, S. (2016). La influencia de la ideología y la línea editorial en la selección de artículos periodísticos traducidos: estudio de caso a partir de dos diarios españoles. Universiteit de Gent, Bélgica.

Donaire, S. (29 agost 2020). El precario verano que avanza un crudo invierno para las kellys de Ibiza. *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/baleares/precario-verano-avanza-crudo-invierno-kellys-ibiza>

Echaniz, A y Pagola, J (2004) Ética profesional de la comunicación. Bilbao. Desclee de Brouwer.

El Mundo. (13 abril 2021). Unidad Editorial, líder de la prensa diaria en España. El Mundo. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/television/medios/2021/04/13/6075d9a0fdddf92908bfd8f.html>

El Mundo (Espanya). (s. f.). A Wikipedia, la enciclopèdia lliure. Recuperat el 22 de maig de 2021, de [https://es.wikipedia.org/wiki/El_Mundo_\(Espa%C3%B1a\)#L%C3%ADnea_editorial](https://es.wikipedia.org/wiki/El_Mundo_(Espa%C3%B1a)#L%C3%ADnea_editorial)

El País. (19 març 2021). EL PAÍS supera la barrera de los 100.000 suscriptores digitales y consolida el nuevo modelo. El País. Recuperat de: <https://elpais.com/sociedad/modelo-de-suscripcion/2021-03-18/los-suscriptores-digitales-de-el-pais-superan-la-barrera-de-los-100000-y-consolidan-el-nuevo-modelo.html>

El Salto. (26 juny 2018). Por qué hacerse socio/a. *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/salto-de-carro/por-que-hacerse-socio-socia>

Expósito Molina, C. (2013). ¿Qué es eso de la interseccionalidad? Aproximación al tratamiento de la diversidad desde la perspectiva de género en España. *Investigaciones Feministas*, 3, 203-222. https://doi.org/10.5209/rev_INFE.2012.v3.41146

Fernández, A.I, Betanzos, J.M. (22 març 2021). Las Kellys en la encrucijada. *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/el-jornal-andaluz/kellys-en-encrucijada-i>

Fernández, A.I, Betanzos, J.M. (29 març 2021). Las Kellys en la encrucijada (y II). *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/el-jornal-andaluz/kellys-en-encrucijada-ii>

Fernández, J. (2021). *Abrir El Melon*. Libros Del K.O.

Fleischman, L., Ginesta, X., & López Calzada, M. (2009). Los medios alternativos e Internet: un análisis cualitativo del sistema mediático español. *Andamios, Revista de Investigación Social*, 6(11), 257. <https://doi.org/10.29092/uacm.v6i11.160>

Gaibar, L. (26 setembre 2017). Las camareras de piso luchan por dignificar sus condiciones y derechos laborales. *El Salto*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/las-kellys/las-kellys-plantan-cara-a-la-precariedad>

Gonem Rovetto, F & Solà Simelio, N (2009). La representación de las mujeres trabajadoras en la prensa española. *Cuestiones de género: de la igualdad y la diferencia*. Nº 4, 193-216.

Harris, A. «Race and essentialism in feminist legal theory.» *Stanford Law Review* 42 (1990): 581-616.

Hasan, V. F., & Gil, A. S. (2014). Estrategias del periodismo feminista: prácticas y política en la reconfiguración del espacio comunicacional. *Perspectivas de la Comunicación*, Vol.7, N°2, 42-54.

Hernández Artigas, A. (2018). Opresión e interseccionalidad. Vulnerabilidad, justicia y salud global. *Iemata, Revista Internacional de Éticas Aplicadas*, n° 26, 275-284.

King, Deborah. 'Multiple Jeopardy, Multiple Consciousness: The Context of a Black Feminist Ideology.' *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 14.1 (1988): 42–72.

La Barbera, M. (2016). Interseccionalidad, un “concepto viajero”: orígenes, desarrollo e implementación en la Unión Europea. *Interdisciplina*, 4(8).
<https://doi.org/10.22201/ceiich.24485705e.2016.8.54971>

La Barbera, M. C. (2017). Interseccionalidad. *EUNOMÍA. Revista en Cultura de la Legalidad*, (12), 191-198.

León, M. (20 febrer 2018). Todo se limpia, y prácticamente todo lo limpian mujeres. *Pikara Magazine*. Recuperat de:
<https://www.pikaramagazine.com/2018/02/todo-se-limpia-y-practicamente-todo-lo-limpian-mujeres/>

Lugones, M. (2005). Multiculturalismo radical y feminismos de mujeres de color. *Revista Internacional de Filosofía Política*, n. 25, pag. 62

Magliano, M. J. (2015). Interseccionalidad y migraciones: potencialidades y desafíos. *Revista Estudos Feministas*, 23(3), 691–712.
<https://doi.org/10.1590/0104-026x2015v23n3p691>

Mani, L. (1987). Contentious Traditions: The Debate on Sati in Colonial India. *Cultural Critique*, n° 7, 119-156.

Mariano Rajoy debe demostrar que su reunión con las camareras de piso es algo más que un gesto propagandístico. *El País*. Recuperat de:
https://elpais.com/elpais/2018/04/06/opinion/1523039376_038926.html

Martínez Polo, J.M y Martínez Sánchez, J. (2017). El Salto y su propuesta de periodismo cooperativo: Redes.com. Revista de estudios para el desarrollo social de la Comunicación, 15, 224-249.

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. Public opinion quarterly, 36(2), 176-187.

Mesyngier, L., Greco, J., & Mansilla, M. I. (2019). Conquistar audiencias: un periodismo feminista y transversal. 1º Congreso Internacional de Ciencias Humanas. Escuela de Humanidades, Universidad Nacional de San Martín.

Moltó, D. (26 agost 2018). Las kellys protestan en Alicante por sus condiciones laborales. *El Mundo*. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/alicante/2018/08/26/5b81810be2704ef4b38b4584.html>

Moraes, D. D., Ramonet, I., & Serrano, P. (2019). Medios, poder y contrapoder: De la concentración monopólica a la democratización de la información. Editorial Biblos. Obiora, Amede. «Reconsidering Customary Law.» Legal Studies Forum, nº 17 (1993): 217-252.

Oliva, M. (6 abril 2018). La lucha de ‘Las Kellys’ por salir de la invisibilidad. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2018/04/06/opinion/1523039376_038926.html

Ortiz, A.M. (5 agost 2018). Las kellys sacan los trapos sucios por la igualdad. *El Mundo*. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/espana/2018/08/05/5b65ee8cca474188538b4623.html>

Parella Rubio, S. (2000). El trasvase de desigualdades de clase y etnia entre mujeres: los servicios de proximidad. Papers. Revista de Sociologia, vol.60, 275. <https://doi.org/10.5565/rev/papers/v60n0.1043>

Parella Rubio, S. (2005). Segregación laboral y vulnerabilidad social de la mujer inmigrante a partir de la interacción entre la clase social, el género y la etnia. El uso de las políticas sociales por las mujeres inmigrantes, 97-136.

Pikara Magazine. ¿Qué es Pikara Magazine? *Pikara Magazine*. Recuperat de: <https://www.pikaramagazine.com/por-que-pikara-2/>

Ribas, S. (10 març 2019). Las kellys: “los políticos sólo buscan la fotito”. *El Mundo*. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/baleares/2019/03/10/5c84e88121efa09a0b8b45e2.html>

Ruiz de Elvira, Álvaro. (13 abril 2021). La SER se afianza en el primer puesto con 4.367.000 oyentes, los mejores datos en cuatro años. *El País*. Recuperat de: <https://elpais.com/television/2021-04-13/la-ser-consigue-su-mejor-resultado-en-los-ultimos-3-anos-con-4367000-oyentes-y-afianza-su-liderazgo.html>

Sales Gelabert, T. (2017). Repensando la interseccionalidad desde la teoría feminista. *Ágora: Papeles De Filosofía*, 36(2). <https://doi.org/10.15304/ag.36.2.3711>

Sánchez de la Nieta Hernández, M. N., & Fuente Cobo, C. (2020). Periodismo vs desinformación: la función social del periodista profesional en la era de las fake news y la posverdad. *Sintaxis*, 1(4), 1–18. <https://doi.org/10.36105/stx.2020n4.01>

Sandoval, C. (1991). *Methodology of the Oppressed*. Minneapolis: University of Minnesota Press

Sandoval, C (2004). Nuevas ciencias. Feminismo cyborg y metodología de los oprimidos. En *Otras inapropiables: feminismos desde las fronteras*, de Avtar Brah, Chela Sandoval, bell hooks et al., 81-106. Madrid: Traficantes de Sueños.

Spelman, E. (1988). *Inessential Woman: Problems of Exclusion in Feminist Thought*. Boston: Beacon..

Spivak, G. C. (1988). Can The Subaltern Speak? En *Marxism and the interpretation of Culture*, de Cary Nelson y Lawrence Grossberg. Chicago: University of Illinois Press. 271-313.

Valls, F. (31 agost 2019). La izquierda, 'Las kellys' y la precariedad. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/ccaa/2019/08/31/catalunya/1567255198_739233.html

Vaquero, E. (27 setembre 2018). Escoba en mano y puño en alto. *Pikara Magazine*. Recuperat de: <https://www.pikaramagazine.com/2018/09/kellys-trabajadoras-domesticas/>

Viveros Vigoya, M. (2016). La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación. *Debate feminista*, nº 52, 1-17.

YUVAL-DAVIS, Nira (2006). "Intersectionality and Feminist Politics." *European Journal of Women's Studies*, 13(3)

Zeller, C (2017). El periodismo en la era de las desigualdades. Localización: Clivatge. Estudis i testimonis sobre el conflicte i el canvi socials, Nº. 5. pág 332-356.

8. Annexos

EL MUNDO

1. 5/8/2018 Las kellys sacan los trapos sucios por la igualdad

<https://www.elmundo.es/espana/2018/08/05/5b65ee8cca474188538b4623.html>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	978	No llenguatge inclusiu
Secció	Espanoles que mueven España	
Gènere	Reportatge	
Fotografies	1	Peu de foto: La empleada del hogar y activista feminista, Rafaela Pimentel Font: EL MUNDO
Fonts	1	Rafaela Pimentel, treballadora domèstica i activista feminista

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista	<i>El grupo de las trabajadoras del hogar tiene fama de ser de los batallones más tenaces y ruidosos del movimiento feminista</i>	

Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)		<i>subió al escenario tras la multitudinaria manifestación del 8-M en nombre de las mujeres que se dedican al "invisible trabajo de los cuidados"</i>	
Feminització del treball de les kellys		<i>el 96% son mujeres</i>	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des		

d'una perspectiva històrica		
-----------------------------	--	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball		
	Salaries		
	Contractes		
	Accés a beneficis socials	<i>En total somos aproximadamente dos millones, pero sólo 435.000 de nosotras estamos afiliadas a la Seguridad Social</i>	
Reivindicacions/ demandes	<i>Sus protestas ahora están centradas en que se derogue la enmienda del PP a los Presupuestos Generales que retrasa la incorporación de las trabajadoras del hogar al Régimen de la Seguridad Social hasta 2024 cuando estaba previsto para 2019. "Y en que España se sume al Convenio 189 [sobre el trabajo decente] de la OIT, que garantizaba que tuviéramos los mismos derechos que cualquier trabajador"</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies			

laborals		
Desequilibri de sous		
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys		
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

2. 26/8/2018 Las kellys protestan en Alicante por sus condiciones laborales

<https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/alicante/2018/08/26/5b81810be2704ef4b38b4584.html>

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	482	No llenguatge inclusiu
Secció	Sociedad	
Gènere	Notícia	

Fotografies	1	Peu de foto: Las 'kellys', concentradas ayer en Alicante Font: EL MUNDO
Fonts	3	1. Maria Fresneda, portaveu kellys 2. Patricia Carrillo Sevilla, Secretaria general de serveis de comissions obreres a Alacant 3. Consuelo Navarro Sánchez, Secretaria General del sindicato en l'Alacantí-les Marines,

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la			

família		
Violència de gènere i agressions sexuals		

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball	<i>la externalización como uno de los principales agravantes de la situación abaratar el sueldo de las trabajadoras contratadas hasta un 40% y recrudece sus condiciones, ya que llegan a hacer el doble de horas pactadas y a asumir una carga de trabajo todavía mayor.</i>	
	Malalties derivades	<i>un trabajo repetitivo, que provoca un gran desgaste musculoesquelético y acarrea un elevado estrés</i>	

		<i>El aumento del absentismo y de los accidentes laborales, derivados de la sobrecarga de trabajo y puso en evidencia la necesidad de reforzar la carga inspectora</i>	
	Falta d'inspecció laboral	<i>puso en evidencia la necesidad de reforzar la carga inspectora</i>	
	Sobrecàrrega de treball	<i>ya que llegan a hacer el doble de horas pactadas y a asumir una carga de trabajo todavía mayor.</i> <i>En general, el nivel de explotación en los hoteles de Alicante es elevado. Se nos asigna una cantidad de habitaciones -especialmente en verano- que es inasumible.</i>	
	Salaris		
	Contractes		
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>denunciar la sobrecarga de trabajo a la que están sometidas y reclamar medidas como la jubilación anticipada o el reconocimiento de sus enfermedades laborales.</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del			

treball de les kellys		
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

3. 10/03/2019 Las kellys: “los políticos sólo buscan la fotito”

<https://www.elmundo.es/baleares/2019/03/10/5c84e88121efa09a0b8b45e2.html>

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	623	No hi ha llenguatge inclusiu.
Secció	Ibiza	
Gènere	Notícia	
Fotografies	1	Peu de foto: Concentración de Kellys -camareras de piso- en Ibiza. Font: EL MUNDO
Fonts	1	Les Kellys d'Ibiza

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista		<i>Sin buscarlo, el colectivo de camareras de piso en Ibiza se ha convertido en un símbolo de la lucha feminista, con un papel destacado en las distintas actividades y manifestaciones celebradas con motivo del 8M.</i>	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial	<i>En la manifestación del viernes en Ibiza se exigió que se rompa la división sexual del trabajo que condena a la mujer a la precariedad, la discriminación laboral y los trabajos «peor pagados, no remunerados, invisibles e ilegales».</i> <i>Las manifestantes, más de 3.000 en Ibiza, denunciaron también que el salario medio de las mujeres en Baleares es de 16.490 euros anuales, un 20,9% menos que los hombres.</i>	
	Discriminació en la formació, la		

	qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball	<i>En la manifestación del viernes en Ibiza se exigió que se rompa la división sexual del trabajo que condena a la mujer a la precariedad, la discriminación laboral y los trabajos «peor pagados, no remunerados, invisibles e ilegales».</i>	
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS

Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades	<i>No es poco habitual que estas profesionales, (...), sufran arritmias e incluso ansiedad.</i>	
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	<i>Las Kellys insisten en que su día a día es «horroroso». «Desde que empezamos, vamos corriendo toda la jornada. No podemos ni ir al baño. Trabajamos, pero no como el resto porque vamos a destajo y eso hay que cambiarlo ya»</i> <i>El empresario pretende que hagamos más trabajo del que cualquiera puede soportar.</i>	
	Salaris		
	Contractes		
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>«jubilación anticipada nos vendría muy bien y es que es imposible llegar a los 67 años haciendo el trabajo que hacemos, aunque hablaremos más de la carga de trabajo, por lo menos para llegar a una jubilación un poco digna. Así, llegamos destrozadas».</i> <i>el colectivo de las Kellys de Ibiza lleva una «larga» lucha para reivindicar una jubilación a los 60, el reconocimiento de sus enfermedades como enfermedades laborales y la sobremedicación a causa de la carga de trabajo.</i>		

Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>Pese a las promesas de muchos políticos, «todo sigue igual y no ha mejorado nada».</i> <i>«Ahora se habla mucho del tema otra vez, pero pensamos que es por las elecciones y todos los políticos quieren hablar con nosotras pero no se nota ningún cambio»</i> <i>Incrédulas ante las promesas de los políticos, critican que estos sólo buscan «postureo y la fotito» y «sólo vemos que quieren vendernos cosas que ni ellos mismos se creen. Sólo quieren nuestro voto».</i>	
Represàlies laborals	<i>Algunos directores de establecimientos hoteleros «nos tienen enfiladas, pero tenemos que defender nuestra dignidad».</i>	
Desequilibri de sous		
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys		
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

4. 26/8/2019 - Ibiza hace historia con la primera huelga de kellys

<https://www.elmundo.es/baleares/2019/08/26/5d638aeffc6c83f32f8b4609.html>

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	601	No hi ha llenguatge inclusiu
Secció	Balears	
Gènere	Notícia	
Fotografies	1	No s'indica la font. El peu de foto és: "Pocos sectores habían recibido hasta ahora tanto apoyo social en la isla de Ibiza como el que han recibido las 'kellys' este fin de semana." A la imatge es veu una manifestació de les kellys.
Fonts	2	-Milagros Carreño, portavoz huelga camareras de piso -Vicent Marí, presidente del Consell i conseller de Turismo

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
------------	--------------	------------

Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMEN TARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball		
	Salariis		
	Contractes		
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>Las kellys piden que se cumpla la ley y se aplique correctamente el Plan de Riesgos Laborales en Seguridad y Salud 31/1995, incluyendo la perspectiva de género.</i> <i>También reducir la carga de trabajo a partir de una ampliación de plantilla; así como que enfermedades crónicas psicosociales como el estrés, la ansiedad y la depresión, o físicas como dolores de espalda y articulares, tendinitis e insomnio, se reconozcan como enfermedades derivadas del puesto de trabajo.</i> <i>También quieren que su trabajo se reconozca como de riesgo, y se les otorgue el derecho a la jubilación anticipada. Así como que se realicen más inspecciones de trabajo, ya que actualmente sólo se llevan a cabo en un 4,5% de hoteles de Ibiza y Formentera.</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>“Antes de dar este último paso a la huelga, en meses anteriores, tuvimos reuniones con los diferentes agentes sociales y económicos de la isla: patronal, sindicatos, así como con el propio Govern balear, pero nadie nos hace caso”</i>		

	<i>Promeses no cumplides: vigilaría la carga de trabajo de las camareras de piso para que no suponga un daño para su salud». E incluso se iba a «establecer un límite en la carga laboral».</i> «es muy triste ver cómo CCOO y UGT, después de años abanderando la defensa a ultranza» de sus causas no hayan estado a su lado esta vez	
Represàlies laborals	<i>habrían sido muchas más, «pero había mucho miedo», aseguró la portavoz. «El sábado, cuando estábamos de piquetes, había compañeras llorando dentro de un hotel de cinco estrellas porque el director y la gobernanta no las dejaban salir a protestar», aseguró Carreño.</i>	
Desequilibri de sous		
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>“Antes de dar este último paso a la huelga, en meses anteriores, tuvimos reuniones con los diferentes agentes sociales y económicos de la isla: patronal, sindicatos, así como con el propio Govern balear, pero nadie nos hace caso”</i>	
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

EL PAÍS

5. **22/06/2017 - Multa de 2,6 millones por los contratos abusivos de 275 'kellys' en cuatro hoteles**

https://elpais.com/economia/2017/06/22/actualidad/1498153929_094267.html

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1100	No llenguatge inclusiu
Secció	Economia	
Gènere	Notícia	
Fotografies	1	Peu de foto: El edificio de Sevilla donde tiene su sede la empresa Externa Team Font: Paco Puentes
Fonts	9	1. Inspecció de treball 2. Ministeri de Treball 3. testimoni anònim de dues kellys 4. Pedro María Bugayllal propietari d'Externa Team 5. Un portaveu del grup Hotusa 6. Rafael García, secretari d'organització d'hosteleria de la UGT a Sevilla 7. Pepa Cuaresma, secretària general de serveis a Sevilla de Comissions Obreres 8. Manuel Cormax, president de la patronal

		dels hotelers sevillans 9. Carolina Martín, presidenta de Capise; associació de cambreres de pis a Sevilla
--	--	--

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys		<i>Las kellys suelen ser mujeres con hijos</i>	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família		<i>Las kellys suelen ser mujeres con hijos</i>	
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	<i>Cada trabajadora debe culminar 14 habitaciones en seis horas diarias, pero como nunca les da tiempo, emplean entre una y dos horas extra sin remunerar</i>	
	Salaris	<i>Cada trabajadora debe culminar 14 habitaciones en seis horas diarias, pero como nunca les da tiempo, emplean entre una y dos horas extra sin remunerar.</i> <i>Los sindicatos tildan de "semiesclavitud" las condiciones de trabajo de las kellys, que han perdido</i>	

		<i>un 40% de su sueldo en el último lustro gracias a estas empresas de multiservicios</i> <i>El dueño de la firma sancionada, Pedro María Bugayllal, admite que paga sueldos “bajos” y que “difícilmente” una familia puede salir adelante</i> <i>Hasta 2012, estas empleadas cobraban 1.200 euros de Hotusa por un contrato de ocho horas</i> <i>De este modo, la mayoría de empleadas pasarán a cobrar 619 euros en vez de 601 y la hora nocturna la cobrarán a 32 céntimos en lugar de 30 céntimos como hasta ahora</i>	
	Contractes		
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes			
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous	<i>denuncia que mientras que el convenio de hostelería sitúa sus salarios en torno a los 1.200 euros, algunas de ellas contratadas por empresas multiservicios llegan a cobrar menos de 500 euros</i>		
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys			

Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

6. **06/04/2018 - La lucha de 'Las Kellys' por salir de la invisibilidad**
Mariano Rajoy debe demostrar que su reunión con las camareras de piso es algo más que un gesto propagandístico
https://elpais.com/elpais/2018/04/06/opinion/1523039376_038926.html

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	617	No llenguatge inclusiu
Secció		
Gènere	Opinió	
Fotografies	1	Mariano Rajoy, con una representación del colectivo de las camareras de piso. EUROPA PRESS
Fonts	1	Cites de la pàgina web de les kellys

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva		

històrica		
-----------	--	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMEN TARIS
Precarització laboral	Externalització del treball	Con remuneraciones tan irrisorias como 2,5 euros por habitación limpiada y salarios que difícilmente sobrepasan los 700 euros netos al mes por jornadas de más de ocho horas, las camareras de habitaciones son víctimas de un sistema de externalizaciones a la baja del que ellas son el último eslabón.	
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral	Algunas subcontratistas van más allá y burlan la ley empleándolas con falsos contratos de formación	
	Sobrecàrrega de treball	Las que limpian hacen entre 20 y 25 habitaciones diarias, arrastrando por los pasillos carritos de hasta 100 kilos de peso	
	Salaris	Con remuneraciones tan irrisorias como 2,5 euros por habitación limpiada y salarios que difícilmente sobrepasan los 700 euros netos al mes por jornadas de más de ocho horas, las camareras de habitaciones son víctimas de un sistema	

		de externalizaciones a la baja del que ellas son el último eslabón “Somos las que sobrevivimos con 400, 600 u 800 euros...las que hacen horas extras ‘voluntarias’ y muchas veces no pagadas para llegar a fin de mes o por miedo a quedarnos en la calle.”	
	Contractes		
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>Desde el derecho a vacaciones remuneradas o a jubilarse anticipadamente a una remuneración justa. También piden que se reconozcan como enfermedad laboral las dolencias relacionadas con su trabajo</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>Las camareras de piso que trabajan en los hoteles necesitan algo más que una foto con Mariano Rajoy.</i> <i>Mariano Rajoy debe demostrar que su reunión con las camareras de piso es algo más que un gesto propagandístico</i> <i>El presidente del Gobierno debe demostrar ahora que lo que le ha impulsado a recibir en La Moncloa a las representantes de Las Kellys (...) no es solo un afán propagandístico para exhibir una sensibilidad social que no se encuentra en sus políticas.</i>		
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous	Solo así se explica que en la cadena de valor del negocio turístico, se pague tan poco dejar impecable una habitación por la que el cliente ha podido llegar a pagar hasta 300 euros.		

Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>El grado de explotación es proporcional al grado de invisibilidad.</i> <i>Las Kellys, acrónimo derivado de una expresión —"las que limpian"— con la que suelen ser ninguneadas tanto por los empleadores como por quienes se benefician de su trabajo.</i> <i>Las que limpian hacen entre 20 y 25 habitaciones diarias, arrastrando por los pasillos carritos de hasta 100 kilos de peso, sin recibir a veces ni los buenos días. Hacen su trabajo a contrarreloj sin que casi nadie se lo reconozca porque son transparentes.</i> <i>son sistemáticamente ignoradas por sus empleadores</i>	
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

7. 12/07/2018 Las 'kellys', la brecha salarial y las subcontratas, prioridades del Gobierno en el plan contra la precariedad

https://elpais.com/economia/2018/07/11/actualidad/1531337412_675864.html

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1038	No llenguatge inclusiu
Secció	Economia	
Gènere	Notícia	
Fotografies	1	Una camarera de piso o 'kelly' trabajando en un establecimiento de Sevilla. Font: Paco Puentes
Fonts		1. Ministeri de Treball

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial	<i>En 2016, la mujer percibió un salario medio un 20% inferior al percibido por el hombre, frente al 21,7% de 2007. “Y tienen una mayor</i>	

		<i>presencia en los niveles salariales bajos, el 40,3% de las mujeres tuvo en 2016 un salario inferior a 1.229 euros frente al 20,7% de los hombres”</i>	
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals		<i>En cuanto al acoso sexual, quieren que los inspectores verifiquen que las empresas cuentan con los sistemas obligatorios para prevenir el acoso y tramitar denuncias.</i>	

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		

La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		
---	--	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral	<i>se propone designar inspectores de trabajo especializados en esta materia en las provincias y las direcciones territoriales y ofrecerles formación específica</i>	
	Sobrecàrrega de treball	<i>destaca que es un colectivo "especialmente castigado por bajos salarios, ritmos de trabajo y sobreesfuerzos"</i>	
	Salariis	<i>destaca que es un colectivo "especialmente castigado por bajos salarios, ritmos de trabajo y sobreesfuerzos"</i>	
	Contractes	<i>tiene por finalidad una revisión, con carácter integral, de las condiciones laborales de las personas trabajadoras que integran el colectivo, prestando especial atención a quienes son contratados a través de empresas multiservicios, pero sin olvidar también la contratación a través de empresas de trabajo temporal</i>	

	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes			
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys			
Obstacles per organitzar-se sindicalment			
Esclavització del treball domèstic			

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

8. 31/08/2019 - La izquierda, 'Las kellys' y la precariedad
https://elpais.com/ccaa/2019/08/31/catalunya/1567255198_739233.html

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	845	No llenguatge inclusiu
Secció	-	
Gènere	Opinió	
Fotografies	1	Peu de foto: Dos “kellys” reparten octavillas a las puertas de un hotel de Barcelona. JOAN SÁNCHEZ
Fonts	2	-Luz Amparo, una kelly -Josep Fontana en referència a la seva obra Capitalisme i democràcia

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		

Vinculació de les kellys amb la família		
Violència de gènere i agressions sexuals		

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball		
	Salaris	<i>Ser camarera de piso es uno de los trabajos más duros y peor remunerados que existen: cobran entre</i>	

		<i>1,5 euros y dos euros por cada habitación que limpian.</i>	
	Contractes	<i>En el sector hay empresas en que el 85% de las camareras de habitación provienen de Empresas de Trabajo Temporal.</i>	
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>siguen luchando para pedir la jubilación anticipada por la dureza del trabajo —levantar colchones de hasta 30 kilos—, por el reconocimiento de las enfermedades laborales relacionadas con la carga de trabajo, contra la externalización del trabajo (subcontratas con ETT), por el incremento de las inspecciones laborales, por el cálculo y limitación de las cargas de trabajo, y, por último, en pro de la conciliación de trabajo y la vida familiar (acabar con dos semanas seguidas de trabajo).</i> <i>Las kellys piden la derogación de la reforma del Estatuto de los Trabajadores impulsada por el Gobierno de Mariano Rajoy, que consagró la desigualdad entre personas subcontratadas por ETT y trabajadores del sector hotelero.</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals	<i>Tienen miedo, porque sobre sus cabezas pesa la amenaza de represalias y la consiguiente pérdida de empleo.</i>		
Desequilibri de sous	<i>Hay un desequilibrio sideral entre los salarios que perciben las camareras de piso y los beneficios del sector hotelero, que facturó alrededor de 17.000 millones de euros el año pasado</i>		

	<i>Las kellys y el negocio hotelero son la metáfora de una sociedad descabezada, dividida por la brecha que separa la opulencia de la precariedad.</i> <i>Es fácil que su salario quede por debajo de los de los 750 euros mensuales, en contraste con lo que cuestan las habitaciones de hoteles de lujo.</i> <i>Hay un desequilibrio sideral entre los salarios que perciben las camareras de piso y los beneficios de un sector que facturó alrededor de 17.000 millones de euros el año pasado</i>	
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys		
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

EL SALTO

9. 26/09/2017 - Las camareras de piso luchan por dignificar sus condiciones y derechos laborales

<https://www.elsaltodiario.com/las-kellys/las-kellys-plantan-cara-a-la-precariidad>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	2614	No llenguatge inclusiu
Secció	Las Kellys	
Gènere	Reportatge	
Fotografies	2	1. Las Kellys organizan una cadena contra la precariedad

		laboral en Benidorm MIGUEL ÁNGEL VALERO 2. Mujeres apoyan a las kellys durante su cadena contra la precariedad en Benidorm
Fonts	5	Cecilia Rodrigo, integrante de la Asociación Kellys-Marina Baixa Yolanda García, Portavoz de la asociación Kellys-Marina Baixa Kellys de la concentración de junio Mari Carmen, camarera de piso en benidorm Rosa Luxemburgo: Quien no se mueve, no siente las cadenas

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista	<i>ése es el espacio en el que se sienten comprendidas, apoyadas y empoderadas. Ellas son mujeres que se unieron por un fin común: reivindicar unas condiciones laborales y salariales dignas.</i>	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)		
Feminització del treball de les kellys	<i>El de las camareras de pisos es un sector absolutamente feminizado. Las kellys son, en su mayoría, mujeres; muchas de ellas casadas y con hijos, que viven de alquiler y cuyas unidades familiares cuentan con ingresos modestos y a menudo</i>	

		<i>provenientes únicamente de su actividad en los hoteles.</i> Se da por sentado que, por ser mujer, sabes limpiar”.	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família		<i>El de las camareras de pisos es un sector absolutamente feminizado. Las kellys son, en su mayoría, mujeres; muchas de ellas casadas y con hijos, que viven de alquiler y cuyas unidades familiares cuentan con ingresos modestos y a menudo provenientes únicamente de su actividad en los hoteles. Esto dificulta, aún más, la lucha conjunta se suma la dificultad de conciliar la vida laboral con la familiar. El incremento de guarderías de proximidad o la mejora en facilidades para madres es otra de las demandas de las kellys, que a menudo perciben como un “quebradero de cabeza” garantizar el cuidado de su familia</i>	

	<i>mientras mantienen lo que con frecuencia supone el principal o único ingreso de sus hogares.</i>	
Violència de gènere i agressions sexuals		

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada	<i>muchas kellys son extranjeras</i>	
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball	<i>denuncian los abusos de sus empleadores, la sobrecarga de trabajo y el empeoramiento de sus condiciones laborales por la externalización del servicio,</i>	
	Malalties derivades	<i>Un ritmo de trabajo que pone en riesgo su salud y que se agrava en los meses</i>	

		<i>de temporada alta, no sólo porque se incrementa el volumen de actividad, sino también por las condiciones en las que lo desempeñan y el estrés que supone tener que hacerlo.</i>	
	Falta d'inspecció laboral	<i>las cesiones ilegales de empleadas, las sobrecargas de trabajo, los fraudes de los establecimientos que contrataban para hacer cuatro horas y obligan a hacer ocho, y un largo etcétera de irregularidades.</i> <i>o tenerlas “como una mercancía”, en palabras de las kellys, trabajando un par de horas en un hotel para trasladarlas acto seguido a otro. Este tipo de vicios empresariales se engloban en lo que ellas definen como la “mercantilización total del trabajo”</i>	
	Sobrecàrrega de treball	<i>denuncian los abusos de sus empleadores, la sobrecarga de trabajo y el empeoramiento de sus condiciones laborales por la externalización del servicio,</i>	
	Salaris	<i>Una práctica bastante habitual es la de contratar a la empleada en calidad de peón de limpieza en un hotel, por ejemplo, bajo el concepto de limpieza inaugural. Mientras la media de cotización de una</i>	

		<i>camarera de piso es de 1.100 euros, la de peón de limpieza es de 600.</i>	
	Contractes	<i>Una práctica bastante habitual es la de contratar a la empleada en calidad de peón de limpieza en un hotel, por ejemplo, bajo el concepto de limpieza inaugural. Mientras la media de cotización de una camarera de piso es de 1.100 euros, la de peón de limpieza es de 600.</i>	
	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes	<i>exigen que no se externalice el servicio para evitar que, a causa de la precariedad derivada de la subcontratación, existan “trabajadoras de segunda”.</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>un hotel es un hotel cuando tiene habitaciones, por eso nosotras somos parte fundamental de la estructura del establecimiento hotelero”</i> <i>Su rutina es la de preparar una habitación tras otra sabiendo que nadie les agradecerá su labor ni les felicitará por el trabajo bien hecho y que,</i>		

	<i>muy al contrario, si cometen un error serán señaladas. Sienten que el uniforme del trabajo les vuelve invisible, les despersonaliza. Incluso en el propio hotel sus compañeros se refieren a ellas como “las chicas” de la limpieza.</i> <i>muchas kellys coinciden en definir que su trabajo es menospreciado. “A menudo hemos vuelto a casa con la sensación de no ser nadie”,</i>	
Agreujament laboral per la pandèmia		
Obstacles per organitzar-se sindicalment	<i>muchas kellys son extranjeras, llevan poco residiendo en Benidorm o simplemente no conocen las dinámicas sindicales.</i> <i>“muchas no conocen sus derechos o no saben a quién deben dirigirse para hacerlo”.</i>	
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

10. 29/8/2020 El precario verano que avanza un crudo invierno para las kellys de Ibiza

<https://www.elsaltodiario.com/baleares/precario-verano-avanza-crudo-invierno-kellys-ibiza>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	810	No llenguatge inclusiu)
Secció	Baleares	
Gènere	Reportatge	
Fotografies		1. Un grupo de camareras de piso se manifiesta durante un piquete informativo en Sant Antoni de Portmany, Eivissa, en la huelga de agosto del 2019 Font: Santi Donaire 2. Milagros, 55 años, en la sede del sindicato CGT de Santa Eulalia del Río, Eivissa, donde realiza asesoramiento sindical un par de días a la semana. Font: Santi Donaire 3. Piedad, 51 años, lleva más de 20 años trabajando como kelly en Eivissa y es fundadora de las primeras asambleas de trabajadoras. Font: Santi Donaire 4. La bahía de Sant Antoni de Portmany, Eivissa, vacía de turistas durante una mañana de agosto de 2020. Font: Santi Donaire
Fonts		1. Milagros, kelly 2. Raquel, kelly 3. Josefa, kelly 4. Institut Nacional d'Estadística

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família		<i>Todas reconocen que el impacto económico en sus familias está siendo muy duro por la falta de trabajo. "Vamos a comer pasta todos los días este invierno. El pollo lo dejamos para el cumpleaños del niño"</i>	
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	<i>este año han ido a la racanería y al low cost exagerado: no están contratando a nadie extra, hemos estado con el mínimo personal pero con más trabajo que nunca</i>	
	Salaris		
	Contractes	<i>Muchas son fijas discontinuas y han podido cobrar el ERTE desde el inicio del Estado de alarma, otras, sin embargo, no han sido contratadas esta breve temporada</i>	
	Accés a beneficis socials		

Reivindicacions/ demandes	<i>En su hoja de reivindicaciones señalaban las fuertes presiones por parte de sus jefes, que las obligan a hacer hasta 26 habitaciones en jornadas de menos de seis horas, sin tiempo para ir al baño o para desayunar, y teniendo que afrontar enfermedades y lesiones crónicas no reconocidas por la inspección de trabajo</i>	
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical		
Represàlies laborals	<i>denuncia que sus jefes están más molestos este año como consecuencia de la huelga del año pasado. "El primer día de temporada nos quejamos de la carga de trabajo extra de este año y al día siguiente teníamos una carta cada una, amenazándonos con sanciones sino cumplíamos con el trabajo impuesto</i>	
Desequilibri de sous		
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys		
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

11. 22/3/2021 - Las Kellys en la encrucijada

<https://www.elsaltodiario.com/el-jornal-andaluz/kellys-en-encrucijada-i>

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1418	no llenguatge inclusiu
Secció	El Jornal Andaluz	
Gènere	Reportatge/Estudi	
Fotografies	1	Peu de foto: La situación de las camareras de piso es especialmente grave debido a la precariedad en las que se encontraba ya el colectivo. Font: David F.Sabadell
Fonts	7	1. Article "La desigualdad entre hombres y mujeres en el sector hotelero español" 2. Article "International Perspectives on Women and Work in Hotels, Catering and Tourism" 3. Article a la BBC de James Badcock 4. Comissions Obreres 5. Institut Nacional d'Estadística 6. Tesi de Final de Grau de Marta Jarque 7. Plataforma Kellys illes balears

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista			
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys		<i>En este sector, altamente feminizado (entre un 95% y un 98% del total de las camareras de piso, más de 200.000, son mujeres)</i>	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial	<i>los puestos de trabajo que ocupan son mayoritariamente los peores en términos de remuneración y reconocimiento social</i> <i>la hostelería, sector en el que el sueldo medio es de poco más de 14.300 euros (...) dentro de ese ámbito, el salario medio anual de las mujeres es incluso más bajo: apenas 12.808 euros</i>	
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines	<i>los puestos de trabajo que ocupan son mayoritariamente los peores en términos de</i>	

		<i>remuneración y reconocimiento social</i>	
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball		
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals		<i>Por vergüenza o miedo a perder el trabajo, multitud de camareras de piso han sido víctimas de acoso sexual y amenazas. Declaraciones de mujeres que han sufrido en primera persona este tipo de situaciones han relatado ofrecimientos a cambio de dinero, bloqueo de puertas de las habitaciones y coacciones.</i>	

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des		

d'una perspectiva històrica		
-----------------------------	--	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball	<i>la reforma laboral que adoptó el gobierno español en 2012 les ha afectado gravemente al “permitir que los hoteles contraten los servicios de limpieza a empresas que no respetan los estándares habituales de la industria”,... Desde dicha reforma, las limpiadoras de hoteles están externalizadas a pesar de que este rol supone el 30% de las plantillas de los hoteles</i> <i>La externalización es un mecanismo para reducir costes salariales de forma permanente. De esta manera los hoteles ahorrarían costes laborales, transfiriendo sus obligaciones a las empresas externas y estas, a su vez, a sus trabajadoras.</i>	
	Malalties derivades	<i>lesiones por accidentes laborales; dolores de hombro, espalda y nuca, y, de forma más amplia, dolor generalizado, así como trastornos músculo-esqueléticos; enfermedades y alergias dermatológicas, respiratorias e infecciones; trastornos de sueño, fatiga y alteraciones en la alimentación; hipertensión;</i>	

		<i>estrés y otros trastornos psicológicos, incluyendo la depresión, que podrían dar lugar a elevados niveles de abandono del empleo; mayor incidencia de hábito de fumar; y problemas en el estado general de salud</i>	
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	<i>salarios más bajos; mayor carga laboral; acceso restringido a beneficios sociales como días de vacaciones pagadas o baja por enfermedad.</i> <i>Estas empleadas limpian, de media, 30 habitaciones de hotel cada día, cargan con carros de hasta 100 kilos y recorren, aproximadamente, 15 kilómetros a lo largo de su jornada laboral</i>	
	Salaris	<i>salarios más bajos; mayor carga laboral; acceso restringido a beneficios sociales como días de vacaciones pagadas o baja por enfermedad.</i> <i>De media, las kellys cobran entre dos y tres euros por arreglar una habitación.</i>	
	Contractes	<i>predomina la variedad de contratos y la contratación fija es menor</i> <i>la mayoría de contratos que firman estas limpiadoras son de obra y servicio y, en ocasiones, pueden llegar a ser fraudulentos</i>	
	Accés a beneficis socials	<i>salarios más bajos; mayor carga laboral; acceso</i>	

		<i>restringido a beneficios sociales como días de vacaciones pagadas o baja por enfermedad.</i>	
Reivindicacions/ demandes			
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals	<i>A pesar de que normalmente representan el treinta por ciento la plantilla de un hotel, la gran mayoría de trabajadoras tienen temor a represalias y con esto, la precarización del colectivo se ha agravado y extendido</i>		
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys			
Obstacles per organitzar-se sindicalment			
Esclavització del treball domèstic			

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

12. 29/3/2021 Las Kellys en la encrucijada (y II)

<https://www.elsaltodiario.com/el-jornal-andaluz/kellys-en-encrucijada-ii>

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1810	Llenguatge inclusiu: no
Secció	El Jornal Andaluz	
Gènere	Reportatge	
Fotografies	1	Autor: SANCHO R. SOMALO
Fonts	3	Manifest de les kellys Kellys de malaga Associacions de cambreres de pis

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista	llegar a la conclusión de que unidas es la única opción para ser escuchadas, Mujeres, en su mayoría de mediana edad, que se levantaron exigiendo dignidad hicieron visibles sus exigencias logrando un apoyo popular que les ha llevado a formar parte de todas las manifestaciones contra la precariedad laboral y el empobrecimiento de la población activa.	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)		
Feminització del treball de les kellys		

Discriminació de gènere	Discriminació salarial	la estacionalidad y los bajos salarios dejan en evidencia la brecha económica y de género sufrida por las camareras de piso.	
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball	ejerciendo una labor en la que es patente una división sexual del trabajo profesionalizando así estereotipos fundamentados en el patriarcado y los roles de género.	
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals		(dins del manifest de les reivindicacions de les kellys): Por afectar a un sector profesional feminizado, se requiere la obligación de todo órgano jurisdiccional a que integre la perspectiva de género en la impartición de justicia. El concepto «peligrosidad» del Art. 39.3º de la LISOS debe interpretarse conforme a la realidad actual e integrar la perspectiva de género, tal y como ordena el Art.4 de la LOIEMIH, una de las primeras	

	denuncias llevadas a cabo por el colectivo fue contra el acoso sexual sufrido en su entorno laboral, tal como indicaba una campaña «El cliente no siempre tiene la razón» del sindicato Comisiones Obreras (CCOO) en octubre de 2019. Según declaraciones de la organización sindical, pocas cadenas hoteleras tienen aprobado un protocolo antiacoso para estos casos.	
--	---	--

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada	<i>con un alto porcentaje procedente de otros países</i>	
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització	Externalització	la gran mayoría forman parte de	

laboral	del treball	empresas externalizadas subcontratadas para servicios de limpieza en hoteles y hostales.	
	Malalties derivades	veían cómo sus compañeras sufrían bajas por problemas de salud derivados de su trabajo diario.	
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	reivindicaciones del sector relacionadas con la carga de trabajo y el estrés físico y psicológico que genera	
	Salaris	la estacionalidad y los bajos salarios dejan en evidencia la brecha económica y de género sufrida por las camareras de piso. han llegado a cobrar 1,57€/hora en contratos parciales con una alta carga de trabajo, horas extras aparte que no son consideradas como tal es el «miedo a perder el trabajo» el no levantar la voz bajo unas condiciones que consideran imposibles realizando horas extras sin cobrar y enfermando debido a su ritmo de trabajo especialmente en temporada alta.	
	Contractes	han llegado a cobrar 1,57€/hora en contratos parciales con una alta carga de trabajo ¹ , horas extras aparte que no son consideradas como tal	
	Accés a beneficis socials	olvida a las trabajadoras eventuales y externalizadas, quienes no han podido entrar en los ERTE	
Reivindicacions/ demandes	, en una época en la que el turismo y la hostelería tienen mayoría abrumadora en el tejido productivo, las respectivas plantillas de hoteles y hostales cada vez tienen menos personal fijo a cambio de contratos temporales		

	● Exigencia de ajustar sus condiciones de trabajo conforme al Art.31.1 de la Carta de Derechos Fundamentales: Todo trabajador tiene derecho a trabajar en condiciones que respeten su salud, su seguridad y su dignidad. ● La libertad sindical y la libertad de asociación, como Derechos Fundamentales. La defensa de estos derechos ante los ataques, coacciones, amenazas de despido, o de no llamamiento. ● No a la externalización. Exigencia de modificar el Art.42 del Estatuto de los Trabajadores, para garantizar la igualdad de contratación, y la incorporación a la misma de la Ley Kellys, para impedir la cesión ilegal de trabajadores. ● La Obligación de Prevención de Riesgos Laborales es no hacer distinciones. Exigencia del cumplimiento de esta ley para equiparar los derechos de las camareras eventuales al de las camareras indefinidas. ● Cumplimiento del Art. 12.1º b) de la LISOS. «No llevar a cabo las evaluaciones de riesgos y, en su caso, sus actualizaciones y revisiones, así como los controles periódicos de las condiciones de trabajo y de la actividad de los trabajadores que procedan, o no realizar aquellas actividades de prevención que hicieran necesarias los resultados de las evaluaciones, con el alcance y contenido establecidos en la normativa sobre prevención de riesgos laborales», es una infracción muy grave, sancionable y no cuestionada. ● Exigencia de realizar los Estudios Ergonómicos, la Sobrecarga de Trabajo (por asignación arbitraria de habitaciones por jornada laboral), y las medidas preventivas para la salud psicológica (riesgo psicosocial por sobrecarga) y física de este puesto de trabajo ● La realización de más Inspecciones de Trabajo, por incumplimiento empresarial. ● Por afectar a un sector profesional feminizado, se requiere la obligación de todo órgano jurisdiccional a que integre la perspectiva de género en la impartición de justicia. Asimismo, a tenor de: Art. 1,10.2-9.2º,14 y 96 de la Comunidad Europea; 4,15	
--	--	--

	de la Ley Orgánica 3/2007 de Igualdad Efectiva de Mujeres y Hombres (LOIEMIH); Art. 2.c), d) y e) 11.1ª de la Convención para la eliminación de todas las formas de discriminación contra la Mujer (CEDAW), exigiendo su implantación en la resolución de toda controversia judicial en la que se involucren relaciones asimétricas o patrones estereotípicos. • El concepto «peligrosidad» del Art. 39.3º de la LISOS debe interpretarse conforme a la realidad actual e integrar la perspectiva de género, tal y como ordena el Art.4 de la LOIEMIH, e integrar los esfuerzos ergonómicos de carácter repetitivos con las alteraciones músculo-esqueléticas que suelen manifestarse a corto o medio plazo. Dolencias larvadas durante años que cuando se manifiestan son ya incurables y crónicas. Reconocimiento de enfermedades profesionales directamente relacionadas con el aparato motor y músculo esquelético. • Jubilación anticipada: que se establezcan coeficientes reductores para obtener pensiones decentes. • Vincular la categoría de los hoteles a unos estándares laborales óptimos.	
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical		
Represàlies laborals	hartazgo, miedo y necesidad de tirar adelante con medicación para seguir asistiendo a su jornada laboral es el «miedo a perder el trabajo» el no levantar la voz bajo unas condiciones que consideran imposibles realizando horas extras sin cobrar y enfermando debido a su ritmo de trabajo especialmente en temporada alta.	
Desequilibri de sous		

Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>olvida a las trabajadoras eventuales y externalizadas, quienes no han podido entrar en los ERTE</i>	
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
El perfil medio de las camareras de piso es el de una mujer de mediana edad, de clase trabajadora, con un alto porcentaje procedente de otros países.	

PIKARA MAGAZINE

13. 20/02/2018 Todo se limpia, y prácticamente todo lo limpian mujeres

<https://www.pikaramagazine.com/2018/02/todo-se-limpia-y-practicamente-todo-lo-limpian-mujeres/>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1299	No llenguatge inclusiu
Secció		
Gènere	Reportatge	

Fotografies	3	1. Imagen del anuncio del curso. 2. Araceli Llano, delegada sindical y trabajadora de la limpieza en centros de Diputación y Maite Leizegi, representante de ELA. / Foto: Marina León 3. Concentración de trabajadoras de la limpieza en Bizkaia. / Foto: Cedida
Fonts	3	Araceli Llano, delegada sindical y trabajadora de la limpieza en centros de la Diputación de Bizkaia Maite Leizegi, representante del sindicato ELA Teresa Laespada, diputada de Empleo, Inclusión Social e Igualdad

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista		
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)		
Feminització del treball de les kellys	<i>“Todo se limpia, y prácticamente todo lo limpian mujeres”</i> <i>En este sector los hombres suelen contar con categorías profesionales superiores y cargos de dirección y, por lo tanto, con un salario más elevado.</i> <i>El sector de la limpieza es muy precario y feminizado.</i>	

		<i>no veremos un anuncio en el que se busque a una peona limpiadora o una peona conductora</i>	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines	<i>Nunca se les ha dado la opción de poder hacer un curso o poder promocionarse para adquirir los conocimientos necesarios y acceder así a ese tipo de capacitación en la que sí tienen cabida los hombres. En cambio, ellos entran ya con la categoría profesional superior y les enseñan sobre la marcha.</i> <i>no existe una igualdad real en el sector de la limpieza puesto que “no ha habido un aumento significativo en el número de empleados hombres, al igual que tampoco existe un incremento de las mujeres en puestos de hombres”.</i>	
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball	<i>no existe una igualdad real en el sector de la limpieza puesto que “no ha habido un aumento significativo en el número de empleados hombres, al igual que tampoco existe un incremento de las mujeres en puestos de hombres”.</i>	

		<i>Las empresas son las que están creando o manteniendo el sistema, el cual se puede cambiar y regular para que no sea discriminatorio, pero ante esta situación no hay ninguna empresa en Bizkaia que quiera dar el paso. Hoy seguimos con la misma estructura a la hora de decidir quién tiene qué tipo de contratación” (declaració)</i>	
Vinculació de les kellys amb la família			
Violència de gènere i agressions sexuals			

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS

Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball	<i>Actualmente se establece una jornada laboral máxima de 35 horas, pero son cada vez menos las que tienen esa posibilidad, "si este sector se caracteriza por algo es por las jornadas parciales.</i>	
	Salariis	<i>"Hay situaciones en las que las trabajadoras se colocan en el umbral de la pobreza,</i> <i>Aquí nos podemos encontrar a mujeres que trabajan en cuatro empresas diferentes, prestando cuatro servicios distintos de limpieza y no llegar a los 400 euros al mes. Esta gente es superviviente, se buscan la vida como pueden", apuntan las trabajadoras.</i>	
	Contractes	<i>Aquí nos podemos encontrar a mujeres que trabajan en cuatro empresas diferentes, prestando cuatro servicios distintos de limpieza y no llegar a los 400 euros al mes. Esta gente es superviviente, se buscan la vida como pueden", apuntan las trabajadoras.</i>	

	Accés a beneficis socials		
Reivindicacions/ demandes			
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical			
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>las implicadas consideran que la formación ofertada no se ha diseñado desde una perspectiva de igualdad, ni haciendo un análisis de la situación en la que se encuentra actualmente el sector de la limpieza. pienso que están tan lejos de la problemática de este colectivo que no saben de qué hablamos. (declaració)</i> <i>creen que la Diputación no conoce verdaderamente los problemas de su sector, como por ejemplo la dificultad de obtener un salario digno.</i> <i>la mayoría de las compañeras se sienten muy invisibles, esta es la sensación que nos trasladan las trabajadoras del colectivo. Estamos en horarios fuera de atención al público, en momentos en los que no suele haber actividad y, si la hay, pasamos totalmente desapercibidas"</i> <i>"A las instituciones les pedimos que nos pregunten, que se molesten en obtener información si de verdad saben en qué situación se encuentra este sector, para que así las mujeres invisibles del sector de la limpieza dejemos de serlo", concluye Araceli Llano.</i>		
Obstacles per organitzar-se			

sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
- - -	

14. 27/09/2018 Escoba en mano y puño en alto

<https://www.pikaramagazine.com/2018/09/kellys-trabajadoras-domesticas>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	2532	No llenguatge inclusiu
Secció	Planeta/Reportatge	
Gènere	Reportatge	
Fotografies	4	1. Rafaela Pimentel, de Territorio Doméstico, interviene en una concentración frente al Congreso de los Diputados, contra la enmienda 6777. Font: Pilar G.M. 2. Mujeres de Sedoac durante una concentración por los derechos de las

		trabajadoras del hogar. Font: Sedoac 3. Integrantes de Las Kellys en un acto reivindicativo en Plaza de España de Madrid./ Font: Esmeralda R. Vaquero 4. Integrantes de Territorio Doméstico. Font: Pilar G.M.
Fonts		1. Marta Arboleda, trabajadora del hogar y vicepresidenta de Servicio Doméstico Activo (Sedoac) 2. Rafaela Pimentel, de Territorio Doméstico. 3. Ángela Muñoz, integrante de las Kellys 4. Eva Escolar, de Las Kellys Madrid 5. Cristina Guisado, de Las Kellys 6. Organización Internacional del Trabajo

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista	<i>Muchas de nosotras tenemos una trayectoria de lucha feminista en</i>	

		<i>nuestros países de origen, y las aportaciones del movimiento feminista han sido muy importantes en nuestra lucha</i>	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys		<i>un colectivo compuesto por mujeres en un 90%</i>	
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball	<i>No se tiene en cuenta lo que hacemos porque somos mayoritariamente mujeres, es una cuestión de género</i>	
Vinculació de les kellys amb la família		<i>Yo quería pasar tiempo con mi hijo, que había llegado de Colombia, y la familia para la que trabajaba quería que yo pasara tiempo con sus propios hijos. Llegan a casa y prefieren que haya una persona que atienda a sus criaturas</i>	

Violència de gènere i agressions sexuals	<i>Dentro de los hogares no se ve lo que pasa pero ocurren muchas cosas; las mujeres llegan a sufrir acoso sexual, tocamientos.</i>	

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada		
Obtenció del permís de residència / nacionalitat	<i>Es complicado para las mujeres migrantes, porque para conseguir la residencia nos piden contrato de trabajo, pero en las casas no te hacen contrato de trabajo si no tienes papeles. Y en muchos casos la regularización perjudica porque, si te pagan 800 euros y quieren rebajarte 100 para darte de alta, cuando estás trabajando 16 horas al día prefieres tener tú ese dinero porque te hace falta”</i>	
Discriminació positiva amb salaris més baixos	<i>Cuando nuestras compañeras van en busca de un empleo, les preguntan si tienen papeles y quien les va a contratar prefiere que no los tenga porque saben que son situaciones más vulnerables y no se van a poder permitir rechazar lo que les ofrezcan</i>	

La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		
---	--	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball	<i>La externalización se ha generalizado en el sector hotelero y las condiciones de trabajo de estas mujeres han cambiado considerablemente. Cada empresa externa a la que el hotel le adjudica el servicio tiene contabilizado un número de habitaciones para rentabilizar a esa camarera.</i> <i>la externalización que se ha generalizado desde hace unos años supone una elusión de las responsabilidades por parte de los establecimientos. Cuando un hotel te contrata tiene un acuerdo contigo en cuanto al tipo de contrato, las bajas por enfermedad o por maternidad; al contratar a una empresa externa todo eso se pierde.</i>	
	Malalties derivades	<i>Después de un período largo en régimen de internas, muchas mujeres tienen problemas de depresión y ansiedad</i>	
	Falta d'inspecció laboral		

	Sobrecàrrega de treball		
	Salaris	<i>No se puede consentir, por ejemplo, que haya internas que trabajen 16 horas al día cobrando 600 euros</i>	
	Contractes		
	Accés a beneficis socials	<i>Somos el único colectivo que no tiene derecho a paro con condiciones precarias, sin vacaciones, sin derecho a comidas, sin cobertura de ningún tipo</i>	
Reivindicacions/ demandes	<i>la eliminación de este tipo de empleos en el que las mujeres tienen una jornada laboral casi de 24 horas. “De interna no tienes vida, es un trabajo que se tendría que abolir, una sola persona hace el trabajo de tres”.</i> <i>Entre sus reivindicaciones aparecen el derecho a la jubilación anticipada, el fin de las externalizaciones, el aumento de las inspecciones de trabajo o el reconocimiento de sus enfermedades laborales.</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>En 2011, un pacto político-social fijó una incorporación progresiva en el Régimen General de la Seguridad Social, y se lograron las coberturas por maternidad o incapacidad temporal, pero la prestación por desempleo quedó fuera</i> <i>España se ha negado a firmar el Convenio 189 de la Organización Internacional del Trabajo (OIT), un documento que recoge varias medidas para mejorar la protección de las trabajadoras domésticas</i> <i>hay una falta de voluntad de elaborar políticas públicas para evitar que las mujeres carguen con este trabajo de limpieza y cuidados</i>		

Represàlies laborals	<i>Cuando denuncias hay amenazas y te dejan sin trabajo; uno de los últimos procesos que hemos acompañado ha sido la de una mujer que se quedó embarazada y el empleador quiso despedirla sin liquidación.</i> <i>Cuando reclamas tus derechos en relación a días libres u horas de trabajo eres conflictiva; por eso contratan a muchas personas muy jóvenes o mujeres extranjeras que no entienden el idioma ni conocen las leyes; no quieren que ellas se enteren de que pueden reclamar lo que les pertenece</i>	
Desequilibri de sous	<i>Las Kellys aseguran que sus condiciones laborales no mejoran y que, sin embargo, el turismo, sector directamente relacionado con su trabajo, se potencia continuamente.</i>	
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>Pimentel denuncia la “invisibilidad” del trabajo que realizan, en muchos sentidos. “A muchas no nos dicen ni por nuestro nombre; nos llaman ‘la chacha’ o ‘la chica del hogar’; cuando ya te conocen empiezan a valorarte, y eso es precisamente lo que queremos. No queremos ser parte de la familia sino que reconozcan que hacemos nuestro trabajo de una forma muy profesional</i>	
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
<i>- Tanto el colectivo de trabajadoras del hogar como el de limpiadoras de</i>	

<i>hoteles comparten muchas características. Se trata en su mayoría de mujeres, de clase baja, muchas de ellas migrantes. “Cuanta más vulnerabilidad, más fácil es que las empresas contraten”, explica Ángela Muñoz.</i> - -	
--	--

15. 22/07/2020 De vuelta a los cimientos coloniales. El panorama de las trabajadoras remuneradas del hogar ante la pandemia y despojo neoliberal
<https://www.pikaramagazine.com/2020/07/de-vuelta-a-los-cimientos-coloniales-el-panorama-de-las-trabajadoras-remuneradas-del-hogar-ante-la-pandemia-y-d-espojo-neoliberal/>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1859	No llenguatge inclusiu
Secció		
Gènere	Crònica	
Fotografies	1	Il·lustració Amanda Martínez.
Fonts	7	-Organización Internacional del Trabajo (OIT) -Unión Nacional de Trabajadoras Remuneradas del Hogar y Afines 8UNTHA) -Marcela Bautista, del Sindicato Nacional de Trabajadores y Trabajadoras del Hogar SINACTRAHO en México

		-Lenny Quiroz, dirigenta de la UNTHA -Silvia Federici -Abya Yala -María Galindo
--	--	--

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista		<i>Frente al actual despojo, comprendemos que las vidas de las trabajadoras remuneradas del hogar sobreviven en su organización sindical y comunitaria. La militancia y dignificación del trabajo remunerado del hogar es una lucha de siglos que se teje en el cuidado fuera de lo privado, en el cuidado entre mujeres.</i> <i>Las heridas se han ido sanando con la palabra, con la política en femenino.</i>	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)			
Feminització del treball de les kellys			
Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		

	Divisió sexual del treball	<i>Además, se ha construido socialmente como una responsabilidad exclusiva de las mujeres. Responsabilidad en cuanto a la división sexual del trabajo asalariado y no asalariado de orden patriarcal, (...)</i>	
Vinculació de les kellys amb la família		<i>Históricamente la dominación patriarcal se ha ejercido sobre los cuerpos de las mujeres, y los hogares -entendidos fuera de los márgenes del Estado- han sido laboratorios para dicho control. Es así que las familias se han constituido como pilares del sistema capitalista, patriarcal y colonial sosteniendo la matriz de opresión.</i> <i>A la par, conocemos los altos índices de abuso sexual intrafamiliar, además de la violencia psicológica, física y patrimonial que se dan en el espacio doméstico, “privado”. Es decir, el espacio doméstico, tanto la casa propia como la ajena, es inseguro y violento para las mujeres.</i>	
Violència de gènere i agressions sexuals		<i>En esa herida también viven las violaciones a niñas, adolescentes y adultas realizadas por sus “patrones” mientras hacían el trabajo doméstico y que son parte de la constitución del mestizaje latinoamericano</i>	

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada	<i>“Según la Organización Internacional del Trabajo (OIT), la creciente demanda de servicio doméstico para hogares es una de las principales causas de la feminización de la migración laboral.</i> <i>“De hecho, en la memoria del Ecuador está plasmada esta dinámica: miles de mujeres ecuatorianas mestizas, indígenas y afrodescendientes han emigrado principalmente a Europa y Estados Unidos para trabajar en hogares y tareas de cuidados. Tomamos el término de María Galindo: son “las exiliadas del neoliberalismo”.</i>	
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica	<i>El trabajo remunerado del hogar tiene un origen colonial. Fue la mano de obra de esclavas que por siglos realizó las labores domésticas para usufructo de familias blancas y más adelante criollas y blanco mestizas. Remontarnos a esa herida colonial, implica entender la negación histórica de humanidad y subjetividad a la que las mujeres afrodiaspóricas e indígenas fueron sometidas por el colonialismo europeo.”</i> <i>“Si reconocemos cómo el trabajo remunerado del hogar fue constituido</i>	

	<i>en estructuras coloniales y esclavistas”</i>	
--	---	--

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		<i>Dades treball domèstic a Ecuador: “el 23 por ciento de las trabajadoras remuneradas del hogar están afiliadas al Seguro Social. Es decir, más de 172.000 mujeres trabajadoras remuneradas del hogar no están aseguradas o si lo están es por cuenta propia, más no por responsabilidad de sus empleadores. Este cálculo se da en base al total de 222.495 trabajadoras remuneradas del hogar del censo de 2010 (OSE, 2018). Todas ellas no tendrán una jubilación digna. Además, para este año 2020, sólo el 30 por ciento de dichas</i>
	Malalties derivades		
	Falta d’inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball		
	Salaris		
	Contractes		
	Accés a beneficis socials	<i>“Mujeres sin contratos y sin seguridad social; cobrando por hora o día de trabajo; sin derecho a vacaciones, licencia de maternidad o permiso por enfermedad; enfrentando clasismo, sexismo y racismo”</i>	

			<i>trabajadoras están registradas en el Ministerio de Trabajo.”</i>
Reivindicacions/ demandes	<i>“la UNTHA exige que el trabajo remunerado del hogar sea incorporado como una actividad esencial de la economía y el cuidado en el contexto de la pandemia. “</i> <i>“Como plantea Marcelina Bautista, del Sindicato Nacional de Trabajadores y Trabajadoras del Hogar SINACTRAHO en México, las trabajadoras del hogar que siguen trabajando deben contar con seguridad social, con protocolos de bioseguridad por parte de sus empleadores; además se solicita que desde el Gobierno se cree legislación específica y un plan de acción para el desempeño de su actividad laboral.”</i>		
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>Sin embargo, este trabajo es esencial para el funcionamiento del capitalismo y, a la par, para el sostenimiento de la vida. «La inmensa cantidad de trabajo doméstico remunerado y no remunerado realizado por mujeres en el hogar es lo que mantiene el mundo en movimiento”, dice también Federici.</i> <i>Lenny Quiroz, dirigente de la UNTHA, afirma que es indispensable cuidar a las trabajadoras remuneradas del hogar porque ellas son “una parte fundamental para la sociedad. Desde los años antiguos este trabajo no ha sido valorizado pero hemos sostenido al país”.</i>		
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			

Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>La invisibilización de dicho trabajo (doméstico) ha constituido uno de los mecanismos para usurparle su valor.</i> <i>En palabras de Silvia Federici “solo se ha visto el trabajo asalariado como un trabajo real”.</i>	
Agreujament laboral per la pandèmia	<i>“han sido forzadas a trabajar “puertas adentro” mientras sus empleadores no toman las medidas de seguridad para evitar contagios.</i> <i>“Desde que se declaró estado de excepción en Ecuador, el 14 de marzo (..) muchas trabajadoras remuneradas del hogar se han visto imposibilitadas de realizar su trabajo. Con ello, se han quedado sin la fuente de ingresos para sostenerse a ellas y sus familias. Es decir, ellas son uno de los sectores más vulnerables de la población.”</i>	
Obstacles per organitzar-se sindicalment		
Esclavització del treball domèstic	<i>“El trabajo remunerado del hogar tiene un origen colonial. Fue la mano de obra de esclavas que por siglos realizó las labores domésticas para usufructo de familias blancas y más adelante criollas y blanco mestizas. Remontarnos a esa herida colonial, implica entender la negación histórica de humanidad y subjetividad a la que las mujeres afrodiaspóricas e indígenas fueron sometidas por el colonialismo europeo.”</i> <i>“Si reconocemos cómo el trabajo remunerado del hogar fue constituido en estructuras coloniales y esclavistas”</i> <i>“A pesar de la abolición de la esclavitud, esas relaciones raciales jerárquicas se mantuvieron en</i>	

	<i>el tiempo. Relaciones de servilismo, semiesclavitud, dueñismo, entre otras.”</i> <i>es necesario recordar el origen de la palabra “doméstico”, en latín domus, que hace referencia a la idea de la dominación del esclavo por parte del amo.</i> <i>“En Ecuador es común escuchar de mujeres que trabajan “puertas adentro”, es decir, que viven en las casas de sus empleadores, generalmente cumpliendo un horario de trabajo que excede las ocho horas diarias y puede incluir los fines de semana sin recibir dinero adicional por horas extra.” (esclavització)</i>	
--	--	--

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
<i>-“Las autoras analizan la correlación que existe entre trabajo doméstico, la racialización y la migración laboral internacional y nacional femenina”</i> <i>-“la división sexual del trabajo de cuidados está atravesada por la clase y la “raza”.</i> <i>-El trabajo reproductivo y de cuidados es parte de los históricos procesos de despojo, expropiación y desvalorización de nuestro continente - Abya Yala</i> <i>-Es así por lo que esta actividad que se realiza en condiciones de precarización y vulneración de derechos deja ver la intersección de género, clase, raza y origen de procedencia.</i> <i>-En el mundo, quienes mayoritariamente realizan trabajo remunerado del hogar son mujeres migrantes y racializadas. Es decir, existe una correlación entre trabajo doméstico, la racialización y la migración laboral internacional y nacional femenina.</i> <i>-Según la Organización Internacional del Trabajo (OIT), la creciente demanda de servicio doméstico para hogares es una de las principales causas de la feminización de la migración laboral.</i> <i>-De hecho, en la memoria del Ecuador está plasmada esta dinámica:</i>	

miles de mujeres ecuatorianas mestizas, indígenas y afrodescendientes han emigrado principalmente a Europa y Estados Unidos para trabajar en hogares y tareas de cuidados. Tomamos el término de María Galindo: son “las exiliadas del neoliberalismo”.

-La familia reproduce la triple opresión: *“las familias se han constituido como pilares del sistema capitalista, patriarcal y colonial sosteniendo la matriz de opresión.*

16. 25/11/2020 Trabajadoras del hogar de Honduras al Estado español, violencias y precarización

<https://www.pikaramagazine.com/2020/11/trabajadoras-del-hogar-de-honduras-al-estado-espanol-violencias-y-precarizacion/>

FITXA D'ANÀLISI DE NOTÍCIES

Aspectes formals

		Comentaris
Paraules	1576	No llenguatge inclusiu
Secció	Anàlisi/En Red	
Gènere	Reportatge	
Fotografies	1	Trabajadoras del hogar marchan en Bilbao para exigir que “El 24 ceno en mi casa”. Font: LA PIKARA
Fonts	9	1. Testimoni treballadora domèstica hondurenya 2. Rita Segato, acadèmica 3. Organització Internacional del Treball 4. Delegación del Gobierno para la Violencia de Género 5. Observatorio de

		Derechos Humanos de las Mujeres (CDM) 6. Instituto Nacional de Estadística de Honduras 7. Encuesta Población Activa 8. Informe del ex-relator de Pobreza Extrema de la ONU, Philip Alston 9. Asociación Trabajadoras del Hogar de Vizcaya (ATH/ELE)
--	--	---

BLOC 1: GÈNERE

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Inclou a les kellys en el moviment feminista	<i>hay que seguir cooperando y tejiendo redes y espacios de encuentro para co-construir el futuro con una mirada feminista descolonial.</i>	
Invisibilització del treball de cures (com el de les kellys)	<i>El empleo de hogar y de cuidados, considerado esencial, no está valorado, reconocido y respaldado por el sistema público y sigue sometiendo e invisibilizando a su pieza clave, las mujeres que mayoritariamente siguen desarrollándolo.</i>	
Feminització del treball de les kellys		

Discriminació de gènere	Discriminació salarial		
	Discriminació en la formació, la qualificació de les feines		
	Discriminació en els contractes		
	Divisió sexual del treball	<i>Los trabajos a los que acceden estas mujeres son fundamentalmente los cuidados, el empleo del hogar y los servicios de limpieza, hostelería, etcétera.</i>	
Vinculació de les kellys amb la família		<i>Antes de la pandemia le permitían visitar una vez al mes a su familia... Esto implicaba salir un sábado después del mediodía y regresar un domingo por la tarde, con lo cual no podía ni compartir 24 horas con sus familiares.</i>	
Violència de gènere i agressions sexuals		<i>La estructura elemental de la violencia. Esta circula en la capacidad de controlar el territorio-cuerpo de las mujeres por sus agresores que ha generado el recrudecimiento de la violencia de género en el mundo global.</i> <i>Los países mantienen estructuras de poder altamente racistas, clasistas, sexistas y machistas, profundizando las desigualdades y</i>	

	<i>fortaleciendo esas nuevas formas de guerra contra las mujeres.</i> <i>desde el 1 de enero de 2003 se han contabilizado en el Estado español 1,074 mujeres asesinadas por violencia de género.</i> <i>En Honduras (...) durante los primeros cinco meses del año se registró un caso de agresión por hora. El Observatorio de Derechos Humanos de las Mujeres (CDM) registró hasta el 16 de noviembre 240 muertes violentas de mujeres</i> <i>La ausencia de políticas públicas en el país las expone la discriminación, el estigma social por su clase y raza, acoso y agresiones sexuales por los hombres de las familias para las que trabajan, a agresiones físicas y verbales</i>	
--	--	--

BLOC 2: IMMIGRACIÓ I ÈTNIA

PARÀMETRES	DECLARACIONS	COMENTARIS
Migració feminitzada	<i>Según datos de la ONU, durante 2019 llegaron a España 57.764 personas de Honduras, la mayoría mujeres</i>	

	<i>Las razones de la migración son múltiples, destacando la violencia y la pobreza como causas principales.</i>	
Obtenció del permís de residència / nacionalitat		
Discriminació positiva amb salaris més baixos		
La relació de l'ètnia i el treball domèstic des d'una perspectiva històrica		

BLOC 3: LABORAL

PARÀMETRES		DECLARACIONS	COMENTARIS
Precarització laboral	Externalització del treball		
	Malalties derivades		
	Falta d'inspecció laboral		
	Sobrecàrrega de treball		
	Salaris		
	Contractes	<i>muchas ni siquiera tienen contratos por escrito</i>	
	Accés a beneficis socials	<i>No tienen derecho a paro, a permisos retribuidos, las cotizaciones por tramos no favorecen condiciones dignas y muchas ni siquiera tienen contratos por escrito</i> <i>de los 637.700 trabajadores del hogar, el 88% son</i>	

		<i>mujeres, de las cuales solo están dadas de alta en la seguridad social 420.288, por lo que una de cada tres empleadas de hogar carece de protección social en España.</i>	
Reivindicacions/ demandes			
Falta de compromís en l'àmbit polític i sindical	<i>El Convenio 189 de la Organización Internacional del Trabajo de 2011, que es el órgano legal llamado a velar por las trabajadoras de los cuidados, aún no se ha ratificado ni en España ni en Honduras tras casi 10 años y, por tanto, los derechos de las trabajadoras domésticas o empleadas de hogar no están garantizados</i>		
Represàlies laborals			
Desequilibri de sous			
Invisibilització i infravaloració del treball de les kellys	<i>El empleo de hogar y de cuidados, considerado esencial, no está valorado, reconocido y respaldado por el sistema público y sigue sometiendo e invisibilizando a su pieza clave, las mujeres que mayoritariamente siguen desarrollándolo.</i>		
Agreujament laboral per la pandèmia	<i>La pandemia, por lo tanto, no solo ha evidenciado cuáles son los servicios esenciales para sostener la vida, como el trabajo de cuidados, también ha precarizado y vulnerabilizado aún más las condiciones de estos trabajos y, por tanto, de la vida</i> <i>La pandemia impactó en la vida y condiciones laborales de las trabajadoras domésticas remuneradas en Honduras, elevando las tasas de desempleo laboral, violaciones a sus derechos laborales, mayor carga laboral por el mismo pago o la mitad de paga, falta de acceso a atención médica, inseguridad</i>		
Obstacles per organitzar-se			

sindicalment		
Esclavització del treball domèstic		

BLOC 4: INTERSECCIONALITAT

DECLARACIONS	COMENTARIS
<i>El 50 por ciento de las mujeres que cotizan son migrantes y una de cada tres trabajadoras viven en hogares bajo el umbral de la pobreza.</i> -	